

Ҳалима
Худойбердиева

МУҚАДДАС
АЁЛ

Шеърлар

Тошкент
Ғафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти
1987

Ўз 2
Ҳ 90

Худойбердиева Ҳ.

Муқаддас аёл: Шеърлар.— Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1987.—224 б.

Ўзбекистон Ленин комсомоли мукофоти лауреати, истеъдодли шибра Ҳалима Худойбердиеванинг ушбу янги мажмуаси «Коммунистлар, олдга», «Ватан бахти», «Садоқат», «Туғилиш», «Муҳаббат ёзи», «Бир шеър керак» каби бўлимлардан тузилди. Улардан ўрин олган шеърларда даврга ҳамнафаслик айрича жиловланади. Шунингдек, аёл қалбичинг турфа кечинмалари тасвири ҳам алоҳида самимият билан чизилади.

Худойбердиева Х. Священная женщина.
Стихи.

X $\frac{4702570200 - 121}{M 352 (04) - 87}$ Доп. — 87

Ўз:

© Фафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти
1987 й.

Коммунистлар, олдга

БУ ВАТАН...

Мен Ватан сўзин қандай нафас билан айтаман,
Бу йўлда қайдан бошлаб, қай нуқтадан қайтаман.
У бир гўдак, мен уни қай тарзда улғайтаман,
Билмам, ўзни англай деб кўз юмдимми қай фурсат?
Шу хил турфа ҳолатлар аста ростлай бошлар қад.

Лампачироқ пилиги титраб, куяр кечалар,
Келинчаклар бошини музга қўяр кечалар,
Чақалоқдан отаси ҳидин туяр кечалар,
Куёв қайтиб келмайди, келган ғамни ғарамлаб,
Келинчаклар фиғони: «Вой тўрам-ей, тўрам»лаб.

Қад кўтараверади, йиллар деворин йиқиб,
Бир тикилган маҳсини тўрт бор тўздириб, тикиб,
Кўрпасин бошга тортса, оёғи қолган чиқиб,
Қийин кунлар қорида юпун, ивиган аёл,
Тирноғидан қон сизиб, кўсак чувиган аёл.

Шу келинчак, шу аёл Сенмасмидинг, дилбандим,
Етмиш икки томирим, жигарим банди-бандим,
Сен отамми, боламми, билолмайман, асли ким,
Бир четида қуёшдай онам ботган Ватаним,
Бир четини қўриқлаб отам ётган Ватаним.

Отам бўлсанг руҳингга садоқатдан айтайин,
Болам бўлсанг ёнар жон, ёнар хатдан айтайин,

Момом, онам айтгани мен бошқатдан айтайин,
Қўйлагим шамолидан баҳра олар Ватансан,
Майсасида сочимнинг ҳиди қолар Ватансан.

Кўраман, хаёл суриб мардлар кетган йўл билан,
Этик изин соғинган чечакли ўнг-сўл билан,
Жанг ханжарлари кесган йигирма миллион қўл билан,
Ғалаба байроғини кўтаришган Ватанни,
Ким разолатдан куйса тенг куйишган Ватанни.

Шундай, ғалаба барҳақ, ер билан кўк қўлласа,
Кеча-ю бугунги кун, виждон-у, ўқ қўлласа,
Ҳар улусин энг аввал чап кўкрак— чўғ қўлласа,
Суян, абад нурамас қоя бўлар бу Ватан,
Авлодларни кўтарган ғоя бўлар бу Ватан.

Бугун менинг кўксимда гул унадиган куним,
Дийдорингга термулиб жим, тинадиган куним,
Сутдан ҳалол юрт, Сенга сиғинадиган куним,
Бир четида қуёшдай онам ботган Ватан деб,
Бир четини қўриқлаб отам ётган Ватан деб.

Ватан! Сенинг йигирма миллион
Дарёингни уруш қуритди.
Оқди шунча дарёларда қон,
Шунча дардни юрагинг ютди.

Унутмайсан сарғайиб, ёҳу,
Ўққа учган дунёларингни.
Ошқин-тошқин оқиб кетгану,
Сўнг қайтмаган дарёларингни.

Туш кўрасан тўлиб, тўкилиб,
Ул дарёлар тўлқин уради.
Бари бирдай шовуллаб келиб,
Тунлар сочинг оқартиради.

Кундузлар оқ сочинг силайсан
Куйиб, ўлган дарёларингга.
Қуримаслик умрин тилайсан,
Кучга тўлган дарёларингга.

ХАЛҚИМГА

Гирдингизда дарёдай оққаным оққан бўлди,
Жонингиз алқаб жоним ёққаным ёққан бўлди,
Букилманг,— деб кўз узмай боққаным боққан бўлди,
Нон-тузини кўз ёшдай ёмғир, қорга қорган халқ,
Охир-оқибат озод, кўксини кўтарган халқ!

Офтоб юз кўрсатгани эринган кунлардаги,
Рутубатли, бесамар уринган кунлардаги,
Жанг майдонида отлар суринган кунлардаги
Изтироблар ошароқ бу юксак тоғ муборак,
Толиб-толиб сўнг ғолиб қад тикламоқ муборак!

Аёл мунглиғ демишлар, гоҳ мунглиғ кўнгил бўлиб,
Ҳар алп оғаларимга қалдирғоч сингил бўлиб,
Ғамингиз тошдай босиб, қувончдан енгил бўлиб,
Билмайман, бу кунларга қай тарзда етиб келдим,
Ҳар ҳолда бор чиғриқдан Сиз билан ўтиб келдим.

Изғирин-қор келганда бир-бирини қувишиб,
Кўкарган қўлларингиз қолганида увишиб,
Титроқларга солганда ичингизга қор тушиб,
Жилмадингиз даладан, бу қай фидо имондир,
Демак, виждон ўлмаган, демак, имон — омондир.

Авжи юрмоқ ёшида шуъла кечиб, ой кечиб,
Мўйсафидлар ҳам юрди кўлмак кечиб, лой кечиб,

Успирин — ўғил-қизлар шавқдан, ҳойнаҳой, кечиб,
Шу пахта деб, шу нон деб сарғайди рўйи-ранги,
Бу жанг — ғурур, ҳис жангги, бу жанг ризқу рўз
жанги.

Урушда биз бермадик бир қарич еримизни,
Бу жангда бир толани, нон, манглай теримизни.
Урушда, тинч кунларда кўп синаб кўрдик ўзни,
Демак, энг юксак ва энг тик ғоя ўзимизда,
Ҳар қандай зўр ҳужумга ҳимоя ўзимизда.

Не бахт-ки, аввал-охир тун ортидан тонг келур,
Қийин келган ғолиблик — бахтга ҳамоҳанг келур.
Тириклик десам — менинг кўз олдимга жанг келур.
Жанг-ки, еру кўк учун, жанг-ки, нону туз учун,
Фақат ўзимиз учун, фақат ўзимиз учун!

Гарчанд, кечаги кунлар ўтди мушкул, жафоли,
Тун қанча нотинч кечса тонг шул қадар сафоли.
Ўзбекистон, фарзандлар ўтгай Сенга вафоли, -
Улар балки минг-мингдир, аммо яхлит, тоқ бўлиб,
Ўтган иттифоқ бўлиб, ўтгай иттифоқ бўлиб!

Гирдингизда дарёдай оққанним-оққан бўлди...

КОММУНИСТЛАР, ОЛДГА

Катта-кичик ҳаёт юкин орқалаб келаётир
Яхши-ёмон кунларини ўрталикда ўтказиб.
Синчиклаб боқ, ҳар биттаси курашмоққами қодир,
Боргаймикан ҳар ким юкин манзилига етказиб.
Агар биров хушнуд, биров фаромуш, карахт келди,
Демак, коммунистлар олдга чиқадиган вақт келди.

Серхархаша ҳаётдир бу, ким калта қўл, узун ким,
Гоҳ узун қўл мева терар ўзганинг ҳам боғидан.
Узун қўлнинг олғирлигин илғаганлар юрса жим,
Титроқларга тушмасалар калта қўл титроғидан,
Уйламангиз, омад деган бу номардга нақд келди,
Демак, коммунистлар олдга чиқадиган вақт келди.

Дейлик, юлғич бир амаллаб чиқиб олди минбарга,
Энди «бири икки бўлмас, ношудлар»дан кулади.
Энди гоҳ у эснай-эснай сабоқ берар мингларга,
Пайт топса нон-туздан тортиб номусгача юлади.
Уйламангиз, фирибгарга нураш билмас тахт келди,
Демак, коммунистлар олдга чиқадиган вақт келди.

Аёл ўйнаб юрар ўзга давраларда гул бўлиб,
Гарчанд дилин қай бурчида мажруҳ муҳаббат ётар.
Эркак яшаб ўтаётир армонларга қул бўлиб,
Бир ён совуган кўнгил-у, бир ён ўғил-қиз қатор,
Деманг, ишқ — бу хонадонда сарғайган дарахт келди,
Демак, коммунистлар олдга чиқадиган вақт келди!

Ярим кеча, она чўчир, мизғиганга ўхшайди,
Туш кўрибди. Ёлғиз ўғли, келаётганмиш кириб.
Ўғил ўз иссиқ уйида қорин қўйиб яшайди,
Онасини «қариялар уйи»га жойлаштириб.
Деманг, она-ўғил ётдир, қойим-қиёмат келди,
Демак, коммунистлар олдга чиқадиган вақт келди.

Кураш, ғоят оғир кечар, минг қуриб, минг тўламиз,
Нажоткорлик туйғусини алишмасмиз олтинга.
Биз ўлсак ҳам энг олд сафда, қонлар ютиб ўламиз,
Ортимизда коммунистлар чиқаверар олдинга.
Ёраб, сўнгги йўлга бурчин ўтаб Улуғ Аҳд келди,
Демак, коммунистлар олдга чиқадиган вақт келди.

РУС ХАЛҚИГА

Бобом биттадан чўп бериб «синдиринг» деб кутганди,
Синдиргандик, эсимизни энди танир пайтлари.
Кейин ҳар биримизга у боғлиқ ўн чўп тутганди, ~
«Синдиринг» деб, синдиrolмай берган эдик қайтариб.

— Болаларим, дегандилар, овозлари гулдираб,
Бир бўлсангиз хор бўлгайсиз, бекор эмас айтганим.
Ўн бўлсангиз ҳар бирингиз яшагайсиз гуркираб,
Ўн одамга юрак бетлаб човут сололмас ганим.

Эҳтимол-ки, ўттиз йиллар ўтиб кетди шу гапдан,
Унча-мунча жумбоқларга қотирмай ҳам қўйдик бош.
Аммо ҳамон ўша шамол эсар шимол тарафдан,
Аммо ҳамон ўша қуёш Шарқдан кўтарадир бош.

Мен улуғ рус халқи десам, мен жафокаш халқ десам,
Шу нуҳикмат бобо янглиғ дониш чолни кўраман.
Тарих дарвозасин очиб фарзандлари чиқса жам
Ўз ўрнимда ҳайраглардан тили лолни кўраман.

Ўн беш айри-айри халқнинг қовуштириб бошини
Ўн беш оға-ини қилмоқ айни савоб эмасми.
Бир-бирига зулм ўгказмай, оқизмай кўз ёшини
Бир-бирини кўтармоқлик энг баланд боб эмасми.

Ўзгаларни сақлаш учун, жон бўлмоқ-чун бировга
Энг аввал ўз жонин гаров қўйганлиги ҳақиқат.

Фашист ўлмас қиз Зояни ҳайдаб қорда, қировда
Елкасига юлдуз расмин ўйганлиги ҳақиқат.

Кескир қилич азал-абад маҳкум бўлмаган қинга,
Кескир ақл, шиддат билан ҳар ўт, жангга кирдинг тик.
Жон фидолик — энг аввало тушган Сенинг чекингга,
Балки шундан энг аввало сенга қисмат — **ДАҲОЛИК**.

Кўраяпман... Пушкин келар тобутида чайқалиб,
Ерда бир тирик қалб борми, унинг оҳи етмаган.
То қиёмат юриб ўтгай унинг мағрур ҳайкали,
Унинг қадам товушлари юраклардан кетмагай.

Лермонтовни эсга олсанг чек борми фахр, аламга,
Адо бўлди қалб бахти деб, қалб тубидан ёш қуйиб.
«Меҳр бер деб, ишқ бергин» деб қўл чўзганди оламга,
Алдадилар, унинг чўзиқ қўлларига тош қўйиб.

Кўкрагини бир ўт ғамхўр имон бўлиб ёндирди,
Шу имонлар ҳаққи, мангу юракда бўл, Улуғ Рус!
Алданганлар ҳоли уни исъён бўлиб ёндирди,
Шу исъёнлар ҳаққи, мангу юксакда бўл, Улуғ Рус!

Сен қўлимдан тутмасайдинг, ўрганмасам бу тилни,
Некрасовнинг ноласидан дил оғригим ортмасди.
Исаакяннинг фиғонлари бузмасмиди кўнгилни,
Балки дўстим ғамидан ҳам кўнглим хира тортмасди.

Бу беҳиштий шамоллардан озиқ олмаганда онг
Ўз кўксимга тушган чўғни қолармидим мен таниб.
Кўксим аро Нозим Ҳикмат яшамаса уриб бонг,
Қўшиқлари яшамаса қонга, шонга беланиб.

«Ватан, ҳуррият йўлида ўлмак иқтидори-ла»,
Лаҳза ортиқ яшамоққа занжирланган, тирмашган.

Ҳар темиртан қаҳрамони, темир қилар танимни,
Мен ҳам токнинг новдасидай чирмашганим чирмашган.

Чирмашганим чирмашгандир бу Ватан, бу яшашга,
Фарзанд янглиғ, аёл янглиғ, она янглиғ бетиним!
Мен шу хилда яшаганда Ватан маҳкум яшнашга,
Мен ҳам маҳкум бу Ватанга бермоққа бор ўтимни.

Одамлар бор, лоҳас бўлар кўрса қовушган нурни
Важ қидирар, шу иккисин орасини бузсам деб.
Улуғ Рус, сен халққа бердинг Ленин каби шуурни,
Ўмри ўтди, каж заминда бир ИТТИФОҚ тузсам деб.

Тасодифан шўр, зах ерда гул унмайди барг ёзиб,
Беқут ернинг меваси ҳам бўлгай беқут, тару талх.
Лениннинг туғилиши ҳам бўлмагандир тасодиф,
Биргина у ҳаққи ҳам Сен буюк халқсан, буюк халқ!

Менинг қадим ўзбек халқим, нурга юзин бурган халқ,
Нур шарқданми, шимолданми ё жанубдан — фарқи йўқ.
Тоғлар янглиғ бир-бирини аяб суяб юрган халқ,
Ака-укасидан айру танҳо бахти, барқи йўқ.

Кўнглимизда туғма меҳр, муҳаббат, ишқ кўкариб
Сенга жипслашиб борамиз бу туғилиш тонгида.
Жипслашамиз тик ғурур, тик байроғимиз кўтариб,
Байроғимиз бизнинг бир хил, қон билан шон рангида.

Халқ дер, дўстлик тўзмас қаро кунда ўтса синовдан,
Йўқ, топмаслар Сену биздан садоқатга бойроқни.
Ўқ еганда бир-бировни қутқараётмиб ёвдан,
Кўксимиздан оққан қонга бўяганмиз байроқни.

Бош устида қон, қон сизган байроқларки, ранги ол,
Жипслашамиз, ўрмон янглиғ бўронларга қасдма-қасд.

Ҳар дараҳти муқим экан, ўрмон топмағай завол,
Ҳа, байроғи муқим экан бу Иттифоқ қуламас.

Гап шу ерга етганида, тағин Сенга қайтар сўз,
Ким тузган бу Иттифоқни, ким қурган бу қалъани.
Илк нур Сендан, илк сўз Сендан, Сендандир илк та-
шаббус,
Пойидор бўл эй улуғ Рус, эзгуликнинг қалқони!

САМАНТАНИНГ ПОРТРЕТИ

*Америкалик Джейн Смитнинг Совет
Иттифоқига қилган сафарининг охириги
куни унга қизи — Саманта Смитнинг
скульптура портрети топширилди.*

Қолган гаплар барчасига, бас
Виждон ўзин ололмас оқлаб,
Ахир она ўз гўдагинимас,
Портретини турар қучоқлаб!!!

Темир кўзга қараб тўяди,
Ўз кўзига мунчоқлар осиб,
Сочларини силаб қўяди
Бошгинасин кўксига босиб.

Ич-ичидан келаркан куйиб
Олов олиб кетмасми хаёл.
Кўкрагида азоблар туйиб
Қандоқ бутун турар бу аёл.

Бу қай кундир, бахтми, қаро кун
Ололмайди ёшин ютиниб,
Гўдагига ўхшагани-чун
Ул темирга турар юкиниб.

Темирми-йўқ, бу хатни, илло,
Унинг қўли ёзган, жажжи қўл:
«...Сиз урушга қаршимисиз, ё
Қарши эса... топинг бирор йўл».

Ўн иккига етиб-етмасдан
Гуркираган оламмидинг Сен.

Оғзидан сут ҳиди кетмасдан
Иўл излаган боламмидинг Сен,

Улар Сенда илғаб қолдими
Анжеланинг тик овозини?
Тағин илғаб ўйга толдими
Виктор Хара гулдуросини?

Улар қўрқди, бу қўрқув садо
Бераверди ўртаб қонларин.
Мана шундай қилмоқда адо
Америка ўз виждонларин!

Без кетмас, қон эмасдир сув,
У мудҳиш он, сачраган, теккан.
Минг Саманта йиғлаган дув-дув,
Минг Саманта муштчасин туккан...

Фақат она... чиқармайди ун
Ун на ҳожат, ҳислар етади.
Самолётда қизин портретин
Кўкрагига босиб кетади.

УЧИНЧИ ҚИЗ

Шекспирнинг „Қирол Лир“ трагедиясини ўқиб...

Айтолмайман ширин сўз авраб,
Кечиролмам пастлик, гуноҳни.
Тоза қалби барча ўққа даф
Мен учинчи қизиман шоҳнинг.

Опаларим ўхшаш нусха гул,
Мақтай олар силлиқ, ширали.
Мен тўғрисўз — юрагимга қул,
Бир юракки чабдаст, қиррали.

Опаларим зарга кўмади
Ширин алдоқ, сайлови баланд.
Мени эрим олиб жўнади
Юрак, шул бир бисотим билан.

Кекса отам учун талашиб
Ардоқлашга топиб минг сўз, ранг
Аввал мушук янглиғ ялашиб
Сўнг солдилар кўкрагига чанг.

Мол-дунёсин бўлгунча олиб
Тантиқ жонни унга тикдилар.
Олгач, юртдан олдига солиб
Шир ялангоч ҳайдаб чиқдилар.

Ҳақ эшитди, балки, оҳимни,
Қайтарди-ю уни қўлимга,

Қутқарар чор қиблагоҳимни —
Мен ўзимни бердим ўлимга!

Халқим, Сени ўртамасин дард
Бошгинангга келмасин-ку тун.
Аммо билиб қўймоқлигинг шарт
Мен учинчи қизман Сен учун.

Сен Лир эмас, Корделия — мен,
Фақат абад Сен емагин панд.
Ҳақнинг ўзи сени асрасин
Опаларим янглиғ қизлардан.

МУАММО

Бугун муаммодир кўлни асрамоқ,
Муаммодир боғни, гулни асрамоқ.
Бошқача қурсак деб таклифлар қатор,
Қийин ҳатто тўғри йўлни асрамоқ.

Эсласанг... хотирга қуюнлар кетгай,
Эсласанг, қораяр кўзларинг олди.
Қийғос боғлар кетиб шамолга беткай
Ўрнида яп-яйдоқ далалар қолди...

Ҳар бир сўзни маҳкам, дарахтдай ушлаб
Силкитгин, ҳар бир сўз берсин садо, ун.
Кўкартир, кўкартир тишингда тишлаб
Тилни асрамоқ ҳам муаммо бугун!

Сўз ташиб, сўз ташиб худди болари
Биз қайгача борсак, сўз-ла борамиз.
Сийрак тортиб қолса сўз далалари
Уни болаларга қандоқ берамиз?

Елкада она тил юклари турсин,
Биз кетавермайлик ўзни кўтариб.
Меҳнаткаш ўзбекнинг боласи юрсин
Пахта билан қўшиб Сўзни кўтариб.

ВАТАН БАХТИ

* * *

*Кимга ўпкам, зорим, бу жунг, бу гина
Қонларимда қолди не болагина.*

Миртемир

Не бир гўдакларнинг заволиман мен,
Бедорликдан маҳрум кўзларимда хоб.
Дунёнинг кўндаланг саволиман мен,
Ҳали-ҳануз ҳеч ким топмаган жавоб.

Сўраманг умримнинг баланд-пастидан,
Умрим — алоқ-чалоқ, босиринқи туш.
Узун умрим бўйи бешик устида
Бедор, қалқиб ўтсам эмасмиди хуш.

Ахир узун тунлар зил, қўрғошин тан,
Оҳ урсам оҳимдан ёстиғим куйиб,
Умрим ўтмадими бир бор тутмасдан
Гўдагимга кўкрак сутимни ийиб.

Мен ҳам аёл эдим мевадек суюк,
Жон-жонимда сўнган ўтларим билан.
Қонларимда қолган не гўдакка ризқ
Кўксимда қуриган сутларим билан.

Дунёга кўндаланг саволдирман мен,
Ҳеч ким жавоб бериб қаролмайди тик.
Ҳам бахтсиз, ҳам хушбахт аёлдирман мен,
Қирқ йил-ки елкамда «уруш» деган юк.

Бахтсизлигим, тутаб кетдим гоҳ ўчдан:
«Ёлғиз ўтмади-ку қанча ёш-қари!»

Бахтим шу, уйимни қулфладим ичдан,
Бу ўй судрамади мени ташқари.

Бахтсизлигим шуки, ўтдим ишққа зор,
Кўрдиму, қаддига кўзим тўймади.
Бахтим шу, кўйида сочим бўлди қор,
Ётоғимга ўзга оёқ қўймади.

Бахтсизлигим, умрбод кўз тикканларим
Қирқ йил, қайтмади-ей, сароб бор шукуҳ.
Бахтим, шу туйғуга кўникканларим
Ҳайратдаман, қандоқ портламади руҳ!

Бахтим... Бахтсизлигим... санчаверди тиғ,
Гарчанд ҳамон бутман, демакки ютдим.
Ҳузур-ҳаловатли ердан, во дариғ,
Мен ўз-ўзим билан курашиб ўтдим.

ЖАСОРАТНИНГ СУНГГИ ТУНИ

Майли шодумонлик, ё ғорат туни,
Улажакман фақат жасорат туни!

Улганлар қолган йўқ жанг майдонида;
Мен билан душманни қирдилар қирқ йил.
Қачонки толиқиб кўзим кетган дам
Мен билан ҳаккалаб юрдилар қирқ йил.

Дўстим юрарди бир қизни эгаллаб,
Кун келди оҳ, дўстим қонига ботган.
Тушларимда «Нега ўлдинг, нега»лаб
Қиз ўзин дўстимга отгани-отган.

Тушимда қийқириб, ўртага олиб
Кимдир хотинимнинг хатин беради...
...Инграймак, йигитлар улгурмай қолиб
Танклар босиб-янчиб ўтиб боради...

Урушнинг даҳшатли қўллари дор, — дор,
Қирқ йил юволмади дил доғларимни.
Ёраб, кўз юмдимми, ғолиб ҳамда хор,
Осадилар махбус ўртоқларимни.

Қандоғам тўкилмас кул бўлиб кўксим,
Ахир унинг томир-томири куйган.
Касал қўзилардай қўл ушлашиб жим
Чўп гўдаклар борар крематорийга.

Кетаркан бу беҳишт қушлари билан
Бир кун рост-рўёни тамом тарк этсам.
Урушнинг исёнкор тушлари билан
Андармон умримнинг сўнггига етсам.

Ўлганлар қирқ йиллик шаҳидмас, хуним
Тунда ўлган оғам, иним бўлади.
Улар билан сўнгги ўтказган туни
Энг сўнгги жасорат туни бўлади.

Йигитлар ўлимга кетган йўллар бу,
 Ортига қайтмаган из бор барида,
 Шохлар чўзилганча қолган қўллар бу,
 Дод солганча қолган йўл четларида,
 Сен бу дарахтларга меҳрибонроқ бўл!

Қандоқ унутаман, унутай қандай,
 Айниқса кўрганда бу — жанг бошини.
 Мажнунтол букилиб садр тушгандай
 Саннаб йўқлайверса тўкиб ёшини,
 Онам, синглим дегил мажнунтолларни!

Яхши ният билан бу уйни қуриб
 Ўлимга кетганлар ўтиб-ўтмай тўй,
 Қетганда ортидан кетмаган юриб,
 Улганда, тўкилиб, йитмаган бу уй.
 Эҳтиёт бўлиб кир остонасидан!

Аёл, бу аёллар сокин ўлтирар,
 Кўзлари минг бало, қазони кўргач,
 Улар бўйдор Ғамни қучиб ўтдилар,
 Бўйдор йигитларни ўлимга бергач,
 Уларнинг кўзига тик қараб бўлмас.

Йигитлар ўлимга кетган йўллар бу!

ҚИРЧИЛЛАМА ҚИРҚ ЙИГИТ...

Бу жанг асли сув билан оловнинг жанги бўлди,
Очилган жароҳатлар янгидан-янги бўлди.
Тунлар бевақт сарғайиб, ҳижроннинг ранги бўлди,
Белларин кўтаролмай йўллар беланги бўлди,
Қирчиллама қирқ йигит уйга қайтмаган кунлар.

Энди деганларида «қарчиғай йигит бўпти»,
Аста эгилиб қизни ё ўпмади ё ўпди.
Аммо учиб кетдилар лочини бўлиб кўпди,
Аммо юрт қон қақшади, юртда қиёмат кўпди,
Қирчиллама қирқ йигит уйга қайтмаган кунлар.

Қайтмадилар ва лекин «номаълум» деб ёздилар,
Қайда ниҳон юрурлар шунча қишу ёз улар.
Оналари гоҳ ҳушли, гоҳ ақлдан оздилар, —
Қондошлар гоҳ кўнглида гўрларин ҳам қаздилар,
Қирчиллама қирқ йигит уйга қайтмаган кунлар.

Юрагимда аччиқ ўт, на гинаю на зарда,
Ерга сигмай қоламан фақат баъзан кечларда,
Ленинградда ўлган балки қамал, ўчларда,
Балки Бухенвальддадир — одам ёқар печларда,
Қирчиллама қирқ йигит уйга қайтмаган кунлар.

Қирқ йигитни қирқ асов той десам от бўлмади,
Қайтган турналар ичра қирқ қўш қанот бўлмади,

Улар қирқта шон бўлди бирор иснод бўлмади,
Қирчиллама бу ҳаёт аммо ҳаёт бўлмади,
Қирчиллама қирқ йигит уйга қайтмаган кунлар.

Қирқ йигитни дўл урган қирқта боққа менгзадим,
Тўфон келиб ўчирган қирқ чироққа менгзадим,
Юрагимда ўйилган қирқта доққа менгзадим,
Тикланар чоғ қулаган қирқ байроққа менгзадим,
Қирчиллама қирқ йигит уйга қайтмаган кунлар.

Йигирма миллион байроқ, гўрли-гўрсиз қўзғолса,
Совиб қолган ўчоқлар қўрли, қўрсиз қўзғолса,
Мункайган келинчаклар эрли, эрсиз қўзғолса,
Бугунги урушқоқлар, Сиз не дерсиз қўзғолса,
Қирчиллама қирқ йигит уйга қайтмаган кунлар.

ЭСКИ САНДИҚ

Эски сандиқ, эски сандиқ, ёғочмисан, темирми,
Эски уйда макон тутдинг ҳолигина бурчакни.
Нимадир ул сенда туриб келинчакни емирди,
Нимадир ул кўнглин олиб гуллатди келинчакни.

От айланиб қайта-қайта қозигини топгандай,
Сенга қайтиб келаверди келинчакнинг йўллари.
Не узилди кўкрагидан Сени ҳар гал ёпганда,
Кейин нечун қай пайтгача титраб юрди қўллари.

Воҳ, биламан, унинг учун очилсанг — Сен ёрилтош,
Сарғайиб, титилиб кетган эртак чиқиб келади.
Йўқ, кўз очиб кўрганим деб, бир ёстиққа қўйган бош,
Уни қўлда кўтаргувчи эркак чиқиб келади.

Кўтармади, жангга кетди, қайтган сариқ эртагин
Почта қутисидан олди, уруш уни яхлатди.
Дунёларга сиғишмаган Гўрўғлидай эркагин
Парчагина қоғоз қилиб сандиғига тахлатди.

Шу-шу йиллар, сувлар оқди, келинчак ҳам қариди,
Қирқ йил босди шу эртакни кўкракнинг чап ерига.
Балки бугун қушдай енгил, бор ғамлари ариди,
Ахир қирқ йил сир айтди у сандиқдаги эрига.

Шу сандиқни дарёга бир оқизсам деб ўйлар гоҳ,
Ботаётган кунга қараб, артмасданам ёшини.
Ажаб эмас Тоҳирдайин ул тирилиб чиқса, оҳ,
Тоҳирдайин... йўқ Тоҳирдай кўтармас ул бошини...

Эски сандиқ, эски сандиқ, ёғочмисан, темирми?!

ҚАЙТМАЙМАН...

«Қайтмайман, бурчимни ўтаб ўламан» —
Қирқ иккинчи йилдан ёздим кўчириб.
Мен бугун тўламан, жомдай тўламан —
Кечмиш тўфонларни қайта кечириб.

«Қайтмайман, бурчимни ўтаб...» во дариф,
Қоғознинг қолгани кетган титилиб.
Қирқ йил-ки бу кўм-кўк олам сап-сариқ,
Яшайман, қоғоздай бағрим ситилиб.

Қайси тўзим билан ўтказдим бошдан
Қирқ йил қайталаган кўклам, ёзни мен.
Кўкрагимда ёнғин чиққанда тошдай —
Тошдай босдим унга муз қоғозни мен.

Истасанг кўп нарса амалга ошар,
Истадим, шу қоғоз менга эр бўлди.
Фақат қўмсаган чоғ йигирма яшар
Истагим ер бўлди, кўнглим ер бўлди.

Қайтмайман... ҳа, мен ҳам қайтмадим фақат
Умр ўтди ҳижроннинг тутунин ютиб.
Кетяпман, кўксимга муҳрланган хат
Сарғайган шу қоғоз қўлимдан тутиб.

Қайтмадим... мард туриб тугаётир жон,
Қайтиб, Сенга юм-юм ёш қуйсам, қани?!
Мўъжиза бўлса-ю тирилсанг бир он
Қайтиб кўкрагингга бош қўйсам, қани?

Қайтмайман, бурчимни ўтаб ўламан.

ТУРНАЛАР

Сув тинди, гуллар хазон, турналар айтар видо,
Кеч кузнинг сурати бу, кўникиш ҳам керак-да.
Не учун бу юракда сўнгсиз дард, сўнгсиз нидо,
Куз келмай учиб кетган турналар бор юракда.

Кўзимнинг қирғоғига аччиқ ёш бўлиб келар
Зангор ишқ беҳиштига кирмаган турналарим.
Тушимда чаппар уриб боғларга тўлиб келар
Унгимда кўзим тўйиб кўрмаган турналарим.

Қай юртда макон топди қай бирининг тупроғи,
Ким билар қай денгизда қай бир чўкиб кетди.
Кеч кузда, хусусан шу турналар учган чоғи
Қайтмаган турналарим кўнглимни сўкиб кетди.

Қайтгани, қайтганига қарайман, тўкиламан,
Бирида бир қанот йўқ, бирида эса бир кўз,
Ярим жон... мен титроқда бисотим титкилайман,
Қаддини кўтармоққа бўлай деб бир тирак сўз.

Қайтганлар, қайтганлар ҳам сийраклашар
кундан-кун,

Хув қирда оқсоқланган уч-тўрт турнани, қаранг.
Кузатаркан кўнглингни тўлдирмасми қасос, хун,
Асабларинг тортмасми чолғу симидай таранг.

Ҳеч йўқса шулар ҳаққи лоқайд яшаш исноддир,
Яшашми, энгиб яшаш... бошқаси ортиқча гап.

Ҳар лаҳза таранг тортиб яшаш бизга қисматдир,
Яшашимиз шарт бизнинг ханжар каби жаранглаб.

Улар-ку қасд қилдилар бизга фидо ўтмоққа,
Бобо мерос қутлуғ қон қандоқ тинч қўйсин бизни.
Ҳаққимиз борми, айтинг, одамлар, унутмоққа,
Қайтган, қайтмаган оппоқ, оқ турналаримизни.

Сув тинди, гуллар хазон, турналар айтар видо...

ҚАМАЛ КҮНЛАРИДА

Мен ўйлайман, юриб бўлмас Ленинградда,
Сал шарпадан ҳар бир қарич тупроғи додлар.
Ҳар эшикдан чиқаверар кўзлари катта
Эти бориб суягига ёпишган зотлар.

Хаёлимда кимдир бетин қўнғироқ чалар,
Қарға мурда кўзин чўқиб келаверади.
Тобуту гўр етишмаган гўдаклар, чоллар
Тўп-тўп бўлиб гўрдан чиқиб келаверади.

Ким чидаб жон сақлар, озгин мушугини еб
Ким чидамас, ақлдан озиб қаҳқаҳ солар ким.
Шоир шеърда: «Биз ғалаба қилажакмиз» деб
Мук тушиб иш столида қилар жон тақсим.

Тушларимда қичқираман, ҳеч ким бермай сас
Арвоҳдай соб, дардин ичга ютиб туради.
Мевалармас, ўликларни ташиб улгурмас
Жасад ортган машиналар ўтиб туради...

Йўқ, фашистлар остонада қоларлар туриб,
Билолмай бу адо ернинг куч, сирларини.
Мингдан қолган ўн қасоскор тишин ботириб —
Ленинград узар қамал занжирларини!

Мен ўйлайман, юриб бўлмас Ленинградда...

ҚАМАЛ ҚИШИДА

„ . . . Кеча менга бир ҳунар мактабининг директори: „дурадгорлик цехидаги болалар клейни, гулларни еб қўйишди“, деди . . . “

Ч а к о в с к и й. «Қамал» китобидан

Ўсмир укам, қўлларингга буюр, ишласин,
Станокнинг музларини эритсин тафти.
Ҳис эт, сенда лаҳза қамал қиши қишласин,
Ҳис эт, клей еб тўймаган бола ўляпти.

У синглисини ёғқизиб тонгда чанага,
Шошилганди, боғчагамас, уни кўмгани.
Йўл портлади, ўзин урди бомбапанага,
Сингилчасин мурдасини қайтиб кўрмади...

Уйга келса бемор она тошдай қотибди,
Қўл теккизди... совуқ музлар кирган танига.
Онажони ним табассум қилиб ётибди,
Очлик... азоб... оғир дарддан қутулганига.

Шовқин. Улик йиғувчилар эшикдан кирар,
Бола чолдай бир амаллаб кўтаради қад.
«Тобут, тобут йўқми Сизда?» бола жовдирар,
«Тобут, тобут отликқа йўқ»,— гудранар солдат.

Сўнг, судралиб ишга келди, рангпар, қоқсуяк,
Очлик енгиб йиқиларкан, токчани кўрди.
Унда турган қатор гулдан қолди гултувак,
Жон тер босиб клейни ҳам паққос туширди.

Сўнг қулади. Қулади-ю турмади қайтиб,
Улар экан шишиб кетди, сарғайиб тани.

**Станокдан сўра, додлаб, беради айтиб,
«Нон, нон» дея сулайиб жон берган болани!**

**Ўсмир укам, қўлларингга буюр, ишласин,
Станокнинг музларини эритсин тафти.
Ҳис эт, сенда лаҳза қамал қиши қишласин,
Ҳис эт, клей еб тўймаган бола ўляпти..**

ХАТО ТАКРОРЛАНМАС...

*Хиросимадаги атом бомбасининг қурбон-
лари шарафига қўйилган ҳайкал пойида:
„Тинч ухланг, хато мангу такрорланмай-
ди!“ - деган ёзув бор.*

Хато такрорланмас, такрорланмайди
Одам ўйлаб, кўриб турса ҳар лаҳза.
Қим алаҳлаб келган жойига қайтди,
Баданин куйдириб ўқ лаҳча, лаҳча.

Аёл, болаларни подадай ҳайдаб
Бир саройга қамаб фашист ўт қўйди,
Сен вақт топиб тез-тез бор ўша жойга,
Сен шу култепани юракка ўйгин.

Командирнинг аввал бир кўзин ўйиб,
Қўлларин устунга михлаб қоқдилар.
Кейин бошдан-оёқ керосин қуйиб
Товонидан бошлаб гугурт чақдилар.

Кўз олдида суйгун эри отилди,
Суйгун гўдагига санчилди пичоқ.
Аёлнинг гуноҳи афу этилди,
Аёлга очилди ишқ билан қучоқ.

Шу тун қаро кечди аёлнинг туни,
Болта билан фашист бошини узди
Ва ақли ҳам учди бошидан унинг,
Шодмон қаҳқаҳаси дунёни бузди!

Сўнг бор кийимларин ечиниб отди,
Ёвни излаб кетди, соч ёйиб, дайдиб!
Агар... шу лаҳзалар чиқмаса ёддан,
Уруш — машъум хато такрорланмайди...

ҲАЙҚАЛНИНГ АЙТГАНЛАРИ

Кўз ёшини тўкиб дув
Тўкма тоқат жомимни.
Тагин келдингми, ёҳу,
Титратмоққа жонимни.
Томган қўрғошин ёшдан,
Ут чиқиб кетса тошдан,
Мен ёниб йўлга тушсам,
Қувониб йўлга тушсам.
Тасаввур қил, бор ҳайкал
Бир-бир ўрнидан турса,
Дала қолса, қолса зал,
Бари ёниб югурса.
Тасаввур қил, ётоққа
Ёнар ўт, кириб борсам,
Ут сизмайдир қучоққа
Бегонадай боқарсан.
Кўнглим оғриб, ўшал тун
Уйдан бўларман ғойиб
Ва ҳайкал дўстларимга
Қўшиларман мунғайиб.
Биламан, Сен ортимдан
Югурасан қоқилиб,
Барча туллар уида
Бирдан чироқ ёқилиб,
Яланг бош, яланг оёқ
Отилишар кўчага.

Уйлар ёнар, ёнар бог
Ут кетади кечага!!!
Йўқ, йўқ, мен бу қизиққон
Шеърни қўйдим-да ёзиб,
Эй, мен учун куйган жон
Муносибим, муносиб.
Тун. Уйга қайт-да шерик
Сўзимни сўйлаб ухла,
Бўйимни бўйлаб ухла.
Сени қучолмаган, тик
Эрингни ўйлаб ухла.

БАТАН БАХТИ

Урушдан қайтганлар, ё қайтолмаган,
Бевақт қўпорилган дарахт, оталар.
Қайтиб дардин айтган, ё айтолмаган,
Гунг оталар, соқов, карахт оталар.

Тутун бўлиб қочиб чиққанлар — Ватан
Бухенвальднинг қора мўриларида.
Гўдакларин ерга экканлар — Ватан
Ленинград. Қамал. Очлик зўридан.

Юпун, оч, қамалнинг изғиринида
Упкасини совуқ олганлар ҳаққи,
Ҳар ханжарлар ҳали чиқмай қинидан,
Ёв тупроғи аро қолганлар ҳаққи,

Иигитга кўрпадай ёпилган қорлар
Очиқ кўзигача тўлгани ҳаққи,
Тунда ўт-ўлан еб шишган беморлар
Тонгда қаторлашиб ўлгани ҳаққи,

Ватан, бул яралар кетмайди битиб,
Ватан, Сенинг номинг қон аралаш ШОН.
Сенга келган ўққа кўксини тутиб,
Фарзандларинг шундай бергандилар жон.

Шундан Ватан десам, десам мен байроқ,
Кўксим оғир, оғир, кўп оғир бу бахт.

Кўксимга ўт тушиб ёнабошлар боғ,
Қўпорила бошлар дарахтлар бевақт...

Менам бир фидойи руҳ ила бир тан
Ёз кунларинг ёзлаб, қишингни қишлаб,
Кетяпман, Сен билан қовушиб Ватан,
Аччиқ, азиз бахтинг тишимда тишлаб.

Кўкламда қор босди ерни устма-уст,
Бинафша қор аро кўрсатди дийдор.
Мана, шу ғалаба деган иссиқ сўз,
Демак, босолмади ғалабани қор.

Бошимга ёғилди санги маломат,
Чапламоқ бўлдилар доғ устига доғ.
Қабиҳлар ўқидан қолдим саломат,
Демак, ғалаба ҳам қолди соппа-соғ.

Мен сенинг ўтингда исинганимда,
Ишқ енгар. Ғалаба. Кўзим тинади.
Ишқ менинг жон-жонимга синганида,
Қонимда қип-қизил гуллар унади.

Кечаман, ороми нақддан кечаман,
Илоҳий бир қудрат берар менга куч.
Бир шеър деб тун бўйи оғу ичаман,
Тонгда келмоқ учун ғалабага дуч.

Ғалаба!
Самовий Янгроқни қара,
Уни деб жангларда қанча дўст қолди.
Йигирма миллион кетди йўқликка қараб,
Ўрнида ғалаба деган сўз қолди.

Бевалар тару талх ҳижронни ичгач,
Жигаридан силқиб қасосу хунлар.
Эрлари фашистнинг ўқига учгач,
Ғалабани қучиб қолди-ку тунлар.

Қай йиллардан келар бул жонбахш нидо,
Бул — шароб!
Бир тўйиб ичмоқлик учун.
Менам жоним нисор, кетяпман фидо —
Уни бир бор тўйиб қучмоқлик учун!

Ғалаба!
Бул қадар чиройли сиймо!
Унинг таърафига борми лойиқ сўз?
Ғалаба келтирсин Сенга ҳар бир тонг,
Ҳар бир тонг бир қадар юксал, азиз дўст.

ТИЛАК

Она, ўтган умрда бахтни кўрдинг оз,
Буёғи хотиржам кечсин кунларинг.
Ота, қиёматга қолмаган қасос,
Бор бўлса кўксингдан кетсин хунларинг.

Сенга яхши аёл тилайман, ака,
Биринг икки бўлиб рўзғер гулласин.
Яхши-ёмон кунда келсин кўмакка;
Нон бўл — тўймасин ул, сув бўл — чўлласин.

Синглим, фарзандимдан ортиқроқ синглим,
Қулф урар қоп-қора қошларинг қийғоч.
Сенга бир лойиқ жуфт тилайдир кўнглим,
Тонгда кўзинг бахтнинг ўпичидан оч.

Сирда, синоатда тушдик жуда мос,
Жон дўстим, сен десам сўзни улайман,
Ҳеч ким менинг каби Сенга фидомас,
Сенга ўзим каби бир дўст тилайман.

Халқим,— дейман дийдам тўлиқиб ёшга,
Гуллар, сўлмас гуллар тилайман Сенга.
Тағин бу гулларни омон сақлашга —
Курашчан ўғиллар тилайман Сенга.

Онажон, ўтир, бир ҳасратлашайлик,
Мен недир айтмадим, нимадир айтдим.
Барчасин унутдим, сен-ла яшайлик,
Югурик йўлларда тўхтадим, қайтдим.
Онам, танҳогинам, ёлғиз ойимсан —
Умринг саволлардир, яккаш саволлар,
Сен менинг кўкракда оғриқ жойимсан,—
Кечир, ололмадим уни даволаб.
Нега, нега сўрар кўзларинг чўкиб,
«Нега»лар сарғайтар рангингни кун-тун.
Сўроқлар остида куз япроқ тўкиб,
Кўклам келаверар, ҚУВОНЧ бермас ун.
Таърифи энг буюк ҚУВОНЧДИР — эрнинг,
Аёл талпинаркан минг дарё кечиб,
Сен ўша ҚУВОНЧни урушга бердинг,
Ўзинг ғамгин буюк ҲАСРАТни қучиб.
Эшикдан эгилиб ҚУВОНЧ чиқар пайт,
Сим қандоқ чидади, кўкрак — тордаги.
Ёстиқларга тўккан минг дардингдан айт,—
Минг соғинчингдан айт, ёстиқлардаги.
Бошқасин қўявер, ортиғи-ками,
Ювсанг кетадиган қўлнинг гардидир.
Энг буюк ғам, асли Қувончининг ғами,
Энг табаррук дард ҳам соғинч дардидир.
Онажон, ўтир, бир ҳасратлашайлик...

ЧАҚИРИҚ

«Менга ёрдам беринглар»,— тўшагига михланган,
Кампир ёрдам сўрайди, ҳеч ким келмайди етиб.
Ҳеч ким овоз бермайди, наҳот ҳамма ухлаган,
Қават-қават дераза, эшикларин беркитиб.

Каравотдан дераза, эшикка тортилган ип,
Аммо тортиб очмоққа дармон қани, қўлларда.
Чопқир оёқларини баднафс уруш қўйган еб,
Ленинград. Изғирин. Блокада, йўлларда.

Аввал уруш, очлик, сўнг ёлғизлиги қўшилиб,
Мана, сўнгги йилларда тўшак билан бир бўлди.
Дард бошқа, ажал бошқа кета олмайди ўлиб,
Гоҳ ёрдам ўтинганда юрак-бағри ер бўлди.

Қўшнилар сон-саноқсиз, бир устин ўровчи йўқ,
Унин эшитиб кирмай ўтиб юргани қанча.
Билишарки — ул ойдай ёлғиз, бир сўровчи йўқ,
Шундан уйнинг бўшашин кутиб юргани қанча.

«Оҳ-воҳ» қилаверманг деб гоҳ ўтишар ҳам яниб,
Ёраб, қичқиринг ҳам айтмоғи шарт шивирлаб.
Менга ёрдам беринглар, уларни олай таниб,
Одамми шу атрофда тинмаганлар, ғимирлаб.

Одамми шу интизор, илтижога кар бўлиб,
Хонасин ичдан қулфлаб илмни қуваётган,
Бир хаёли амал-у, бри хаёли зор бўлиб,
Терлаб олим эрчасин кийимин юваётган.

Одамми эшигига қопағон итлар қўйиб,
Мушугин косасин ҳам тилло қилиб юрганлар.
Шул дераза тагидан кўру, кар ўтиб, суюб,
Ялашиб бир-бирини, ялло қилиб юрганлар.

Ҳой одамлар! Бул недир, анқиётган аччиқ дуд,
Ёрдам керак кечикмай бир-бировга беринг ун.
То имон, эътиқодга тамом кетмасидан ўт,
Блокада кунлари қайтиб келмасдан бурун.

ЧИННИ ҚОСА

Ўғил-қизи гуллаб, кўкариб
Етилганда, одамлар олди.
Ҳар бирини бошда кўтариб,
Она ўзи букилиб қолди.

Бугун улар яшарлар бекам,
Кўндирмаслар киприкка гардни.
Аммо ҳамон дил ўксиган дам
Бориб унга тўкарлар дардни.

Бор ғурбатни — эскими, янги
Айтиб-айтиб ўйга толдириб,
Қайтиб учиб кетарлар, енгил,
Юкларини унга қолдириб.

Оғир, бедор кечар яна тун,
Кўкрагида ортади оғриқ.
Фарзандлари... эсга тушган кун
Хат ёзарлар тилашиб соғлиқ.

Хато, хато, хато бу ҳоллар,
Бу ёзуғни ўзинг ўчиргил.
Турли ёққа эсган шамоллар —
Фарзандларни ўзинг кечиргил.

Ўнта фарзанд ўн бахтга эга,
Ҳар бирин ўз ишқу ғазали.

**Унта гўдак талашиб еган
Битта чинни коса асалим!**

**Тўхтанг, уни тинмасдан ичиб,
Еяпсиз-ку, уни тинмасдан.
Ун томондан ўнта қуш учиб,
Етиб боринг коса синмасдан.**

**Тўғри, рўзғор нондир, рўзғор сув,
Аммо Она, Онадан нари
Тортарми қиз қўғирчоғи-ю
Ўғилчанинг самокатлари...**

**Тўхтанг, бундай яшамоқ таҳқир,
Сизни қандай тақдир кутмоқда?
Уновингиз ярарсиз, ахир,
Бир кампирни бошда тутмоққа.**

**Яшаяпсиз гўдакка ўхшаб,
Керак пайтда солмай қошиқ, чанг,
Тўхтанг, коса қолмасдан бўшаб,
Тўхтанг, коса синмасдан тўхтанг!**

МУҚАДДАС АЁЛ

Ошиқларинг пойингга гул отиб ҳам бўлди,
Хилватларда лабингдан бол тотиб ҳам бўлди
Ва бу ҳақда кимларгадир сотиб ҳам бўлди,
Сен бари бир муқаддассан,
Муқаддас Аёл!

«Аввал: «Кел-эй, қучоғимга тўл, балқ», дедилар,
Унамадинг, аёл ўзи терс «халқ», дедилар.
Ичолмагач юз ўгириб шўр, талх, дедилар,
Сен бари бир муқаддассан,
Муқаддас аёл!

Сен дарёсан, ўпганини қирғоқ яширар,
Жуфтим бўл,— деб чопганини ҳар тоқ яширар,
Жаннатим,— деб қувонмасдан қумлоқ яширар,
Сен бари бир муқаддассан,
Муқаддас аёл!

Асли бу бор эрмакларнинг борар ери Сен,
Росту ёлғон эртакларнинг борар ери Сен,
Асов отдай эркакларнинг борар ери Сен,
Сен бари бир муқаддассан,
Муқаддас аёл!

Чорлашганда сен келсанг, гоҳ бекор келсанг-да,
Маст даврага бир сарин ел, бир тор, келсанг-да,

**Хор келсанг-да, номардларга гоҳ хор, келсанг-да,
Сен бари бир муқаддассан,
Муқаддас аёл!**

**Қимтинасан, астагина кўтарасан бош,
Минг йилликдир кўзингдаги жовдираган ёш,
Гуноҳкорлар мингу битта Сенга тегар тош,
Сен бари бир муқаддассан,
Муқаддас аёл!**

**Ҳарир, хушбўй баданингда тошлар изи бор,
Кўкрагингда эгилган не бошлар изи бор,
Қуёш изи, куйдирган қуёшлар изи бор,
Сен бари бир муқаддассан,
Муқаддас аёл!**

ХАВОТИР

Жуфт ҳалолом! Кулгуси сим-сим...
Оҳ уруш-эй, кўкайинг синсин.

Соб бўлмасдан айрилиқ, азоб,
Наҳот умрим бўлмоқдадир соб.

Синиқ-синиқ кўкайимга сен,
Дард-хўрсиниқ кўкайимга сен.

Тоғ устига тоғлар қулатиб,
Доғ устига доғлар қулатиб,

Бор бахтимни юлиб ўтказдинг,
Кўрмагандай қилиб ўтказдинг.

Чимилдиққа кирган дам қани,
Арслонворим, бош эгам қани?

Қирқ йил бағрим қийилиб кутиб,
Бор лаззатдан тийилиб, кутиб

Сирларимни оқ қорга айта,
Суякларим оқарган пайтда

Ким кўтарар тобутимни жим,
Жуфт ҳалолом, кулгуси сим-сим?!

ТУМАРИСНИНГ АЙТГАНИ

Аёлнинг оғири, қўрғошини мен
Қасос мени ҳам силкитди, қўймади.
Қонли хумга тикдим ёв бошини мен,
Қонга тўйсин дедим, тўймади!

Мен ҳам нафис эдим, ситора эдим,
Қасосимга бўйинсунмаганимда.
«Замон, замонингга ўт кетсин»,— дедим,
Ханжаримнинг дамин синаганимда.

Набирам, Сенга ҳам етади бу хун,
Асли йўқ нарсани сўрамам Сендан.
Рақиб дуч келганда йиғламай маҳзун
Қон юқи ханжаринг суғургин қиндан.

Қасос ҳаволарин очлик билан ют,
Гарчанд ситорасан, нафис аёлсан.
Менинг гумоним йўқ кетмоғига ўт,
Сен агар «ўт кетсин» дея қўзғолсанг...

КЎКРАГИ ДОҒЛИЛАРГА

Ривоят қилурлар-ки: бир табиб чархлаб пичоқ,
Зоғ кўсини тиларкан кўриб қолибди бир доғ.

Воҳ, кўкси доғлик экан, бул зоғни қўйибди ул,
Дарҳол тутиб келтириб бошқа зоғ сўйибди ул.

Ераб, бунда ҳам бир доғ, яқосини тутибди,
Ҳайрат билан учинчи зоғ кўксини титибди.

Доғ устига доғ эмиш, учинчи зоғ кўкраги,
Ҳайҳот, шунча дард чекса, қушлар, ҳатто кўкдаги!

Ва жунбушга келиб ул кўксин очмиш минг зоғни —
Оҳ уриб ҳар бирида кўрганида бир доғни...

Беҳол табиб ёзибди «бу дунё кўп қадим», деб,
«Унда бирорта зоғи бедоғ учратмадим»,— деб.

...Одамларда бедоғ дил, эгилмаган қад учрар,
Кўкрагида бир доғ йўқ, бедард, бўйи бад учрар.

Аmmo менинг шарафим кўкракнинг доғларига,
Кўкси доғлини олдим кўзим қароқларига.

Йўқ, йўқ, беҳудага ҳеч кўкракларга тушмас доғ,
Шигил мевасин ахир кўтаролмай синар шох.

Қатор ўғил-қизини ўстиргунча тик қилиб
Отанинг тик қомати қолгай ахир букилиб,

Уриб қирқта кокилни қизига бергунча то
Онанинг ўз сочлари тўкилиб бўлгай адо.

Йўқ, йўқ, беҳудага ҳеч кўкракларга доғ тушмас,
Бизнинг лаблар сохта сўз, мақтовларга қовушмас.

Ҳақ сўзимиз рўёни албат ўтажак янчиб, -
Шу ҳақ сўзни айтгач гоҳ қолар кўксимиз санчиб.

Бизнинг юрак доғлидир, ким учундир куйдик биз,
Ким учундир кўкракда оғриқ, дардни туйдик биз.

Соғлом, бўм-бўш қалб билан яшамадик бекорга,
Яраланиб бўлса ҳам малҳам бўлдик беморга.

Сўнгги йўлга кетармиз, шафқатни тишда тишлаб,
Доғли, ярадор, лекин тоза юракни ушлаб...

Онанг қариёлмас, қариёлмас отанг,
Имкон ярат, қарисин улар.
Сен йўл қўйган ҳар битта хато
Зардобдай уларнинг кўксига тўлар.
Токи Сен қоқилиб йиқилаверасан
Ҳар бир тош, ҳар харсанг, ҳар бир қояга.
Қаримоққа ҳаққи йўқ уларнинг
Етиб келмоқлари шарт ҳимояга.
Дўл урар... ёмғирлар чўқир, бўлиб тош
Улар билан қатъий қилолмасанг жанг,
Чопқиллайверади отанг шўрлик — ёш,
Бўзчининг моқиси бўлади онанг.

Қайда дард эли бўлса мубтало Увайсий-ман.

Ким билар бу ҳаётда қай тақдир аъло бўлғай,
Шоирга ўз юраги бир умр бало бўлғай,
Қайда дард эли бўлса шоир мубтало бўлғай,
Менам билмам, дунёга ғамми, нурман, моможон,
Мубталолик дардига меросхўрман, моможон.

Гарчанд зикр этганлари булбул бўлган, гул бўлган,
Гарчанд ҳар ашъориға минглаб юрак қул бўлган,
Бедилни билардингиз, дили ёниб кул бўлган,
Нечук сизам шу ўтга кўп шошдингиз, моможон,
Кўра-била ўт билан ўйнашдингиз, моможон.

Ҳазрати Навоий-ку назм бобида шоҳ ўтди,
Мангу такрор ўлмағай энди бу янгроқ, ўтди.
Аммо кўнгил уйида ёқмасдан чироқ ўтди;
Аммо бу соҳир кўнгил доғ ўтди-ку, моможон,
Ёраб, шоҳ йигит умри тоқ ўтди-ку, моможон.

Нодирани Даврон-ку сурардилар давронни,
Шеър ила куйлагарди халқи-ю, Умархонни.
Нечун кун келиб у ҳам жаллодга берди жонни,
Ҳатто Моҳларойимдай¹ ойим бебахт, моможон,
Айтинг, кимга бахт берган бу шеърый тахт, моможон.

¹Нодирани «Моҳларойим» ҳам дейишган.

Йўқ-йўқ, гарчанд то абад дилга оғриқ ҳамроҳдир,
Шеър ўзи энг буюк бахт, бунга тарих гувоҳдир,
Шеър нурин пайқамаган қай қалб бор-ки, гумроҳдир,
Бахт ё бир эътиқодда маҳкамликми, моможон,
Бир дардиманд юракка малҳамликми, моможон.

Пушкин шеърда озодлик каъбаларин тиклади,
Сўнг он қадар хор-зорни суяди, қўлтиқлади.
Собит туриб бешафқат ўз ўт кўксин тиглади,
Аввал-охир шоирни ўтда кўрдим, моможон,
Азал шоир дардини катта кўрдим, моможон.

Бу ўт менга ҳам сачраб ҳар хуш дамни ёндирди,
На ҳар хуш дам, ҳар битга ҳужайрамни ёндирди.
Ҳақ, шеър қолди, қолган бор ортиқ-камни ёндирди,
Қўлланг, менам шу ўтни жонда туяй, моможон,
Қўлланг, то рўзи маҳшар унда куяй, моможон.

Сен чақиргин, чақир вақт топганинг дам,
 Оралиқда овоз юриши керак.
 Йироқ қишлоқдаги мушфиқ онанг ҳам
 Уйга кириб-чиқиб туриши керак.
 Чақириб бўлса ҳам айбларингни юв,
 То уйга бутунлай кетмасин кириб,
 Тувакдаги гул ҳам тўкилади дув
 Турмасанг сув қуйиб, эслаб, чақириб —
 Сукутдан суяги симиллаб оғир,
 Қийнайди ёлғизлик бўлиб тун келиб
 Сезгир қулоқлари кундан-кун оғир.
 Эшитмай қолиши қийин кун келиб.
 Имиллаб «шукур, ҳар тирик дамга»,— деб
 Баъзан кунчувоққа чиқиб ўлтирар,
 Эрмак деб, шаҳарлик неварамга, деб
 Алвон кўйлакчалар тикиб ўлтирар.
 — Тўғри-да, меники ярашмас, қўпол,—
 Дейди-ю, бари бир кетади куйиб.
 Нимага шу ўғли бўлмади чўпон,
 Боласи юрарди тикканин кийиб.
 Келин саҳар туриб сув иситарди;
 Уқаларди оғриқ оёқларини —
 Таяниб, умридан рози ўтарди —
 Уғлининг чўпонлик таёқларини...
 Бирдан тикишини йиғади беун
 Эслаб бир вақт шундай тикканларини —

Келин кўйлакчасин ёқтирмаган кун
Кўнглининг азият чекханларини —
Йўқлаб келишганди қайсиям бир йил —
Гўдак «бувижон»лаб отилгани чоқ,
Ният қилиб тиккан кўйлакчасин ул
Қизчага кийдириб термулди узоқ.
Қизча чиқди учиб-қўниб атрофга,
Келин ҳайрон бўлди, қовоғин уйди.
Кейин деди «ўраб қўйгандай қопга,
Ойи, бунингиз не балони кийди?!»
Ундай деманг, болам, ўзим тикувдим,
Деди, дийдалари тўлиб ёшларга
«Менам магазинга кеча чиқувдим
Буни берақолинг қариндошларга».
Кампир ўғли томон ташлаб кўз қирин
Уйга кирди, артмай кўз ёш, жолани.
Эр деди: «Шу ишинг бир оз ноўрин —
Сира ўрганмадинг муомалани!»—

Шу кунларни эслаб, эснаб, толиқиб,
«Шунга ҳам шукур» деб, тоқатни тишлаб
Онанг яшар, борсанг бугун йўлиқиб,
Бугун қайтажаксан, қолмайди ушлаб,
Сен билмайсан, онанг бежон, бедармон —
Ахир сени бир кун тутиб туролмас,
Билмайсан-ей, онанг дили қондир, қон —
Бу қон билан балки узоқ юролмас...
Ўз уйингда ейсан, тўйиб ичасан,
Уни сукут — сиртмоқларга топшириб.
Кун келар, сен талх қон ютиб учасан,
Ул чақириб, қўйгач сени шошириб.
Сен «бу ўлик меники» деб кирган дам,
Биров сенга кимсан демас, сўз қотмас,
«Вой онам»лаб тобут томон юрган дам,
Тўсадилар, яқинига йўлатмас.
Кейин аза очар унга еру кўк

Бул шўрликнинг паймонаси тўлган деб.
Ерда чироқ ёққувчиси қолган йўқ
Ёлғиз ўғли аллақачон ўлган, деб!

* * *

Бугун чақир, чақиравер уялмай,
Ҳеч бўлмаса овоз юриши учун —
Ироқдаги онанг ўтириб қолмай
Уйга кириб-чиқиб туриши учун.

БИР АЕЛНИНГ УТМИШИ

У бегуноҳ пок аёл бугун,
У эгилган мажнунтол бугун,
Кўзларида меҳр, бол бугун,
Кеча қандайди?

Ой йиғлаган, йиғлаганди ел,
Ўт-қон билан қоришганди эл,
Аммо унинг кўз ёшлари сел
Бўлган эмас бирор бир пайти.

Жанг бошланар, босиб келар ёв,
Эри кетар бўлмоқ учун ғов,
Ёв йўлига, кечиб сув, олов.
Аёл гулларди.

Уч гўдагин устидан қулфлаб,
Давраларда очиб кўнги, таъб,
Қора тунлар ичра бўлиб даф,
Танин пулларди.

Каттаси асрай деб жонини,
«Қовурмоч» деб мақтаб номини,
Хом-хатала макка донини
Едирарди кичкинтойларга.

«...Қозонда сут ётибди ачиб,
Сиркалабди синглисин сочи,

Кетмоқликнинг йўқми иложи
Онаси кетмас бир жойларга?!

Йўқ, илож йўқ...» қараса бир чоқ
Сингилчаси докадай оппоқ
Шишиб борар... Синглиси, бироқ,
Кетиб қолди, тонгда, жон бериб.

Қулф шиқири, ғимирлар овул..
Аёл кирар тағин очиб гул.
Уввос солган тўнғичини ул
Оғзин ёпди тишлам нон бериб.

У бегуноҳ, пок аёл бугун..

ИЛИНЖ

(Баллада)

*Фарзандларингни қабринг устида йиглаш-
лари учун уларни тириклигингда йиғлат-
ма.*

Пифагор

I

Жанг бошланар, қаттол жанг,
Отланар ёшу қари.
Эри-чи, аланг-жаланг,
Билмасди не қиларин.
Кўп тансиқ ҳаёт нури
Чалғитдими гумроҳни.
Дер, йўқ, елкам чуқури —
Кўрсин дўзах, жанггоҳни.
Ҳар ҳолда ўлмас, дардга,
Оғриққа қилар тоқат.
Кетганлар кетди, ортга
Қайтмоқда-ку қорахат.
Жон ширин кўринди, хун,
Қўрқувга, ўйга ботди.
Бош бармоғини бир тун
Ўз қўли билан отди...

II

Тонгда кетдилар олиб
Итдан баттар этиб хор.
Уч гўдак билан қолиб
Аёл тебратар рўзгор.
Тириклик тошдан қаттиқ,
Нон қаёқда, қовурмоч.
У ҳам мўл бўлса кошки,

Ярим тўқин, ярим оч —
Уруш. Қишлоқда бор иш
Бўлинган аёлларга.
Ток бўғзини юмшатиш
Белда мадори борга.
— Бақувватроқ бир сенсан,
Кетмонингни ол, Гулнор,
Иш унумсиз. Аҳвол танг,
Боққа тезроқ етиб бор.—
Шундай дер бригадир
Тақиллатиб эшикни.
— Жон болам, ирғаб ўтир?!
Чақалоғу бешикни
Каттароғига бериб.
Гулнор шошади ишга
Бақувват бўлмоқ керак
Ток бўғзини очишга.

III

Ичи бўш қоп тик турмас,
Шижоат қани тонгги,
Кун чошгоҳга бормасдан
Бўздай оқарар ранги.
Ич-ичи силинади
Кўтаролмай кетмонни.
Овсинлар илинади
Битта зоғора нонни.
Нон четидан бир тўғрам
Зўрға ушатиб ейди.
Ноннинг қолганин ўраб,
«Болаларимга»,— дейди.
Зир қақшайди тоқатлар,
Ярим очин, ярим тўқ,
Қамоқдан келар хатлар
Эрнинг ўзидан совуқ:

«Қишдан бир амаллаб чиқ,
Боқ қўшнилар молини.
Билгин, қўшни қишлоқлик
Гулсуннинг аҳволини.
Ҳамон ҳар тонг, кечада
Қийинарми хил-хиллаб,
Ҳамон бизнинг кўчадан
Ўтадирми қилпиллаб?
Лаванг эри тирикми,
Қора-пора хат йўқми?
Фашист аяпти чоғи
Унга аталган ўқни.
Эрин айтганди бир пайт:
«Эр эмас, бу латта, деб
Менинг ҳолим сўрса, айт,
Гижинглаган отдай деб».

* * *

...Ераб, келмасидан куз,
Келди сўлмоқ, саргаймоқ,
Сомон бўлди анор юз
Соғ юракка тўлди доғ.
Руҳ синганида, бешак
Вужуд ҳам синар охир.
Бунча тортмаса тўшак,
Қомат бунчалар оғир.
Шуми ишқ садоқати?!
Ранги заъфар, зард бўлди.
Номард эрнинг ҳар хати
Уни йиққан дард бўлди.
Кўкракка санчилиб тиф
Азоб, армон аралаш,
Бир тун йўталиб қаттиқ
Тупурди қон аралаш...

IV

Жангдан Гулсуннинг эри
Қайтди бир оёқ бўлиб,
Қайтиб қуриди шўри
Хотини саёқ бўлиб.
Элда кўтаролмай бош
Йигит ёшда синди тор.
Йиқилганга отиб тош
Нопок аёл шармисор.
Қўли етса чанг солиб,
Мингни кўрган бу хотин
Қўлтиқтаёгин олиб
Эрин урган бу хотин —
Қимга вафо қилар деб,
Эл йиғлади, эл кулди.
Талоқ хатини бериб
Мардон чўлоқ қутулди.

V

Гулнор, менинг Гулнорим,
Гуллар чоғ сўлганингни,
Қўша гўдақларингни
Кўз ёшини қайтаман.
Хиёнатнинг ўқидан
Бемаврид ўлганингни
Норасидаларингга
Қай тил билан айтаман?
Сўнгни кунлар Сен қўшни
Келинчакни чақириб,
Дебсан:— Эшитинг, тез кун
Паймонам ҳам тўлади.
Ҳушёр бўлинг, жон ўртоқ,
Опам қолмасин кириб,
Бу ғамларим эшитса

Мендан олдин ўлади.
Эрим шундай, ҳар хатда
Сўроқлайди Гулсунни.
Мен-чи, о, мен умрнинг
Қай лаззатин тотибман.
Опам шўрлик боисин
Билмас бул қора куннинг.
Мана, уч ой... бетиним
Қон тупуриб ётибман.
Кеча Хожарникида
Гулсуи меҳмон бўлган чоғ,
Дебди «Уч-тўрт кун қолди...
Бу уйга мен эгаман
Эрига-ку, бошидан
Ташлаб қўйганман тузоқ,
Қамоқдан чиқар эмиш,
Келган кунни тегаман...
Ераб, пишак тиловлар
Етар муродларига,
Уч гўдагим қолдириб
Кетиб бораётибман.
Йўқ, фалак ҳам етмади
Кўнглимнинг додларига,
Кўзим очиқ, дунёдан
Ўтиб бораётибман.
...Шу чоғ опанг кирибди
Кўзларида ёш билан:
— Нафасинг елга кетсин,
Куз дориган баҳорим,
Мени кимга ташлайсан,
Учта жужуқ бош билан.
Ўрнингга мен кетайин,
Опанг ўлсин, Гулнорим.
Шу чоғ қайдан олдинг Сен,
Бул қадар донишмандлик,
Шу чоғ қайдан олдинг Сен,

Бул қадар осойишни.
Дебсан: менда узилар
Бул ҳаёт билан бандлик,
Жоним опам, қўй энди,
Гулнорингни койишни.
Ўстирсанг, қизим Сенга
Мендек бўлади сингил,
Ўғилларим — суянчинг
Ҳар уччови сенгадир.
Энди белингни маҳкам
Боғла, бузмагил кўнгил,
Сенга бало эврилса
Шул уччови енгадир.
Норасидаларимни
Фақат сенга инондим,
Уччовини улғайтсанг
«Елғизман» деб ҳеч куйма.
Гўдакларим хўрланса
Гўрда ўт бўлиб ёнгум,
Жон опажон, гўримда
Мени қўзғатиб қўйма!
Ўтинаман, уларнинг
Кўзига ёш қўндирма.
Мен кетгач, сен айт, улар
Сени Она десинлар.
Энди хўшлашай, мард бўл,
Гўдакдай йиғлаб турмай
Яқин қариндошларга,
Хабар юбор, келсинлар.

VI

Ақли шунчалар тиниқ,
Шунчалар тинч асаби.
Гулнор кетди дунёдан
Меҳмонга кетган каби.

Опа йиғлар: «Қулф урган,
Тили болим кетди, деб,
Сочи ерни супурган
Мажнунтолим кетди», деб.
— Еху, «Она» дейди-ю
Қизинг кўнгли тўлмайди.
Уғлинг «Она» деганда
Опанг қандоқ ўлмайди?!
Қипригимнинг устида
Гўдақларинг кўгарай.
Сен тирилиб кел, гулим,
Майсадай мен кўкарай!

VII

Уч кун ўтиб эр келди
«Яллама ёрим»ни айтиб.
Кўнглимга ғам сиғмас деб
Важ қилди толганини.
Чошгоҳгача ҳам турмай
Шаҳарга кетди қайтиб
Етказдилар Гулсунга
Уйланиб олганини.

VIII

Кейин..
Кейин, ёраб, ноҳақлик
Билмайдирми чегара.
Ҳали эскирмай туриб
Хижрон, аза-ю азоб,
Улар бошлашиб келди:
«Биз шу ерда турамиз»
Болаларни қолдириб

Сен ўзингга бир жой топ.
— Шунга уйландингизми,
Куёв, шуни қўйинг сиз —
Гулнор ҳали ўлмасди
Шу ўлдирди илон, ёв.
Рўмолимгача сотиб
Ўтказайин тўйингиз.
Бошқа аёл топайлик,
Шуни қўйинг, жон куёв.
— Нима дединг, Сен бадбахт!
Эр келаркан хезланиб
Кўни-қўшни ёғилди,
Деб «Сен иблис қавмидан —
Бадбахтликни бу уйга
Сен опкелдинг ҳамма вақт!»
Ва «кисин кетма-кет
Ҳайдадилар ҳовлидан.

IX

...Мана шундан қирқ йиллар
Ўтаётган пайтдир бу,
Бугун эр айрилгандир
Кўзларининг нуридан,
Қарз ҳеч кимда қолмайди
Дунё қайтма-қайтдир бу,
Бугун ота хор қайтар
Ҳар фарзанд ҳузурдан.
Соясидан баҳр олар
Хеш-ақрабо кўкариб
Ҳар фарзанд-ки юксалган
Гуркираб худди чинор.
Холаларин юрарлар
Нақ қўлларда кўтариб

Ва лекин ҳар бирида
Унут бўлмас қасос бор.
Ҳеч ким унутилмайди,
Улар жазо олсинлар.
Бу қирқ йил-ку, минг йиллик
Қотиллар ҳам топилсин —

Улар арвоҳдай изғиб
Кўча-кўйда қолсинлар.
Меҳр тилаб борганда
Бор эшиклар ёпилсин.
Азал-абад аждоди,
Авлодидан кетсин шон,
Тавқи лаънат тожини
Кийишиб бошларига,
Қанча тирик юрсалар,
Шунча бўлсинлар нишон
Қабоҳат тошларига,
Маломат тошларига!

Қадамидан ўт, куюк
Иси димоққа урсин.
Ўз ўлимин тиласин
Ерда ортиқ юрмай деб,
Шафқат тангриси ундан
Ўзин кескин ўгирсин.
Ҳукм қилсин: «Йўқотинг,
Қаро йўл»ни кўрмай деб.
Ўлим ҳам жиркангандай
Аро йўлда ўлса дол,
Тўймас кўзин тупроқ ҳам
Ҳазар қилиб ёпажак.
Кўчасидан ўтаркан,
Уйлаб кетар тенгқур чол.
Шундоқ яшаб ўтганлар,
Шундоқ ўлим топажак!

Х

Тағни ўйимга Гулнор
Келади, ҳорғин, озиб,
Зоғорадан бир тишлам
Зўрға ушатиб ейди.
Қолганини рўмолга
Ўраб, бағрига босиб,
«Емайман, йўқ, буёғи
Гўдақларимга», дейди.

ИТТИФОҚ

Агар эркак узун кунда аёлини бирор он
Эсламаса ва аёл ҳам яшайверса шундай чоғ,
Демак, улар бир-бирини тушунмагай ҳеч қачон,
Демак, ушбу хонадонда яшолмагай иттифоқ.
Қай уйдан-ки кўзларини ёшлаб Иттифоқ чиқар,
Шул эшикдан ким чиқса ҳам афтодаҳол, тоқ чиқар.

Қиёмат кун қўшнидан дер, яхши-ёмон кун келар,
Қовжираган маҳалларим ул ташламаса соя,
Бу ҳаёт, бу омадлар ҳам гоҳ ёлғон, гоҳ чин келар,
Ёлғон келса, чопиб чиқиб ул қилмаса ҳимоя,
Йироқ қондош-жондошларим хабар топгунича то,
Тўғрилиқни енгдим-ку деб қаҳ-қаҳ урмасми хато?

Улар ака-ука, сингил, бир бойлам чўп эдилар,
Бугун нечук яшолмаслар бир-бировга бойланиб.
Гўдакликда бир тишламни тўртга бўлиб ердилар,
Бугун бу бойлам тарқалиб, якка чўпга айланиб,
Ёраб, бугун ҳар бирига, мерос, уй-жой етмас, гоҳ
Ерда бутун бир ер юзи, кўкда бир ой етмас гоҳ.

Ҳайҳот, бошда ўқ ёмғири, ботиб қонли кечувга,
Шеригини ўқдан тўсиб ўзи ўққа учган жон —
Руҳи бугун дуч келаркан гоҳо юраги қувга,
Нечун тупроқ ўт олмайди, ерга қуламас осмон —
Жангдагилар ёвлашганлар юрт билан жон талашиб,
Биз гоҳ нега ёвлашамиз мансабу шон талашиб!

Иттифоқ-ки қайдан кетди, шул ерга келгай бало,
Шул балони олмоқ учун аҳилликни сотарлар.
Икки рақиб бир-бирини отмай туриб, аввало,
Ўртадаги Иттифоқни жайрон янглиғ отарлар.
То шоирмен, то қонимда бир ғамхўр ўт барқ ургай,
Иттифоқнинг умри учун қайғурганим-қайғурган.

Иттифоқни жигаримдек жон-жоним билан суяб,
Мен тонг билан қичқираман, дунёларни тўлдириб,
Ҳой, одамлар! Бир-бировни аяб яшангиз, аяб,
Ҳой, одамлар! Иттифоқни қўймангизлар ўлдириб!
То қўлин булғамас экан шул жайроннинг қонига,
Одам аро киравергай бир-бирининг жонига.

Тўхтанг, учмоқ эрки ҳамиша қўлда,
Эй, пойгада отдай терга ботганлар.
Синчковроқ тикилинг, кўринар йўлда
Маъюс Сиздан кетиб бораётганлар.
Турмуш юкларидан елкаси яғир
Бир-бир босиб ҳорғин, ҳансираган чол
Букчайгандир сизни кўтариб, ахир,
Оёқлари толган сизга ташиб бол.
Бугун ичи ғовак, омонат толдай
Ҳар шамол, тўфондан ғичирлаб қариб.
Сиз ғолиблик жомин ичасиз залда
Қип-қизил юзингиз баттар қизариб.
Бир бурда, мункайган мана бу кампир
Жилмайиб турса ҳам хокисор, майин,
Яримдир, унинг ҳам кўнгли яримдир,
У ҳам кетиб борар Сиздан он сайин.
Эмраниб «жон қўзим» деганларида
Йўқсиз. Қолаверар тиллари куйиб.
Сиз бу пайт телевизор экранларидан
Боқасиз ғолиблик тожини кийиб.
Ўзларига таскин беришар тўлиб:
«Мен боламни дейман, болам боласин».
Бу таскин гулини ташлайман юлиб,
Сиз ҳам не эксангиз шуни оласиз!
Каромат қиламан, Сизнинг ҳам фарзанд
Донги олар еру кўкдан нарини.

Фақат, ўзи билан ўзи бўлар банд,
Танимайди, қавми, туққанларини.
У ҳам ўз бақувват оёғи билан
Сизнинг юзингизни босиб яшайди.
Дунёда қасосдай бир дор бор, баланд,
Ул Сизни шул дорга осиб яшайди!

ОНАМГА

Ҳамма нарса қувончга пеша,
Яқинлик йўқ зарра гам билан.
Аммо нега Сизни ҳамиша
Хотирлайман кўзда нам билан?

Совуққонликни қилмай канда
Бўлса ҳамки дийдам қаттиқ тош.
Нега Сизга кўнглим тўкканда
Ўз-ўзидан кўзда қалқар ёш!

Шавқ, ҳасратга юрсам ҳам тўлиб,
Берсам ҳам не балоларга дош,
Нега енгилгина пар бўлиб
Кўксингизга жим қўяман бош,
Нега?

ОНАМНИНГ АЙТГАНИ

Мен-ку ерда яшаганим йўқ,
Демасманам Арши аълода.
Қамчилик йўқ, кўзим-кўнглим тўқ,
Аммо болаларим, бола-да.
Уғлим-қизим, қуёш-ойим бор,
Ҳам сийнамда айрилиқ тиғи.
Сўнг он қадар оғриқ жойим бор,
Бу — бош эгам ўрнин бўшлиғи.

ТУҒИЛИШ

Ашурбекка

Кечки мажлисни қизғин олиб бораётган Бобожон раис бирдан дудуқланди. Тилдан қолди. Кўнгли беҳузур бўлиб, жонсизланаётганини ҳис қилди-ю, стулга чўкди...

Оёқ-қўли ишламай қолган раисни кўтар-кўтар қилиб уйига олиб бориб ётқизаётганларида, қўшни хонада, хотинини тўлғоқ тутарди. Хотини жон аччиғида инграр, ҳар инграганда Бобожон раис қўзғалмоқчи бўлиб интилар, катта-кичик болаларига «Онанга қаранглар» ишорасини қилиб имларди.

Вақти-соати етиб хотинининг кўзи ёриди. Уғил туғилди. Во дариг! Уйлади Бобожон раис шифтга тикилиб ётиб, тўкилиш, туғилиш... бир лаҳзанинг ичида.

«Суюнчи бейинг, суюнчи бейинг»,— доя кампир оппоқ ўралган чақалоқни «гапиртириб» отасига кўрсатгани олиб чиқди. Бобожон раис чақалоқнинг ўзиникига ўхшаш қирра бурни, чўзинчоқ юзи, киприксиз кўзларига тикиларкан, нимадир айтмоқчи бўлиб тутилиб қолди. Кўзи жиққа ёшга тўлди. Унинг интиғу зор йиғлаган кўзларидан мана бу гапларни уқиш мумкин эди:

Эркакка йўл керак, болам,
Эркак йўлга йўл қўшар.
Бу йўлларга биров чечак,
Биров хору хас тўшар.

Бу йўлларга биров сергак,
Биров гангиб, маст тушар.
Отанг йўлдан қолган куни,
Йўли бўлиб келдингми?

Эркакка эл керак, болам,
Сени қуршаб эл юрсин.

Яхши-ёмон кунингда эл
Сириб боғлаб бел, юрсин.
Энди мен юролмасамам
Элни алқаб ел юрсин.
Отанг элдан қолган куни
Эли бўлиб келдингми?

Эркакка тил керак, болам,
Тили билан тил олар.
Умри бўйи қўшин тортиб,
Қанча-қанча дил олар.
Аёл олар, кўнглин топиб,
Қатор қизу ул олар.
Отанг тилдан қолган куни
Тили бўлиб келдингми?

ОНА САДОҚАТИ ВА УҒИЛ АРМОНИ ҚИССАСИ

Уруш битди. Келган келди, келмаган йироқларда қолди. Кўнгли ярим келинлар қозонларини сувга солди. Кўксини ерга бериб совунган ким, йиғлаб боласига алла айтиб овунган ким. Юраклари узилиб, сарғайган ой юзидан кўзёшлари сизилиб гўдагининг бешигини тебратиб ўтирган Сайрам келин бир вақтлардаги гунгурсдай қайнонасининг эшикдан шарпадайгина кириб келаётгани, томоқлари қуриб келаётганини пайқади. «Аҳ, ёмон куни қурсин-а, энам шўрли Равшаниннинг отаси урушга кетмаган пайтлар бир силтаниб уйимга кирса, фармонбардор овози гуриллаб, тахмонимдаги кўрпа-тўшагимгача зириллаб кетмасмиди?! Бугун эса... Бугунги кунимга у айбдордай, нимага кўзимга тик қараёлмайди?!» Шу аснода бўғилиб, Сайрам келиннинг нафаси қайтди, сўлиб қолган қайнона қон қақшаб, айтолмай юрган гапини айтди:

Аввал ўти куюшмаса, деб куйиб юрдим,
Кейин қулуним қўш бўлди, деб суйиб юрдим,
Отинг ўчгур бу урушам бир илинж эди,
Бўталоғимни тушда кўриб, ийиб юрдим.
Энанг ўлсин, куйганимиз рост бўлди-ёв,
Болам, қора кийганимиз рост бўлди-ёв.

Қулунимни қаерлардан топай энди,
Қулунига қора бахмал ёпай энди,
Ёлғизимдан ёдгоримни менга бер-да,

Ит бўл, қуш бўл, сен кўпайгин, кўпай энди.
Тилим тишлаб тош бўлайин, кузатайин,
Қақшаб, ўзим бош бўлайин, узатайин.

Келин эмас, шўрли болам, болам бўлдинг,
Жон чиққунча кўксимдаги нолам бўлдинг.
Шу гапларни айтган тилим қирқилса-чи,
Қандоқ узай, жонга боғлиқ толам бўлдинг.
Тилим тишлаб тош бўлайин, кузатайин,
Қақшаб, ўзим бош бўлайин, узатайин.

Шамолман мен, уни елпиб эсмоқ учун,
Беланчакман, ётмоғига осмоқ учун.
Энанг ўлсин, ёдгоримни ташлаб кетгин,
Кўксимдаги жароҳатга босмоқ учун.
Тилим тишлаб тош бўлайин, кузатайин,
Қақшаб, ўзим бош бўлайин, узатайин.

Бугдой чочсин, тари чочсин, гул келиним,
Йўлларида ёвлар қочсин, гул келиним,
Бу шўру тор пешонамга сиғмадинг-ку,
Пешонангни оллоҳ очсин, гул келиним.
Тилим тишлаб тош бўлайин, кузатайин,
Қақшаб, ўзим бош бўлайин, узатайин.

Сайрам келин бу сўзларни тинглаб ич-ичидан инграб,
«Хаҳ, тўрамнинг ўлгани, бу хонадонга ортиқчалигим сезилибди-да», деб унсиз фиғон чекиб,
бу рўзгорга келин бўлиб тушганидан бери биринчи маротаба қайнонасига тик қараб,
бу сўзларни сўзлайверди:

Оҳ, энажон-ей, болам дейсизу алдайсиз —
Ёки ўлсанг ҳам мендан йироқроқда ўл, дейсиз.
Равшаннинг отаси ўзингизники эмасмиди,
Қайси тил билан «ўзгага хотин бўл», дейсиз.
Тўрамнинг ўлгани ўнг кўриндимми, энажоним-а,
Кўзингизга дўнг кўриндимми, энажоним-а?!

Ботса, берманг егани бир тишлам конимни,
Тинч қўйинг, эна, тўнкармасдан осмонимни.
Бунда ёдгорим, бунда-ку ёруғ жони-жаҳоним,
Қандоқ кетайин мен опқочиб ёлғиз жонимни?!
Ҳар тун тўрамни туш кўради бу ёстиқлар,
Ўзга бош тегса, чинқиради бу ёстиқлар.

Майли, умрим — қиш, кураганим — қор бўлсин,
денг,
Фақат ўзга эр номус бўлсин денг, ор бўлсин, денг.
Бегона эркак тўшагимни босган куни
Чилвир сочларим узун бўйнима дор бўлсин, денг,
Қақшаб, ўзингиз ўтказмасдан тўйим, эна,
Ўз қўлингиз билан мени қабрга қўйинг, эна!

Ана, шунда қайнонанинг кўзлари «ярқ» этиб очилгандай бўлди. Хаёлида: «Оҳ, шўрлик болам-а, сенинг хаёлинг бошқа экан-ку, не ҳадикда юриб эдим, бугунми, эртами бари бир кетади, ёш нарса, неварамниям олиб кетади, ўт кетди, хонумонимга ўт кетди, деб, титроқларда туриб эдим» каби ўй-хаёлларини ўзича пичирлаб, Сайрам келини бағрига босди. Келинининг билаклари ҳам ток новдаларидай унга чирмашди. Иккаласининг ҳам кўзёшлари шашқатор. Бироқ бу ғам ёшими, севинч ёшими — илғаш қийин эди...

...Қунлар ўтаверди. Умр кетаверди. Қазоси етиб қайнона кўзини юмди. Сайрам келин бир фарзанддай қайнонасининг иззатини жойига қўйиб кўмди. Равшан қирчиллама йигитмисан, йигит бўлиб вояга етди. Бутун орзу-армонини шу ёлғиз боласида кўрган она унга қишлоқнинг олд қизини олиб берди. Ҳою ҳавас билан уйлантирди. Энди Сайрам келин илгариги пайтлардагидай инграниб нола қилмай қўйди. Вақти ҳам бўлмай қолди, шекилли. Ўзиям, келини ҳар йили қўзиладимий. Олтинчи фарзанди дунёга келганда Равшанбек

оғир дардга чалиниб, тўшак тортиб ётиб қолди. Сайрам келин узун тунлар тўшакка михланиб ётган Рустами Достондай бемор ўгли бошида инграниб нолами, аллами айтиб ўтирадиган бўлди.

Беморнинг аҳволи кундан-кун оғирлашаверди. Бир кеча ҳолдан кетиб бораётганини сезган Равшанбек хотини, болалари билан тинчгина видолашди. Рози-ризалик тилади. Онаси билан, яқин қариндошлари билан ҳам. Кейин, бир силтанди-ю, равон тилга кирди. Унинг кўзи юмуқ, алаҳсираётганга ўхшар, аммо бу тиниқ, шиддатли сўзлар, ўлим олди алаҳсираши эмаслиги, бутун умр ўйланган, аммо айтилмаган, юракда сақланган дардлар эканлиги билан онанинг, ўтирганларнинг кўнглини алғов-далғов қилиб юборди. Мана бу ўша лаҳзадаги Равшанбекнинг айтганлари:

Энам, сен энадан эдинг ёлғиз қиз,
Не учун мени ҳам ёлғиз ўстирдинг.
Бировга суяна олмадим, эсиз,
Сениям ҳамиша ғамбода кўрдим.
Укам деб бировга беролмадим юк,
Синглим деб бировга айтолмадим сир.
Энам-а, энажон, сендай эна йўқ —
Қийналиб яшадим, менам бари бир.
Одам қизиқ экан, опанг бўлса кеб,
Бошинг силаб, дардга дармон бўларкан.
Эркаланиб «ака, акажоним», деб,
Бировга осилмоқ армон бўларкан.
Мен-ку, майли, кетиб боряпман мана,
Кўксимни мўлжалга олмоқда дард, ўқ,
Энам-а, энажон, бу эмас таъна,
Фақат энди мендай ғамгузоринг йўқ.
Тойлар от бўлгунча юрак бўлар лат,
Менинг гўдакларим ўсганга қадар —
Энажон, энам-а, тўкилма фақат,
Унгяча енгмасин сени ғам, қадар.

Энажон, не учун тегмадинг эрга,
Бир ўгил, ҳеч йўқса бир қиз бўлсайди.
Отамни-ку, ахир, бергандинг ерга,
Акам деб йиғлашга бир кўз бўлсайди..
Бир елка бўлсайди суянмогингга,
Мен кетгач, эгилиб қолмоғинг тайин.
Мен қандоқ чидайин сенинг доғингга,
Ёлғиз қолмоғингга қандоқ чидайин?!

.....

Сўнг сўзни қайтарди тушиб жиқ терга;
Энажон,
 не учун..
 тегмадинг..
 эрга?!»

У, жигарларим-а, ўзи бу дунё ўйласанг, ўтириб ўйлайдиган, тўрт томонидан бўйлайдиган дунё экан. Аммо, манави ҳолда мениям ўйим битмай, ким ҳақлигига кўзим етмай қолди-ку. Кўпдан кўп гап, кўп ақл чиқади. Шунини ўйлаб, бу бовурларимнинг ҳаётини, қандай бўлса шундайича, сизга айтиб беришни маъқул топдим.

БАХШИНИНГ ТҮЙДАГИ КУРАШДА АЙТГАНЛАРИ

Маматқул бахши бир тўйда дўмбирасини четга қўйиб, полвонларга жон ийиб, мункиганни елкаси қорда, зап одатларимиз бор-да, деб кураш томоша қилаётган эди. Давра бошининг кўзи бахшига тушиб қолиб тавозе билан илтимос қилди: «Маматқулбой, мен полвонларни шайлагунимча ўзингиз халойиққа бир нарса айтиб туринг». Бундай тасодиф таклифни кутмаган Маматқул бахши бир зум жим қолди. Аммо лаҳза ўтмай халққа ўз дардини тўкиб солди. У, жигарларим-а, ҳар кимниям тўйдами, азадами одамларга айтадиган гапи бўлсин экан-да...

Кураш дегани ўзи нима,
Асов денгизда талош кема.
Ғарқ бўламан-ов, ғарқ дема,
Зотинг полвонма, курашгин.

Бировни ортидан отганлар,
Бировни ортидан сотганлар,
У шўрлилар-ку ер қаърига
Ғафлат уйқусида ботганлар.
Шуларни боласи болами,
Курашсиз кечса олами.
Кўксига ўт қўйиб турмаса

Бобосининг қасос, алами.
Зотинг полвонма, курашгин.

Сенгачаям танг, торда курашган,
Чирсиллоқ қиш, қорда курашган.
Оёқлари ҳавода саланглаб,
Осилиб дорда, курашган.
Ёнма-ён қалашиб яшаса,
Минғиллаб, талашиб яшаса.
Эл куймайдими шуни беласи,
Ёв билан ялашиб яшаса —
Зотинг полвонма, курашгин.

Бугунам паст, тўрда курашар,
Бирови қир, ўрда курашар.
Айтган сўз — кескир қиличи билан,
Бирови гўрда курашар.
Дорларда қотганлар курашса,
Гўрларда ётганлар курашса,
Сен курашмасанг ўлим-ку, болам,
Жонидан ўтганлар курашса!
Зотинг полвонма, курашгин.

Кун бўлар, ишқ жилпанглайди,
Ой деганинг ерга тенглайди.
«Тақдир»,— деб урмай манглайди,
Огинг полвонма, курашгин —
Ёдинг полвонма, курашгин —
Зотинг полвонма, курашгин.

ҚАСАМ

Қимматчилик, қаҳатчилик йиллари...

Кўзи кўр тақдирга ўт кетсин-а, бўлмаса Ойсулувдай сулув жувен бир каззоб, ўгрига дуч келиб қолармиди.

Тун яримлаб қолди, эрдан дарак йўқ. Йўқ, бирдан оғил тарафда танир-тупир, шивир-шивир, сигирнинг мўнграши, хирқираши аралаш-қуралаш бўлиб кетди. Кейин узоқ жимлик. Эри ҳадеганда келавермади. Ойсулув ой-куни етиб, шиқирлаб ўтирганидан тўшакдан аранг қўзғалиб оғил тарафга ўтди.

Ўтди-ю, донг қотиб қолди. Оғилнинг ичи оппоқ сут... Уйнинг куйгур эр ўзининг бир ҳамтовоғи билан бировнинг эндигина бўшанган сигирини ўғирлаб келиб, сўйибди. Гўштини нимталаб, эртага бозорга олиб чиқишга тайёрлаб қўйибди...

Эр чағир қўлларини ўйнатиб бурчакдан бир бўхча олиб хотинига стди.

— Ма, ийнимга иларим йўқ,— деб қулоқни қоқиб қўлимга бердинг, хоҳлаганингча кий. Ўзиям эртага тўйи бўладиган қизди сепидан, тахмонидан тинчитдик.

Ойсулув бўздай оқариб, бор кучини тўплаб бўхчани ҳовлига улоқтирганини билади, шарақлаб тушган тарсакининг зарбидан деворга бориб урилди-да, илдизидан қўпорилган дарахтдай қулаб, чўзилиб қолди.

Мана бу унинг ўзига келиб эрига айтганлари;

Бўримидинг, тулкимидинг, эрмидинг,
Шўрим қотмаса мен сени дермидим.
Кўзим чиқсин, кўрмидим — эй, кўрмидим,
Дунёсида энди тирик юрмайман.

Ҳаром есам; тағин ҳаром кийдирсанг,
Тириклайин ўтга солиб куйдирсанг,
Шулардан сўнг тағин ўзни суйдирсанг,
Дунёсида энди тирик юрмайман.

Аро йўлда ўтирипман мунгланиб,
Кўнглим сезар, ололмасман ўнгланиб,
Ҳаром-хариш, қора ерга тенгланиб,
Дунёсида энди тирик юрмайман.

Сеп — умрлик ўй-армондан йиғилар,
Томчи тердан, томчи қондан йиғилар,
Кўкрагимни ўяр қарғиш, йиғилар,
Дунёсида энди тирик юрмайман.

Аро йўлнинг аёнлари бўйнимда,
Илонлари, чаёнлари бўйнимда,
Уғирлик — юк, чўянлари бўйнимда,
Дунёсида энди тирик юрмайман.

Оҳ, умрим-эй, энди унга абад шом,
Болам «ўғри боласи» деб олмас ном,
Увуз сутим эмизмайман, у — ҳаром,
Дунёсида энди тирик юрмайман.

Эр, сен қашқир тўшагига увлаб кир,
Қодир эгам, агар бўлсанг, кўр тадбир,
У қибламни бу қибламга айлантир!
Дунёсида энди тирик юрмайман...

...Эрталаб кун чошгоҳга келиб ёйилиб кетдик, Ой-
сулув жойидан қўзғолмади. «Боламнинг бундай кун-

дуз ётадиган одати йўқ эди-ку»,— деб хавотир олган кекса онаси ундан хабар олгани уйга кирди...

Водариғ, Ойсулув ўзи кўрган ранжу аламлардан ҳайратлангандай катта-катта кўзлари очиқлигича баданлари музлаб қолган эди...

— Воҳ боле-ем, қирчинидан қирқилиб қуриган, боле-ем, ҳаромнинг касофати урган боле-ем!!!— Кампирнинг аччиқ фарёди қишлоқни ларзага солар, Ойсулув эса ўзининг ёмон қасами, у қибласини бу қибласига айланганидан минг марта розидай тинчгина абдийат уйқусига кетган эди.

ҚУЗИ БОРЛАР ТУҒРИ ЙУЛДАН ЮРМАСА...

Тағин ўша қимматчилик, қаҳатчилик йиллари...

Тангриқул бахшининг укаси Уролбой мурасиси келишмай ўзининг енгилеёқ хотини Қирмизнинг жавобини берди. Янги уйланган хотини Оқбилак тезгина иккиқат бўлиб, ойпарчадай қиз туғиб берди. Туғим — ўлим билан баробар эмиш. Хотини қийналиб туғиб ётар экан, Уролбойнинг кўнгли олдинги эчкидай ўйноқлаб юрадиган шўх хотинини тусаб қолди. Кечалари уни олиб келиб қўшни хонада айшу ишрат, ўйинкулгу қиладиган одат чиқарди.

Улар бўлсам Сенгина деб ўлойин,
Сарвдай қоматингни қули бўлойин.
Гулим, тўлдир қучоғимни, қўйнимни,
Чилвир сочинг дори бўлсин бўйнимни.

Эрининг ширакайф, ширали овозда бошлаган ошиқона қўшиғи, Қирмизнинг қиқир-қиқирлари эшитилмасин деб Оқбилак шўрлик уйининг тирқишларигача беркитиб ўтирадиган бўлди..

Қирмизнинг Уролбойга елимдай ёпишувининг тағин бир сабаби бор эди. Қаҳатчилик эмасми, Уролбой колхоз омборида ишлар, ишдан қайтишда бир сиқим, икки сиқим дегандай буғдой ўғирлаб уйига олиб келар ва бундан албатта Қирмизам бенасиб қолмасди.

Бир кеч, Оқбилакнинг ташқарига чиққанидан фой-

даланиб, Уролбой чақалоқ қизчасини олиб чиқиб Қир-
мизга кўз-кўз қилди.

«Қирмиз, Қирмиз, қизимни кўр, ўзиям ўлмаса бир
қиз бўлади-да!»

Қирмизнинг ранги бўздай оқарди. «Шошма, ҳали
менга қизини кўз-кўз қиладиган...»

...Эртаси куни Уролбойнинг пешонасига «буғдой ўғ-
риси» тамғасини босиб қамоққа олиб кетишди.

Мана, бу сўқир Тангриқул бахшининг ўша кун-
лардаги чеккан нолаларидан:

Бир отанинг, бир онанинг боласи,
Бири каззоб, бири дарё ноласи.
У, битмас-ей, бу дунёнинг чаласи,
Кўзи борлар тўғри йўлдан юрмаса.

Ҳалол қолар бир чеккада мунғайиб,
Ҳаром ўйнар қулочларин бахт ёйиб.
Ҳаром ўсар яғринлари кенгайиб,
Кўзи борлар тўғри йўлдан юрмаса.

Ини аввал суянчиғинг бўларкан,
Сўнг — оғриғинг, дил санчиғинг бўларкан,
Ҳатто Сендай кўрга чиқим бўларкан,
Кўзи борлар тўғри йўлдан юрмаса.

Қизни асли осмондаги ой денглар,
Қайғу юки босса қадди ёй денглар,
Қайғу балчиғида ой ҳам лой денглар,
Кўзи борлар тўғри йўлдан юрмаса.

Кўр кўзимдан ситилиб ғам йиғлайди,
Толеимда ёнмаган шам йиғлайди,
Аёл, гўдак бани одам йиғлайди,
Кўзи борлар тўғри йўлдан юрмаса.

*„Азбархўжа карвонбоши айтди:
„Эй дустим, ҳамроҳинг аёл экан-ку, аёл-
ни жўрам йўқ деса ҳам бўлади. Шуйтиб
айтмаган экансан- да“.*

„К у н т у ф м и ш“ достонидан

Сўз экилган элнинг дала-тузига,
Ҳар ким танлар маъқулини ўзига,
Қўзим тушиб манов сарбон сўзига,
Ич-ичимдан таҳқирланган ор келди.

Тўраларга шойи-кўрпа тўшайик,
Тўраларга дарё ёйиқ, кун ёйиқ,
Айтинг, айтинг, қулли ўтган машойиҳ,
Нечук аёл юрар йўли қор келди.

Асли эркак, аёл бирдай йўл излар,
Дониш ақл, удлабурон қўл излар,
Айтинг, айтинг, кулли ўтган азизлар,
Нечук аёл кўнгли доим зор келди.

Баланд тоғлар билмас ором, билмас хоб,
Пинҳон-пинҳон тўкаверар кўздан об,
Нечун Одам Атони деб бўлган соб,
Момо Ҳавога бу дунё тор келди.

Азбархўжа туғилмаган онадан,
Балки уни топгандирлар ёнадан,
«Она» дер-ку дард ўтганда женидан,
Нечук аёл шу номардга хор келди.

Майса қоплар қир, қиялар устини,
Қуш тилига ёвуқ келса қуш тили.
Биттага ҳам кўпайтмасин пуштини,
Шунинг ўзи Азбар учун дор келди.

Ой деса дегулик Ойхуморнинг сулувлигини таърифи етти иқлимга кетган эди. Аммо кексайиб қолган онаси уни ўзи айтган одамга бермади. Беролмади. Шу сабабми, бошқами, қиз овлоқ пайт топиб ўзини осди. Нима иш биландир оғилга кирган укасининг кўзи унинг саланглаб турган оёқларига тушди. Қиёмат қўпти. Мана, бу Ойхуморни онасининг ўз қизи жасади устида бетини қон жўшатиб айтганлари:

Жоним болам, кўзи чарос, қоши ўқ,
Дарё сочин қирқта қилиб ўрардим.
Шуни ўзим туққанманми ёки йўқ,
Бир ишониб, бир ишонмай юрардим.
Туққанаман энди ёлғон шўрлиман,
Ўтда қолган, онгда қолган шўрлиман.

Кийикмиди ҳуркак-ҳуркак қароши,
Ҳуркиб кетиб сиртмоқларга илинди.
Гангитдими мингни келиб сўроши,
Мингиниям суймаслиги билинди.
Қирқин қизга сардор бўлган, воҳ боле-ем,
Талаш, бардор-бардор бўлган, воҳ боле-ем.

Минг бўз бола, тенгларини тенг кўрмай,
Кўзларини парда тўсган, болам-ов.

Уйинг куйгур раис сенга тенгқурма,
Қизи билан ўйнаб-ўсган, болам-ов.
Раис ана, болалари қўйнида,
Икки қўлим энди унинг бўйнида!

Кўйлак кийдим, тутунлардан қорайди,
Қора бўлди гулдай болам ёзуғи.
Энди менинг кунимга ким ярайди,
Болам бўлди бир қашқирнинг озиғи.
Ордан ўлим авло,— деган, воҳ боле-ем,
Гўдаклигин қашқир еган, воҳ боле-ем!

Тирилтириб бермасин-чи, қўяман
Энди ишим бу юртлардан кўч бўлар.
Сиртлон бўлиб менам кўзин ўяман,
Энди онанг она эмас, ўч бўлар.
Аммо бундан бўлса бир наф, болам-ов,
Яшатардим уни «увлаб» болам-ов.

Бу кунингдан бешбадтар бўл!

Йиғи-сиғи, қий-чув бир зум тўхтади. Эшикдан раиснинг хотини шаллақилик қилиб кириб келаётган эди.

— Бечора эримни ёмонотлиғ қилгунча суюқоёқ қизингни тийиб ол эди, қаришақшақ!

Олазарак бўлиб раисни қидираётган оломон унинг хотини устига ёпирилди...

Эшитишимча, ўша кундан бери раиснинг хотини тўшак тортиб ётиб қолганмиш. Раис ҳам у атрофлардан кетибди. Таажжубли жойи шундаки у хизмат пиллапоясида юқорилабди. Чекка бир районда совхоз директори бўлиб ишлаётганмиш...

* * *

Ёзда кўп ишларга мумкин улгурмоқ
Умрингга вақтида кириб келса ёз.
Ёз — бу тўлин ойдак ётоққа кирмоқ,
Кўкрак кериб юрмоқ — худди оппоқ ғоз.
Ишқ — ақлдан озар ёз тунларида,
Тепангда юлдуз ҳам тик сузиб кетар.
Аёл сочларининг тўлқинларида
Кўмилган эркакни оқишиб кетар.
Ёзда тез тил топар юрак юракка,
Ёз жон билан севса унга фидо бўл.
Оҳинг етган бўлса, юксал юксакка,
Кунинг битган бўлса ёз қўлида ўл.
Ёз бу туйғуларда кечмоқ фаслидир
Шерик қилиб етук, самовий унни.
Ҳам тугунни албат ечмоқ фаслидир,
Кўкламда ечилмай қолган тугунни.
Умримизда ёздир. Қайдасан, мардим,
Сенга чопгум, ишқнинг йўллари билан.
Қўрқаман, не ечиб, нени ёзарди
Куз ўзин қалтироқ қўллари билан.
Ёзда кўп ишларга улгурмоқ мумкин...

Кўзлар ҳали ҳайқира олур.

Рене Шар

Балли, кўзларимдан дардимни уқдинг,
Аммо, кўзларимга келмагил кириб.
Дардимни қўймоққа бошқа жой йўқдир,
Кўзимга қўяман яшириб.

Бунча синчков бўлма, бунча топонгич
Кўзим дарёсига шўнғимагил, жим.
Ахир бу дунёда энг бежавф ва тинч
Дард яширар жойим — менинг шу кўзим.

ШУНДАЙ УЙ БОР...

Шундай уй бор, деворлари метиндая метин,
Кўрар фақат муҳаббатнинг ўтли ёзини.
Ётоғида жуда қисқа туюлади тун,
Деворида бахт пичири қолар ёзилиб.

Шундай уй бор, одамдайин бош эгган қуйи,
Устунлари кетгудайин салдан чўрт синиб.
Ётоғида тун ўтмоғи ажалдан қийин,
Деворида хўрсиниқлар қолар хўрсиниб...

ИШОНЧ ДАРВОЗАСИДА

Ишонч қўрғонини қуриб кетганлар,
Бу қўрғонда яйраб, юриб кетганлар.
Қимга заҳ кўриниб қўрғон ичи гоҳ
Чиқиб ўнг ё чапга уриб кетганлар.

Уриб кетолмадим ёлғизгина мен,
Ишончингдан чиқдим. Қўрғон ёпилди.
Дарвозага боқиб ҳолсизгина мен
Ўлтирибман, оёқларим чопилди.

Ҳаёт давом этар кулиб гулгун, шўх
Бахтлар чорлайверар, имлайверар шон.
Бироқ, кетмоқликка менда оёқ йўқ,
Бир кун дарвозада беражакман жон.

СОЧИНГИЗНИНГ ҰРМОНЛАРИДА

Ошкор, пинҳон бор йўлим билан
Кўнгил уйингизга кирдим мен,
Силаб-силаб ўз қўлим билан
Сочингизни оқартирдим мен —

Порлайсиз бу оқлар ярашиб
Бахт онда, ишқ онларида.
Мен яшайман тунлар адашиб
Сочингизнинг ўрмонларида.

СИЗСИЗ...

Қўш ҚУВОНЧ кирмаса яшар ёлғиз ҒАМ,
Шундан Сиз йўқ маҳал уй уймас, хато.
У ғор, мен тушаман эшик очган дам,
Кейин чиқолмайман Сиз келгунча то.

Хоналарга Сизсиз маъюс кираман,
Сизсиз, тувакдаги гул ҳам қарибди.
Эшик тақиллайди, мен югураман,
Минг йил ғор азобин чеккан ғарибдай.

МЕН ОРТИНГДАН ИЗ БОСАМАН...

Мен ортингдан из босаман, қор кўмади, қорда гуноҳ,
Сен ҳақингда куйлай десам, узилар тор, торда гуноҳ.
Мактуб битай десам ногоҳ, синар қалам, синар қалам,
Кўрай десам булут тўсар ва зим-зиё бўлар олам.
Доим шундай —
Сен ҳақингда ўйлаганда, нимадир йўқ, нимадир кам,
Иккиланиб босилган йўл, унмас экан, унмас экан!
Иккиланиб из босаман...

Сени кимлар қилмайди талаш,
Қимлар юрмас ортингдан дайдиб.
У кўп кўрган меҳр, эркалаш —
Бошқаларга насиб бўлсайди.
Бор гап шунда, ўзгалар сени,
Ардоқлашга топмайди имкон.
У ҳаттоки сезмас ҳиссингни —
Интиқ қалбга тўлдирадир қон.
Шу қон билан яшайсан бесўз —
Умидингдан кутиб тантана.
Унга кўрмай хира гортар кўз —
Тушда кўриб шодмонсан яна,
Умр ўтмоқда шу хил фараҳсиз —
У ўзига кўрмас сени эп.
Бирни ўйлаб яшарсан бахтсиз,
Мингта бахтсиз яшар сени деб.

Аллақачон унутганман бари-барини,
«Аллақачон» алдайман мен ўзимни ўзим.
Ортада қолган муҳаббатнинг қўшиқларини
Эслама, деб ўз-ўзимга тилайман тўзим.

Эслаб қолсам, тоқатларим — тўзиган бир пат,
Эгилган ёйга айланар бўй-бўй қоматим.
Эсласам, бу ёруғ дунё — бўм-бўш бир хилқат,
Бир пул бўлар эътиқодим, бахтим, омадим.

Кулгуларим кинояси зарра сезилмас
«Аллақачон унутганман»... қаҳ-қаҳ ураман.
Ҳижроннинг талх шаробидан ортиқ сархуш, маст.
Бахтлилардан бахтиёрроқ яшнаб юраман.

Аллақачон унутганман, унутган маъқул.

Сиз билан миннатдор хайрлашаман...
Неники шароб деб ўйлаб югурдим,
Сароб бўлиб чиқиб, қоқилдим йўлда.
Қаердаки кўм-кўк жаннатни кўрдим,
Учиб етгач ҳайрон, тентидим чўлда.

Нени ой деб ўйлаб, кўзимни тикиб,
Заррин шуъласига юз тутдимки зор,
Ой деб ўйлаганим ёй бўлиб чиқиб,
У отган ўқлардан кўксим ярадор.

Неники мангу деб ушлаган пайтим,
Балиқдай сирғалиб чиқди қўлимдан.
Ортиқ олди, аммо бермади қайтим,
Савдогарлар чиқиб баъзан йўлимдан.

Қай боғ қоровулин ғафлатки олди,
Боғни талон этар ўғрию каззоб.
Бу кун дармон кетиб тизларим толди,
Сизки ёнимдасиз, ёнимда азоб.

Ким мен қушча мисол талпинган дамим,
Қарғадай хўмрайиб ташлади назар.
Бу кун уларда бор ўчим, алашим,
Бу кун мен улардан қиларман ҳазар.

**Ишқингиздан қолди юрагимда доғ,
Англадим ишқингиз ўтсиз эканин.
Порлаб кўринган гул бўлдию янтоқ,
Кўнглимни қон қилди унинг тикани.**

**Агар ишқингизда бўлса эди ўт,
Бу қора қуюнлар қилмас эди кор
Ва менинг қалбим ҳам қолармиди бут,
Минг битта балога бўлмай гирифтор.**

**Бу чигал хатолар тўйдирди жуда,
Тилагим оқ, сизга дуч келсин бахт, шон.
Аmmo менга айтинг бир оғиз видо
Ва узилсин бизни боғлаган арқон.**

Сиз билан миннатдор хайрлашаман...

Сизга ишқим, Сизга қарғишим,
Ўзга излаб мендан топмас из.
Бу дунёда менинг бор ишим —
Сизга тушди, бир Сизга ёлғиз.

Адашдим-да, ёлғонга йўйдим —
Ишқингизни, қўл силкдим, «бекор!»
Шошиб ғурур гултожин кийдим,
Энди бошдан олиб қўймоқ ор.

Энди дунё ишин қарангки,
Ишқ ортидан қул бўлармиш шоҳ.
«Унутдим», деб сарғаяр рангим,
«Севмайман», деб жим чекаман оҳ.

Сиз деганда мен синмас торман
Кута-кута кўзим йўл ўйиб,
Умрим бўйи қарғаб ўтарман —
Умрим бўйи жонимда суйиб.

Гарчанд ҳижрон талхдан-талх майдир,
Мен ичардим, бўлганда ҳам қон.
Қарғишларим Сизни ургайдир,
Соғинчларим сақлайдир омон.

Қайдан ҳам йўлимда келгандингиз дуч,
Айқаш-уйқаш қилиб ўнгу рўёни.
Топдим, Сиз, ёлғиз Сиз, қолган дунё пуч,
Йўқотдим, қайтадан кўрдим Дунёни.

Қайта кўрсам кўзим куйиб кетар, чин,
Армон тўлқинлари кетгайдир кўмиб.
Қайта Сизни кўриб қолмаслик учун
Кетяпман умрбод кўзимни юмиб...

Мен Сиздан сўрайман бу кеч кечирим,
Хижрон бўлганим-чун, бўлмайин висол.
Гарчанд умрингизнинг тонги, кечини —
Аралаш қилдим мен қарталар мисол.

Уйлайсизми, мени қилди деб атай,
Сизга бурилмасдан кетганим-чун тик.
Мен дардли кўксимни ёриб кўрсатай —
Борми унда Сизга зарра ёмонлик.

Гарчанд, оқлай олмас ўзин айбдор дил,
Ишонинг, сезмасдан қолдим мен у чоқ —
Табиб бўлайин деб бўлганим қотил,
Малҳам бўлайин деб урганим пичоқ.

Беаёв ишқингиз ўтин ўчирдим,
Кечира олсангиз агар, кечиринг.

ҚИРИБ БОРМОҚ

Чуқур кириб борманг ўйларингизга,
Ундан қайтиб чиқмоқ қийиндир ахир.
Ҳар ишда, мана, шу маслаҳат Сизга,
Чуқур кириб бормоқ — меваси тахир.

Айниқса юракнинг йўлаклари тор,
Йўлнинг ярмига ҳам бормасдан қайтинг.
Кейин хонангизнинг тўрт ёғи девор,
Уй, юрагингизда сақлангиз тартиб.

Бу йўл-йўриқ Сизга, мен сизни енгдим,
Узимга бу сўзни айтолмайман мен.
Шеърга чуқур кирдим, уйқу йўқ энди,
Тонггача бу йўлдан қайтолмайман мен.

МЕНГА АЙТ...

Сен ойга қўлингни чўзиб толмагил,
Ой, ой-да, ўрганган, ёлғиз ҳол, кетар.
Қуёшга дардингни тўкиб солмагил,
Қартайган қуёш ҳам ҳолсиз чол, кетар.

Сен тоққа қилганинг билан арзи-дод
Тоғ — тоғ-да, сир бермай тургани турган.
Чўққидан кутмагил бирор-бир имдод,
Эгилган чўққини айтгил, ким кўрган?

Жилғага сир айтсанг тоқатинг битиб
Чулдираб, шўх қаҳ-қаҳ отиб кетади.
Тош, харсанг оралаб, паналаб ўтиб
Қимгадир сириггни сотиб кетади.

Менга айт, менинг бир қалъам бор тинч, кенг,
Бу юрак, мен уни чуқур ўяман.
Ва Сенинг сириггни ўшал қалъанинг
Энг хавфсиз ерига кўмиб қўяман.

Менга айт...

Уйимизда сукунат оғир,
 Тошқин денгиз шовқини тинди.
 Бу сукутдан туйғулар оғрир,
 Энди қандай яшаймиз, энди?

Дарахт япроқ тўкаётган кез
 Жунжиккан ел кўксимга кирар.
 Иягига қўлин тираб куз
 Рўпарамда маъюс ўлтирар.

Ёрилгудай юрагим, йўқ, йўқ,
 Денгиз кетди, келгил қайтариб.
 Йўқса сўзлар санчилгучи ўқ,
 Кўринишлар ярадор, ғариб.

Денгиз кетди, кетди иноқлик,
 Икки кўнгил икки ёнда хун.
 Менинг умрим денгизга боғлиқ.
 Сен гирён у кетгани учун.

Тўлқинлари қирғоқни ювиб,
 Ул чайқалиб топар-ку бизни.
 Аммо қачон сукутни қувиб,
 Қайтарамиз уйга денгизни.

Уйимизда сукунат, оғир..

Кузнинг ёноқлари намли туюлар,
Қўрғошиндай оғир куз сўроқлари.
Юракка нимадир ҳазин қуюлар
Ва кўра бошлайсан аниқ, доғларни...

Авж гуллаган кўклам, саратонли ёз,
Кечагина эди пойимда бари.
Шу — дириллаб турган сариқ япроқ рост,
Тушдай ўтиб кетди олдингилари.

Афсусларни узоқ ўтириб, чекмай,
Шошиб қўзғаламан, тўзғиган тўзим.
Энди унга дардим айтай кечикмай
Кетиб қолмай япроқ ва ё мен ўзим.

Кузнинг ёноқлари намли туюлар...

Бу эркак аёлнинг осмони эди,
Ери эди унинг чопқиллаб юрган.
Кўз очиб кўрган илк жаҳони эди,
Таоми эди у илк бор қўл урган.

Уруш ялмоғиздай солиб келиб чанг
Осмонини ютди, ерини ютди.
Нима олса шу аёлдан олди жанг,
Унинг илк таоми — эрини ютди.

Сўнг аёл таомдан бош тортди, толиб,
Силкиниб, ярқираб тарамеди соч.
Уша-ўша аёл муаллақ қолиб
Осмон-ердан айру яшаётир оч.

Бу эркак аёлнинг осмони эди.

УЯТ

Бошингни силаган осмон уятли,
Суймай, куймай яшаш осон, уятли.
Ишқ — шу бир дард билан чиқишолмасанг,
Дунёда дардларинг бесон, уятли.

Қирғоқ бузиб, тошиб, тўлмасанг уят,
Ким учундир адо бўлмасанг уят.
Яшашда яшарсан нени десанг деб,
Ўлганингда ишқ деб ўлмасанг уят!

Енаётган бу ўт бўлмас сира кул,
На қор, на бўронда сўлмайди бу гул.
Йўқдир бу ҳаётда бирор-бир мушкул,
Сен менинг қўлимдан тутганда, жоним.

Юрак дарз кетмайди, девор қуламас,
Бахт жоми лиммо-лим, тўлуғ, силамас.
Кимки кетган бўлса ортга қайтар, бас,
Мен сени нигорон кутганда, жоним.

Ҳаёт абадий деб гуллар тераман,
Қучасан, ўзим ҳам гуллайвераман,
Бу не чанқоқликдир, чўллайвераман,
Сен менга ишқ жомин тутганда, жоним.

Барига, барига тикилиб санчил,
Мен дейман, бир куни қолсак биз тинчиб,
Эҳтимол, бу ҳаёт бўлар ўткинчи,
Иккимиз дунёдан ўтганда, жоним.

Йўлдан чиқма, йўлдан чиқма бир қадам,
Бир қадам чиқдингми, шўринг қурибди.
Чунки йўл четининг майсалари нам,
Унда капалаклар ўйнаб юрибди.
Сен йўлдан бир қадам кетдингми, бўлди,
Қайтиб келмоғингга минг йил керакдир.
Кўксингда тик йўлнинг Дарғаси ўлди,
Кўксинг аросатда қолган юракдир.
Чиқдингми, бўм-бўшсан, видео айтгин, бас,
Йўлга тушолмайсан қайта дил ўқлаб.
Бирор тун йиғлаш ҳам ёдингга келмас
Кўксингдаги ўлган Дарғани йўқлаб.
Энди тик йўл йўқ, бор йўлсизлик, ўйдим,
Ўзингдан қўлтиққа қўл ургин, ювиб.
Тик йўл — кийик эди, олдириб қўйдинг,
Энди яшайвергин, капалак қувиб...

СЕВИНЧ КҮЧГАН УИ

Кўчиб кетди кўнглингдан севинч,
Сен кузатиб қолдинг шамингни.
Бундан буёқ яшайдирсан тинч
Илинмасдан шавқу ғамингни.

Силамагай сочингни шамол,
Тун шивири тўхтагай таққа.
Ишқ — бошидан сирғалиб рўмол —
Бир-бир босиб кирмас ётоққа.

Кўзларингдан армонлар томур —
Очилмайдир гарчанд бу парда.
Фақат, қандоқ ўтаркан умр
Севинч кўчиб кетган уйларда?!

УРТАДАГИ ДАРЁ

Тушун ахир, кўзингдаги нур,
Айтар сендан кетолмасимни.
Уртадаги бу дарё — чуқур,
Айтар менинг ўтолмасимни.

Бир кун чалғиб, Сени этсам тарк,
Қолар бўлсанг ёлғиз, ғам чекиб,
Уртадаги дарё қилар ғарқ —
Жасадим ҳам бўлар сеники.

Сўзамолсиз... йўқ, бермайсиз гал,
Сўзда жавлон ураверасиз.
Узун кунни тугатиб тугал
Гапни тунга улаворасиз.

Нафрат билан мен жуфтлайман лаб,
Йўл бермайсиз..
Жаҳлим — жаҳл, ўч-ўчимда қолар.
Яхшиям, мен Сизга айтар гап
Айтилмасдан ичимда қолар.

Бўлмагандай боғларда бўрон,
Барг тўкилиб, шохлар сингани.
Қуёш кулар, қуёш олар жон,
Нурлар келар Сенга сингани.

Гуллар ишқни ўргатар қушга,
Сув тупроққа ёзар бахтларни.
Дарахтлар дуч келмаган қишга
Кўргани ёз, бу дарахтларнинг.

Қучоғига чорлайди кўча
Хотири жам, тиниқ асаби.
...Ва сен билан мен ҳам ҳеч қачон —
Сен-менга ҳам бормаган каби.

БИР ХАТО ИЗТИРОБИ

(Бир аёлнинг кундалигидан)

У келар бағрига солиб ишқдан ганж,
У келар бағримда сайрайди қумри.
У билан уйимга келади юпанч,
Ярим соат менинг юпанчим умри.

Ўзимга жой топмай қолиб шошаман,
Унга отиламан севиб, ўкиниб.
Ярим соатгина тўлиб-тошаман,
Ярим соатгина... сўнг қолгум тиниб.

У қўл соатига қарайди маъюс,
Кўксимда нимадир қад кўтарар даст.
У чиқиб кетади, деразадан куз
Мунғайиб кўзимдан кўзини олмас.

Кейин туйғуларим тутаман тунга,
Кўкрагим бир ўтдан ачишади, бас.
«Ўзимники бўлинг» дейман мен унга,
«Меникисиз» демоқ қўлимдан келмас.

Кейин узун тунлар ўйга толаман,
Туш кўраман, кўзим илингани он.
Тушимда оқ каптар бўлиб қоламан,
У ўз қўлларида тутар менга дон.

Уйғониб кетаман, уйғониб «Нега?..»
Ғалаёнли ўйлар келар бостириб.

Нечун ўз уйига бўлолмас эга,
Эшигимдан ошкор келолмас кириб.

Наҳот инсон ўз айб, ўз хатосининг
Бир умр ўйнаса ўйинларига.
Наҳот бир умр, ўғлим, ўз отасининг
Ошкор осилолмас бўйинларига?!

Шу қисматни раво кўрдими ҳаёт,
Қиздирсин деб ғийбат, гап ўчоғини.
Гулдай таним билан бир умр, наҳот,
Иситиб яшайман тун қучоғини...

Оҳ урсам, оҳимдан ўт кетар тунга,
Қарғамай десам-да ёшлик, мастликни.
Ўша мастлик — МЕНИ тутқазган УНГА.
Менга «МЕНИКИСИЗ» деёлмасликни..

Бир томондан ловуллаб бир қиз ташлар кўз қирин,
Бир томондан шўх йигит, меҳр талаб, ишқ талаб.
Тиллашдилар, жуда тез тушундилар бир-бирин,
Тушунарли тил бўлган ҳамиша ҳам ишқ тили.

Кейин беҳишт боғлари ерга кўчди, кўкарди,
Одам хушбахт қуш бўлар, ишқ болини тотган кун.
Кейин куёв келини бошларида кўтарди,
Сигмадилар дунёга, гўдак, сени топган кун.

Шундай, аввал кўп ташна, ишқни суйиб ичдилар,
Аммо... ўртада совуқ шамол эсиб ўтган дам,
Бир-биридан илдамроқ бир-биридан кечдилар,
Нафрат тили ҳамиша — ханжар, кесиб ўтган дам.

Улар-ку иш қилдилар ё билмайин, ё қасддан,
Ўз-ўзларин ўйлашиб, ўлда-жўлда сен қолдинг,
Улар икки томонга кетдилар тўхтамасдан,
Тўхтаб, қўлларинг чўзиқ, аро йўлда Сен қолдинг.

Қутлуғ ҚУВОНЧ эдинг сен, оҳ бошингга етдилар,
Қушим, бу не маҳзунлик, кексайиб улгурибсан.
Ош-нонга зор бўлмаган замонда зор этдилар.
Меҳр тилаб турибсан, шафқат тилаб турибсан.

Улар бири бирига беролмай қолсалар дош,
Ажралса бир-биридан иккиланмай, кўнгил тўқ,

Нечун Сенинг кўзингда қалқимоғи керак ёш,
Сенга тегмоғи керак, нечун улар отган ўқ?

Уруш йиллардагидай етим қолдинг тонгларда,
Гўдак, энди кўзингни соғинч, армон тўлдиргай.
Битта фарқи — урушда ота ўлган жангларда,
Битта фарқи — онани азоб, ҳижрон ўлдирган.

Сенинг отанг — онанг-чи, юрарлар гашт суришиб,
Бўм-бўш уйдаи кўксини кундан-кунга тутиб тик.
Бахт барбоду отангнинг иши кетган юришиб,
Бахт барбоду онангнинг гул-гул ёнгани қизиқ.

Нега дунё қораймас, бу ҳақсизлик чангидан,
Нега ҳамон дард туғар бу омонат ишқу шон.
Улар фарзанд топарлар янги бахтдан, янгидан
Янги ота-онани Сен топмайсан, болажон.

Ҳали гўдак кўксингни не туйғулар доғлайдир,
Хотиранг осмонида улар юргайлар сузиб.
Уйланасан, ўй Сени улар билан боғлайдир,
Йўқ, улардан ўзингни олгин ажратиб, узиб.

Сен уларга фарзандмас, ҳеч ушалмас армонсан,
Икки кўнгил тубида битмас яра, ўчмас чўғ.
Сен уларга ўқилган умрлик айб, фармонсан,
Кетказиб бўлмас доғсан манглайларига ёзуғ.

Мен қўрқаман бу доғни ювмоқ учун етмас сув,
Қор ёққач из, интиқом доим кетмас босилиб.
Сенинг иккита кўлинг дор арқони бўлару
Отанг-онанг бир тонгда унда қолгай осилиб!

Улар ўзи гишт қуйди шу ёзуққа, асосга,
Гарчанд ҳамон яшайсан ишқ, шафқатга оч, илҳақ.
Энди қутлуғ ҚУВОНЧ — Сен айлангансан ҚАСОСГА,
Ҳукм қатъий, ал-қасос-ул, ал-қасос-ул миналҳақ!

**Йиғласангиз йиғланг ҳушёр, сергак учун,
Не бир яхши, ёмон кунда тиргак учун,
Опам, синглим кўз ёш тўкманг сира-сира,
Аёлга бахт беролмаган эркак учун.**

**Эркак ўзи кимлигини билармикан,
Бир сирли, тилсимлигини билармикан?
Ишқ гавҳарин аёлига асролмаса
Шўр пешана, шумлигини билармикан?**

**Йўлга чиқсанг йўлинг берса, бойланмаса,
Хаёлларинг тинийверса, лойланмаса,
Эркак — эркакмидир аёл жилга бўлиб
Уни айланиб оқмаса, айланмаса.**

**Дупур-дупур тулпор келар тоғлар билан,
Эркак келар дупурлаб ўнг-соғлар билан.
Аёл қўли ёлларини силамаса
Тулпор кетар кўкайида доғлар билан.**

**Тулпорларим, укам-акам, оталарим,
Минг-минг уйли халққа эҳсон, атоларим.
Ҳали мунглуғ аёл кўнглин топмапсизми,
Босган изи хатоларим, хатоларим!**

**Бекор жангу хунлар учун аза очинг,
Елғиз ўтган тунлар учун аза очинг.**

**Ҳатто тоғнинг айиқлари жуфт ахтарар,
Сиз сўққабош кунлар учун аза очинг.**

**Йўқса аввал Сизга қарғиш тегар бир кун,
Ёв ёприлиб келиб Сизни эгар бир кун.
Ҳали мунглуғ аёл кўнглин топмапсизми
Кўпаймаган эл камайиб тугар бир кун.**

**Эл қолмайдир фақат бойлик, ерлар билан,
Одам топиб кўр-чи на сим, на зар билан.
Гумоним йўқ, қай эл қолса яшаб қолар
Аёлини элим деган эрлар билан.**

Йиғласангиз йиғланг ҳушёр, сергак учун!

ҲИЖРОН ЁБОНЛАРИДА

Битиб кетар кўнгил ярамиз,
Уртанувчи зорлар кетади.
Гулга кирабошлар орамиз,
Орамиздан қорлар кетади.
Мен ҳижроннинг ёбонларида
Сарсон кездим, қоматларим ёй.
Сен ҳижронлик ёбонларида
Гул ёшлиқни тамом бердинг бой.
Мен айрилиқ саҳроларида
Бир савдойи бўпман, қарасам.
Сен айрилиқ саҳроларида
Мункиб, қумга ботиб борасан.
Азобига қандоқ берай тоб,
Азобига кўксим, кўзим лиқ,
Пичоғини кўксимга қадаб
Турган ғамнинг номи «айрилиқ».
Айрилиқнинг қўллари узун,
Қучар, истар исиб, совушим.
Айрилиқнинг йўллари узун
Илма-тешик бўлар ковушим.
Товонимдан тирқирайди қон,
Қоним қолар ўт, гул барида.
Йўлни қонга бўяш ёзилган
Айрилганлар манглайларида.
Қон-ла тонгга, тунга ёзаман,
Яқинлашиб борар орамиз.
Чиқаётган кунга ёзаман:
«Битиб кетар кўнгил ярамиз».

КУМУШНИНГ УЛИМИ

Отабекнинг Зайнабга айтган „талоқ“ сўзини эшитганда жон талвасасида ўтган Кумуш „ярқ . . .“ кўзини очди ва қайта юмди . . .

Абдулла Қодирийнинг „Ўтган кунлар“ романидан.

Узун қабоҳат қўли юлди сарву суманни,
Заҳарга қўшиб қорди оташ ширин суханни,
Келган жойи шу бўлди ишқ деб йўлга чиққанни,
Кумуш, кўзларинг қайта юмилмаса бўлмасми?!
Шундай сарв тупроққа кўмилмаса бўлмасми?!

Оҳ аёл, биз аёллар ишққа гирдикапалак,
Шу ишқ ортидан куйиб бўлдик доимо ҳалок.
Ойдаи Кумуш «Бегим...»лаб ўлиб бораётган чоғ,
«Ойи...», «Дада...» ул икки меҳрибондан йироқда,
Гўдаклиги гувранган Марғилондан йироқда.

Гарчанд Отабек билан яйраса ҳам барқ уриб,
Ул кундошли тунларни ўтказди миҳда юриб,
Ахир сочидан хушбўй райҳон ҳидин уфуриб,
Ёстиғига ёлғиз бош қўймоққа маҳкум эди,
Отабекдай бегидан кун ора маҳрум эди.

Аммо ишқнинг ғолиблик куни яқинлашарди,
Сезган сайин икки дил туйғулари тошарди,
Сезган сайин Зайнаб ҳам ортиб бораркан дарди,
Узди, яшноқ вужудни жоҳил қўл билан узди,
Икки шаън шеър сатрини чизди, устидан чизди!

«Гулим», ёнар Отабек ичдан қулаб кетган тоғ:
— Зайнаб! Сенга минг лаънат, талоқсан Сен, кет,
талоқ.

Кумуш ярқ кўзин очди бу сўзни эшитган чоқ,
Қайта юмди... Ё раббий, шу сўзмиди бор илинж?!
Сўнг Отабек кўксига бош қўйиб жон берди тинч.

Кулимсираб худди-ки уялгандай жон берди,
Шу сўз балки докадек юзга қайта қон берди,
Шу сўз балки шу хилда ўлмакка имкон берди!
Тирикликда бу сўзни эшитсайди бирор кун,
Билмам, яшолармиди кўтариб бу бахт юкин.

Энди ишқмас, тобутни Отабек қон кўтаргай,
Бу ишқ шарҳин Қодирий, ўртанган жон кўтаргай,
Ҳали ҳануз ишқ дардин дардқаш инсон кўтаргай,
Қай аёлки оҳ уриб ишқин айтиб келадир,
Хаёлимда у билан Кумуш қайтиб келадир.

Сиз бугунги Кумушлар, аёл зотин сараси,
Сочингизни то абад ишқ йўллари тарасин,
Сочингизни то абад ишқ қўллари тарасин,
Осон эмас экан-ку абад асрамоқ, суймоқ,
Осон экан-ку ахир Сизни бой бериб қўймоқ.

Узун қабоҳат қўли юлди сарву суманни.

ҚИРҒОҚ

Дарё янглиғ олдга чопаман
Ейиб ташлаб қирқ кокилимни.
Еқиқ-ёниқ суюб ұпаман
Соҳилимни, сен — соҳилимни.

Хаёлимга қайси бир дамда
Қирғоқ бұлиб келдинг, чамамда.

Мен-ку сенга берганман изн,
Икки ёним қирғоқ — маҳкам, банд.
Мен оқмайман қирғоқни бузиб,
Асов шиддат бермас сенга панд.

Сен ҳам озод шиддат бер сувга,
Шубҳа билан олмай сиқувга.

Қирғоқ сирдош, қирғоқ — суянч тоғ,
Дарё оқар унга бош уриб.
Бир кун сочинг оқарар оппоқ
Шул дарёни қўриқлаб юриб.

Оқар чоғ ҳам мангулик ёққа,
Лаб босгум сен — метин қирғоққа.

КЕТМА!

*Замонлар аёлин доди бу садо:
„Жонгинам, мен сенга не қила қолдия“,*

Марина Цветаева

Севмоқ, севилмоқлик бахтми ё оғу,
Оғу, бахт аралаш сўзимдан кетма!
Аёлнинг минг йиллик нидосидир бу:
«Келавер, келавер изимдан, кетма!»

Кетсанг ўзлар хомуш, базм айлагай ёт,
Қадимий сукутда чинқиргайдир ёд,
Харсанглар тил битиб, дод айлагай, дод.
Мендаги бу тоқат — тўзимдан, кетма!

Уни шон кутарми, ё кутарми қон,
Эсламайдир ҳуркак, титроқдаги — жон,
Кетсанг мендан ўсиб кетмоғи аён
Ҳатто келмаганлар, тизимдан, кетма!

Паноҳсизни ҳар ён тортқилар шамол,
Қай биров бахт излаб мени кўрса, лол,
Ўз жаннатин менда қилмасин хаёл,
Менинг сирли, ўйчан кўзимдан, кетма!

Шиддатин йўқотган дарё — тинар куз,
Япроқдай сарғайиб жим хўрсинар куз,
Алвидога кўнар, ғамга кўнар куз,
Менинг рангпар, сўлғин юзимдан, кетма!

Бироқ, мен кўнмасман, бахтми бу оғу,
Наҳот қуримоққа маҳкум ишқ боғи.
Сенингман, сенингман, не бўлса ҳам у,
Ўзимман, Сен менинг ўзимдан кетма!

ҚҰЛИНГНИ БЕР

Қўлингни бер, танҳоликни йўл ёқтирмайди,
Қўлингни бер, бизни танҳо кўрмасин яшин.
Одам ахир ўзи учун гуллар термайди,
Ўзи учун ичмайди ишқ, изтироб ёшин.

Ҳисларимни юрагимда қотмасин десанг,
Қўлингни бер, туйғуларим тўкиб кетайин.
Қуёшимни ном-нишонсиз ботмасин десанг,
Сен дарё бўл, мен дарёга чўкиб кетайин.

Биласанми, кўкрагингда қанча дуру зар —
Агар сенга мен чўкмасам улар йитгайдир.
Топсам, олиб чиқа олсам ул жавоҳирлар
Иккимизнинг яшашимиз учун етгайдир.
Қўлингни бер!

Қизиқ туйғу, қилолмассиз даф,
Юксалиб, гоҳ толиб яшайсиз.
Бехавотир яшайман, сабаб
Сиз хавотир олиб яшайсиз!

Суяман мен, сийланаман мен
Гуллар сочиб йўлларингизга.
Бехавотир суянаман мен
Чирмаб олган қўлларингизга.

Сизга ҳукмин ўтказолмас Вақт,
Сиз муқимсиз, Бахт тоғларидай
Мен ўраниб яшайман хушбахт
Хавотирнинг қучоқларида.

Қушим, Сени овчи отди
Дегандим, йўқ, совчи отди.
Юксакдан-ку сен қуладинг,
Тошлар нега менга ботди.

Совчиларнинг тили бурро,
Мен хору зор, хасга тенгман.
Кўкдан-ку Сен тушдинг, бироқ,
Ер бағирлаб қолган менман.

Энди йўқдир ишқ — қўлловчи,
Энди йўқдир йўлим менинг.
Ераб, сени отган овчи
Билмайдир бу — ўлим — менинг.

БИР ХОНАДОНДА

„Хавфли Ёш“ фильмини кўриб

Эркак маъюс эшикдан кирар,
Аёл чиқиб кетади маъюс.
Ташқарида кўклам қулф урар,
Хонадоннинг ичкарисси — куз.

Эркак ўзи билан андармон,
Аёл ўз иши билан шошар.
Бунда гўдак бир бегуноҳ жон,
Иккисига талпиниб яшар.

Не иккисин кўкрагида доғ,
Бу ишқдаги не тур сағирлик,
Икки нураб бораётган тоғ
Бир гўдакка қилар оғирлик.

Бунда бойлик, давлат қатма-қат,
Жондан бошқа топилар, сўз йўқ.
Иккисини боғлаган фақат
Ишқ, ўртада — учинчи дўст йўқ.

Гўдак бир вақт ўша дўст сабаб,
Бунга келган, севилган жондан.
Кейин билмас, ўтди нима гап,
У дўст кетди бу хонадондан.

Эркак, аёл, шукуҳсиз кун-тун.
Иироқ экан унинг ўтидан.

Гўдак кетар эртами-индин
Шу — УЧИНЧИ ДУСТНИНГ кетидан.

Иўқ, бир ўзи беролмайди тоб,
Ишқ яшаса қайдадир, сағир.
Ахир икки қулаётган тоғ
Бир гўдакка оғир, кўп оғир!

ОЛОВ САРИ

Афтга бериб жиддиятнинг тусини
Эшигинга сиртдан, ичдан қулф уриб,
Ташқарида қолдириб гул исини
Вазмин кетадирсан уйингга кириб.
Бу ҳолатдан ғунча кулар қиқирлаб,
Ғунча нима, ўйлаб кўрсанг танангга.
Тун чоғлари бир-бирини «юр-юр»лаб
Ой нурлари кирмоқ бўлар хонангга.
Қизиқ, тўсиқ бўлмас экан нур учун,
Қўя қолса бўлар сиртдан мўралаб,
Бу ой нури саркаш боладай нечун,
Ўтаверар панжаралар оралаб.
Хоналарга жони сиғмай бола хит,
Тушларида чорлар дала, ўнгирлар.
Ойнинг нури сенга берар халақит,
Бу нур балки уйдан бир не ўғирлар.
Нурдан қўрқув, қўрқув гулдан, қуёшдан,
Бор қўрқувни бир қулф билан енгасан —
Ҳадик таниш, нотанишдан, тенгдошдан
Сен ҳадигу битта қулфга эгасан.
Мана, шундай дилингга ҳам қулф солиб,
Ўтаяпсан бир кимсани йўлатмай.
Бир кимсани бағри аро йўқолиб,
Бир кимсани бир дарахтдай гуллатмай,
Сирдош бўлиб тақдирингга йиғлайман,
Дейсанки, кўп бу ҳаётда олғирлар.

Қўрқасан-ки, бермасинлар тағин панд,
Олмасинлар юрагингни ўғирлаб.
Йўқ! Айт менга, кимга деб беркитурсан,
Дуру гавҳар сандиғидай уйингни.
Асраб-асраб, қайга олиб кетурсан,
Райҳон ҳидли дуру жисму, бўйингни.
Мен қўрқаман, оёқ босмасдан биров
Қулфли уйинг захлаб чўкиб қўймаса
Ва юрак ҳам бўлавергач сабр-ғов,
Куз гулидай баргин тўкиб қўймаса.
...Бир кун келиб, уйинг очсанг, кўксинг дуд,
Унда аён бўлар кўпнинг кирмаси.
Унда, унда сўраганлар сендан ўт,
Кетар ўзга оловларга чирмашиб.
Йўқ, йўқ, тушмоқ аянч тоқат тоғидан —
Уй, дил қулфин бузиб чиқмоқ ташқари.
Қочмоқ керак ёлғизлик қучоғидан,
Кетмоқ керак олов сари, ишқ сари!

Улар бир-бирдан кетаётган вақт
Ҳамма нарса талаш ўрталарида.
Бугунги кунда йўқдир бугун бахт,
Эртанги бахт йўқдир эрталарида.

Ҳамма нарса талаш: уй ҳам, мебель ҳам,
Ҳар бири истар-ки кўпроғин олса.
Тоғдаги қор талаш, боғдаги ел ҳам,
Йўлин топсалару сумкага солса...

Қаттол кураш кетар, жанг-ки шиддаткор,
Ҳар бири денгиздай тортар қаърига.
Урталикда битта митти гўдак бор,
Ҳеч илож йўқ шуни бўлмоқларига.

Албатта, курашиб олади бири,
Хурсанд олиб кетар бағрига босиб.
Аммо бўлинди-ку гўдак тақдири,
Урталикда Уни қўйдилар осиб.

Энди бахти нимдир, толеи нимдир,
Ота-она унинг бошига етди.
Ким билан қолса ҳам кўнгли яримдир,
Чунки ярим кўнгли узоқлаб кетди.

Бир вақтлар кетардик баҳорлар томон,
На баҳор, гуркираб виқорлар томон.
Энди темир бўлгин, энди мунғайма,
Энди йўлларимиз қор, қорлар томон.

Баҳорлар кўрсатдик шавқ, мастлик кучи,
Виқоримиз тоғдан тикроқ келди чин.
Энди йўлларимиз қор томон экан,
Қўлингни бер, тойиб кетмаслик учун.

Фикр этсам, кўрмаган, кўрган эканман,
Умр ўтса-да йўлу уй тиклайман деб.
Сездим, ҳаётингга кирган эканман,
Сени қорли кунда қўлтиқлайман деб.

Бу аёлнинг сочлари узун,
Узундир, узундир бармоқлари.
Қуюқ тортар ғира-шира тун
Ул сочини ёйган чоқлари.
Узун-узун бу сочлар билан
Унга пешвоз чиқолмайди у.
Ғамлари-қувончлари билан
Унга кўйлак тиколмайди у.
Ҳавас билан, ачиниш билан
Кузатади... қўшни ёш жувон
Ўз эрининг кўйлагин тикмас,
Истамайди пешвоз чиқмоқни...
Эри ишдан келади ҳориб,
Қўлда папка, ишнинг чаласи...
Тушлар кўриб ухлайди жувон,
Пашшасини қўрир боласи...
Аёл ўйлар.. умр-ўқлигин,
Гарчанд тайёр жонин тикмоққа
Ва ўйлайди... ҳаққи йўқлигин
Бу эркакка пешвоз чиқмоққа...

Мен кузга алвидо айтаман шошмай,
Япроқлардан кўнгил уза оламан —
Хайрлашув хатини сира адашмай
Ёза оламан.

Беғам, эҳтиётсиз дўсту душмандан
Сўраб, сўрамай ҳам оладирман хақ.
Ҳар қандай армондан, пушмондан
Устунман мутлақ.

Қўлим узун бўлар, ғоятда узун,
Энг юксак чўққига кўнглим тикаман.
Менга минг сирини очар ҳатто тун,
Тундан қизил гуллар тақиб чиқаман.
Сезмай босиб ўтгум ҳасад тифини,
Писандмас кимнингдир бергани фириб.
Менга дунёнинг бор устунлигини,
Ишқ, Сен берадирсан ёнимда юриб.
Дунёларга сиғмай, яшасам бойиб,
Гуркираб, Сен кучга тўлган бўласан —
Мабодо, етимдай қолсам мунғайиб —
Шул кун кўксим аро ўлган бўласан.

Билмам, адашдимми ё тўғри қилдим,
Бағринга япроқдай тўкилдим.

Аслида бу байтни мен ёзганим йўқ,
Менинг умрим — мўлжал сари кетган ўқ.
Вақтида келдим ё бевақт, анча кеч,
Афсус айтганимни эшитмадим ҳеч.

Бўлмасни бўлдирум деб қиламан қасд,
Мен яшаш сурурин шундай деб билдим.
Аросат, бу сатр меники эмас:
«Билмам, адашдимми ё тўғри қилдим».

Қамон эгилдию отди — учяпман,
Йўқ, иккиланиш ё бир сўз айтиш йўқ.
Майли, шароб ёки зардоб ичяпман,
Мен отилган ўқман, ўққа — қайтиш йўқ.

НАЗОКАТНИНГ ДОСТОНИ

1. ЕЛҒИЗЛИК

Бир вақт шошқин ёнимга келган эдинг йўл топиб,
Келганингга қадар ҳам яшаганман Сен билан.
Тунларда уйқу эмас, ёдинг кўзимни ёпиб,
Тонгларда уйғонардим тушда ўпичларингдан.

Келдинг, кўп ўтмай Сендан айрилиб қолдим, бироқ,
Қайдан қалб кўзи билан қолдим мен Сени таниб?
Бизлар бирга яшаркан, кетиб борардим йироқ,
Бизлар бирга яшаркан, борардим яккаланиб.

Гарчанд ҳамон биргамиз, аммо асли йўқсан Сен,
Наҳот бу ҳаёт энди қабул қилмас таҳририм.
Бир гуруллаб тафт бермай ўчиб қолган чўғсан Сен,
Наҳот жунжикиб ўтмоқ — энди менинг тақдирим?!

Гарчанд энди кетмоққа — йўл топмоққа шошмассан,
Айт, қачон булут янглиғ қопладинг осмонимни?
Биргасану, йўқ, йўқ, жон-жонимга туташмассан,
Қайғусин қиламан шу ёлғизгина жонимни.

2. АЛАНГА

Гумоним йўқ, алангадай севдинг ютоқиб,
Сўзларингда, кўзларингда аланга тафти.
Мен билмабман, бу оловда умрим булоғи,
Япроқлари секин-секин куя бошлапти.

Ҳаётимга алангадай кирдинг бостириб,
Ҳаётим бу алангадан исинди, ёнди.
Мен ўч эдим ўтлар билан ўт суҳбат қуриб
Утсанг шу бахт эканига қаттиқ инондим.

Мен ўч эдим, ўчлик тутди ўтнинг барини,
Бугун ногоҳ ўтмас, сувни эм кўраяпман.
Бугун ногоҳ умримнинг кўк кенгликларини
Қиёқ тилли алангага ем кўраяпман.

Ва бир хаёл ўйларимга ўрнашиб олган
Такрор этиб ишқнинг ўтлиғ, мунглиғ сасини:
— Чироқ йўқми бир дунёда сақлаб қололган
Куйдирмасдан ўзин урган парвонасини?

3. ҲИЖРОН ҚУНЛАРИДА

Ҳеч кимсани чақирмайман ўзга кўмакка,
Ҳожат борми, ўтир, дардим эшит демакка,
Чунки мени сен тушунмай қолдинг, мен якка.

Ҳолбуки сен... бир қарашда кўриндинг совуқ,
Бир қарашда... кейин ўзинг бўлдинг чирмовуқ,
Айб йўқ эмас менда ҳам, мен деёлмадим йўқ.

Энди мени ҳар қадамда висол кутарди,
Ҳар қадамда кучли қўлинг аршга кўтарди,
Шодмон эдим, чунки йўлдан Сен-ла ўтардим.

Бу йўл чети дарахтларда қушлар чувиллаб,
Кеча ғужғон ўйнар эди, бугун ҳувиллаб
Қолган бу йўл, чунки... чунки мен бўлдим гуллаб.

Йўқ, ҳали ҳам якка эмас, сирдошим бордир,
Ул — ёлғизлик, қучоқ очар, қучоғи қордир,
Воҳ-ки, бугун менга Сенмас, у муштоқ, зордир,

Толе экан, тушдим бир сўз, қорлик, музликка,
Кўрқдим, тағин алданмай деб айри сўзликка,
Мен тоабад кўнгил бердим шул — Ёлғизликка.
Ҳеч кимсани чақирмайман...

* * *

Тегма, менинг кўнгил ярамга тегма,
Тегсанг кўкрагимга тош қулаши бор.
Вақт ўтган. Бу ўрам-ўрамга тегма
Тегсанг, у тик, мағрур бош қулаши бор.

Унинг-чун кар бўлдим, қай бир тонгми, шом
Эшитмай деб жавоб, саволларини.
Тағин.. унинг учун кўр бўлдим, тамом
Кўрмайин деб камол, заволлларини.

Бу фаровон дарахт — менга ўхшар ул,
Дарди ниҳон, яшнаб, бир кун қулайди.
Менинг ҳам... кўксимда чақ-чақ қизил гул
Одамлар кўзини алдаб гуллайди...

Тегма, менинг кўнгил ярамга тегсанг,
Бу гулларни янчиб тош йиқилади.
Вақт ўтган. Бу ўрам-ўрамга тегсанг,
Уралашиб, мағрур бош йиқилади.

5. КЕТАМАН

Сен ишқимга қилганда гумон,
Дил-дилимни босганда туман,
Келганида жаҳлинг — Ёсуман,
Мен кетаман, бадар кетаман.

Боғлар аро бошланар хазон,
Ишқнинг қадри, қиммати арзон.
Ишқ ҳовучлаб яшайдирми жон,
Ўртаб-ўртаб кадар, кетаман.

Ишқ оҳудир — отиб қўйдинг Сен
Ишқ Сир эди — сотиб қўйдинг Сен,
Гумон лойдир — ботиб қўйдинг Сен,
Сўнг бор ташлаб назар, кетаман.

Севдим, аввал ўт бўлиб севдим,
Сен ишқники бўларсан девдим,
Сен гумонга кўнгил бердинг жим,
Энди қилиб ҳазар, кетаман.

БИР ҚАДАМ

Баллада

Мен бағрим ёқиб бўлдим, сел каби оқиб бўлдим,
Неча бор қайта ўлдим бу ҳолат тасвиридан.
Нақд бер деб йиғламаган, тахт бер деб йиғламаган —
Бахт бергин деб йиғлаган Бодомгул тақдиридан.
Уй олдида машина, юк ортишар қўшнилар,
«Бу қиёмат қойим» деб, ғам тортишар қўшнилар.
Эри четда ҳангу манг, эри четда ҳоли танг,
Балки ораларига тағин тушар қўшнилар.
Бодом ҳам бир чеккада яраланган қуш янглиғ,
Гоҳ ҳушига келгандай, гоҳ маъюс, беҳуш янглиғ.
Қўш гўдаги пинжига суқилади жовдираб,
Кечаги бахт, гўдаклик бўлди бугун туш янглиғ.
«Балки ораларига... тушмасин йўқ, Бодомжон.
Сен кўксимда ишқ эдинг, энди сен ўқ, Бодомжон.
Ёмон санчдинг кўксима, энди бегинг ўлгандир.
Мен учун ҳам уввос сол, ёшингни тўқ, Бодомжон,
Эртак эдим мен Сенга, поймол бўлди эртаклик,
Эркак эдим мен Сенга, поймол бўлди эркаклик.
Дерлар-ку ахир: «Гулни узсин қўша-қўшгани»,
Ҳайҳот, қандоқ кечирай узганини бошқани».
Юрак-бағри тўкилиб Бодом бетус йиғлайди.
Ул шўрликка тикилиб бор эл-улус йиғлайди.
Ҳасан-Ҳусан зорлайди, отасини чорлайди,
Ота боролмас, сим-сим атрофда куз йиғлайди.
Юклар тайёр. Йўл олди Бодом қаддин тутди ғоз:
«Тузингизни кўп ичдим, хизматларим бўлди оз,

Рози бўлинг, бегим», деб бир-бир хайру хўш қилар.
«Бу қай кун»,— деб ёқасин ушлар қўни-қўшнилар.
Катта-кичик тикилиб қолган қирда-қиёда,
Қўш гўдаги қўлида, Бодом олдда, пиёда.
Орқада юк машина, бу йўл шундай бошланди,
Қараб туриб кекса-ю ёшнинг кўзи ёшланди...

* * *

Қанча ўтди, билмайди, эр келганда ўзига,
Битта-яримта юлдуз чиқиб кўкнинг юзига,
Шом қоронғуси ўтиб қуюқ тун тушар эди,
Унинг бўм-бўш қалбига ўчми — хун тушар эди.
Чап кўкраги санчиди, Ҳасан-Ҳусан жойими,
Сувда ой чил-чил синди, унинг кўнгил ойими?!
Кейин кечаги тунни эслаб кетди ҳовлиқиб...
Ярим тунда қайтарди у шаҳардан толиқиб,
Уйга яқин келганда эшитилди қичқириқ —
Ланг очиқ деразадан уйга ўзин отди тик,—
Ҳайҳот, колхоз раиси, кўп ардоқли дўст уйда!
Хотинига канадек чиппа ёпишган кўйда,
Қучоғидан чиқармас, ўпарди сўриб-сўриб,
Хотини жонҳолатда юлқиниб, ўзин уриб,
Жилолмас, уй ичига сочилган бир даста пул,
Ўзи ҳам сезмай қиндан пичоқни суғурди ул!
Мана сенга, раиснинг муруввати, бояқиш,
Туғишгандай, ўртоқдай куйиб-қўллаганлари.
Кўнглинг овлабу авраб топиб бирор зарур иш,
Икки куннинг бирида шаҳар йўллаганлари,—
Ҳайҳот, менинг кўнглимга ғоят яқин эди у,
Шул яқинликдан туриб, юрагимни еди у!
Унга ҳам омонлик йўқ! Пичоқ айтди сўнг сўзни.
«Единг» ушбу сўз билан раис ҳам юмди кўзни...

Ёлғиз қари онаси кўз ёш қилди куюниб,
Шўрлик Бодом ҳам олди беваликни кийиниб.
Қўш гўдагим етим, деб етти букилар эди,—
Ич-ичидан кун-бакун тутдай тўкилар эди.
«Раис босқинчи бўлса, менинг айбим нимадир,
Наҳот севги оқибат тошга тегар кемадир.
Бегим учун туманли ишонч бўлдим оқибат,
Тухмат балоларига нишон бўлдим оқибат.
Оллоҳим дер эди-ку, мана, оллоҳ хор, она.
Қўш олчадай яшаймиз дегани бекор, она».
Ҳасан-Ҳусан кўзига жавдирамоқдан толди,
Гулдайгина келинчак силга чалиниб қолди..

...Сўнг ҳам узоқ ётмади, бир чошгоҳда рўйи рост,
Муштипар онасидан шундоқ қилди илтимос:
— Она, кўп бўлгучийди Сизнинг ғазал, байтингиз —
Гўдак чоғимдагидай бугун алла айтингиз.
Фақат ғазалингизда бўлмаса алам-ангиз,
Кейин... менинг юзимга дока ёпиб қўйсангиз..
Фақат узоқ айтасиз, бир эшитай мириқиб.
Кекса онанинг ранги бу гаплардан синиқиб,
Ҳаёт бебахт қизидай мотамсаро туюлди,
Алла айтди, жоладай кўз ёшлари қуйилди,
Ўттиз яшар гўдаги қанча истаса айтар,
Унинг маънос алласи найдай инграган пайтлар
Она юраги билан сизди, қизи силкинди,
Ё уҳ тортди, ҳар қалай, бир зум нафаси тинди.
Ул докани тортганда бир титроқ сезиб тизда,
Қизи тинчиб қолганди, ўтин бўлиб ўттизда.
Ёраб, гуллаб-гулламай нураганни кўрдим мен,
Ўлим олди «алла»ни сўраганни кўрдим мен.

* * *

Битта қадам, не учун шошиламыз қўймоққа,
Битта қадам ва лекин бўлади-ку тийилсак.
Фақат биз бировларни ўрганолсак суймоққа,
Фақат биз бировларга бирозгина қийилсак,
Ўз нафсин йўлида гоҳ юҳо бўлади инсон,
Гоҳ қаноатда собит, даҳо бўлади инсон.
Одамзод-ку аслида бу дунёга мард келди,
Бир қадамидан гоҳо тиғи паррон-дард келди!

* * *

...Қўш гўдакни етаклаб кампир кетиб боради —
Қулаган устунини зиёрат қилмоқ учун —
Она бу хил ўйларни унга элтиб боради,
Болам, шундай гаплар,— деб унга эгилмоқ учун.
Ҳасан-Ҳусанлар бўлса тушунмас бу гапларга.
Ҳасан-Ҳусанлар бўлса гўдак дили қонаган,
Қачон она сут бермас бу аччиқ алафларга.
Қачон бу хил қотиллар туғилмайди онадан,—
Йигитмисан йигит эр бир ўқдан ўлди маънан.
Бодом гулидай Бодом бўлди шу ўқ қурбони.
Раис шу бир қадамда бу дунёи гулшандан
Олиб кетди ўзию ўзгаларнинг ҳам жонин.
Бодом, гарчанд, туҳматнинг тошига бермадинг тоб.
Гарчанд ноҳақликлардан адо кетган бир жонсан.
Аммо ўшал қора кун эл кўзидан ўчди хоб,
Ушал кундан дилларда учқунланган исёнсан.
Майли, гарчанд сендан бир маъюс овоза қолди,
Аммо ишқни букмадинг, аммо ишқ тоза қолди.
Мен бугун хотирлайман сени оппоқ ўлим деб,
Ишқ, номусга жон нисор шаҳид, қизил гулим деб.

Бир шеър керак

БИР ШЕЪР КЕРАК...

Бир шеър керак, шундай шеър битта,
Езгач, тагин умр сўрамай,
Ўша шеърдан гурлаган ўтда
Ўла олай ортга қарамай!

ҲОЛАТ

Бу боғнинг гуллари оқ-ки худди қор,
Кўнгил жим. Ахтарсам сабаби бисёр.
Бирдан ҳушёр тортиб қоламан, ҳушёр,
Бу туғёнсиз умр меники эмас.

Севаман, севгимда хотиржам бир ўт,
Қуйлайман, куйимда сипо шавқ, сукут.
Юрак парчинланмас, юрак доим бут,
Парчин, қонсиз умр меники эмас.

Севгилим, дарёдай кетяпман оқиб,
Қирғоққа бўй бермай, тошиб, туюқиб,
Оқяпман, ич мени, ичгин ютоқиб,
«Ишққа — жон»сиз умр меники эмас.

Тафаккур, ёлғиз Сен тақдиримда ганж,
Сенсиз умрим ғариб, аянчдир, аянч.
Шеърят, кўксимга ханжарингни санч,
Бу қурбонсиз умр меники эмас.

Аввал ўқигандим ушбу китобни,
Бу тун тағин унга эгилдим суйиб.
Сатрлар қуварди кўзимдан хобни,
Сатрлар ортидан борардим куйиб.

Ногаҳон, бошимга урилади қон;
Китоб варақлари олинган йиртиб,
Бўғилиб бўғзимга келаётир жон,
Бахт эди, бу бахтни кетдилар кемтиб.

Ногаҳон кўксимда бир тундлик туйдим,
Кутганим — хушбахт он бўлмади насиб.
Мен ахир хўп тўйиб йиғламоқчийдим —
Ушал варақларни кўксимга босиб.

О кўнглим, ўзингдан бер менга хабар,
Асрасам ҳам кўзим қароқларидай.
Қирмадими Сенга фаҳми кўру кар,
Йиртмадими китоб варақларидай.

Тушмадими бирор жароҳатли из?
Тун бўйи бағримга бўйлаб қолдим мен.
Йўқолган шу китоб варағи боис,
Кўнглим бутунмикин... ўйлаб қолдим мен.

ТИНЧ ФОНТАН ҚОШИДА

Қандай гүзал йиғлайолардинг?!

Томчи-томчи биллурдай бегард,
Йиғилгандир, кўзёшингни тўк.
Гоҳ мени ҳам куйдирар-у дард,
Йиғлолмасман, кўзёшларим йўқ.

Қайғуларинг яшириб ногоҳ,
Сир сақламоқ бўласан нега?
Йиғлаб-йиғлаб сен бўлгансан шоҳ,
Сен бўлмассан қувончга эга.

Сенга ором бермас бахтли най,
Сеникимас бу ҳаётдан кеч.
Шоир куймай туролмагандай,
Шоир бахтли бўлмагандай ҳеч.

Қандай гүзал йиғлай олардинг?!

БЕДИЛОНА

Ёшланмаган бирор кўз учратмадим,
Бемор қалбга малҳам сўз учратмадим.
Узимнинг бўл, дедим, ҳар ўзгага, лек,
Ўзга, ўзга бўлди, ўз учратмадим.

Деразага қарасам боғни куз қилмиш ишғол
Олтин зираklarини бутоқ-шоҳларга илиб.
Деразадан қарасам куз — энг ёқимтой аёл.
Боғда маҳзун кезинар япроқлари тўкилиб.

Ёқимтой аёл айтмас кўксида шавқ, ғамларни,
Саболар этаklarин тортқилашиб юрибди.
У мевасин узиши шарт бўлган бу дамларни
Қачон келиб қолганин тушунолмай турибди.

Боғ бурчидан буралиб чиқиб келар наво, най,
Қушчаларнинг қўшини юқорилар кўк сари.
Уйнаб-ўйнаб юмалаб ухлаб қолган гўдакдай
Ерда там-там мевалар, кетсанг севиб, кўтариб!

Серҳосил дарахт шундай маъюс тортар куз киргач,
Энди умри — учқури тинмай югурган каби.
Қатор ўғил-қизларин турли боққа учиргач
Узи бўш қолган уйдаи хўрсиниб турган каби.

Кўклам, ёз-ку қулф урдинг ёзғирмасдан тақдирдан,
Ичдинг ширин май каби умрнинг хуш кунларин.
Олтин кузим, ё бехос англаб қолдингми бирдан
Гал келиб қолганини қайтармоққа барини.

Бир бошга бу дунёда ҳисоб берар бир кун бор,
Бу ур-сурли оламда минг ютқаздик, минг ютдик.

Ё дунёдан кичик нур ўғирлаб биз ўтдик хор,
Ё ўз кичик нуримиз олиб дунёга тутдик.

Ростдан кўра кузим Сен, ўхшайдирсан афсунга,
Киприкларингни кўтар, ҳорғин руҳинг ёнсин шан.
Ахир Сен тақир эмас, Сен келдинг-ку бу кунга
Офтобда маст ухлаган ғуж-ғуж гўдаклар билан.

Икки қуш бор: қувонч, ғам қуши,
Яшолмайман юзим ўгириб.
Келар бир-бировин қувишиб,
Бирин ташлаб, учади бири.

Ғам қушининг ранги қоп-қора,
Қаро тун ҳам илғаб титрайман.
Учиб келар туманлар аро —
Қувонч қуши, яйраб потрайман.

Мен бир овчи, ношуддан-ношуд,
Бу икки қуш ҳам бахт, ҳам шўрим.
Отдим, қаро қуш бўлмас нобуд,
Оппоқ қушни тутолмас тўрим...

СИРДАРЁ БИЛАН СУҲБАТ

Сирдарёнинг соҳилида боғлар туташ,
Гоҳ шодумон, гоҳо маъюс чоғлар туташ,
Бахтлар туташ, юрак дарди, доғлар туташ,
Ер, эл билан бирга оққан оқинимсан,
Яқинимсан, она дарё, яқинимсан.

Мен биламан, сен беҳиштан чиққан дарё,
Инсонни бир инсончалик уққан дарё,
Қамолига термулиб кўз тиккан дарё,
Оқа-оқа толмасликка сўз бер менга,
Мангу қуриб қолмасликка сўз бер менга.

Оқадурсан эл оралаб, пиёдалаб,
Айт, ҳеч ерда кўрмадингми ноҳақ талаб,
Нопок қўлин ювмадингми эй чашми-об,
Мангулик де, гуллаб ўтган ҳар хуш дамни,
Кўрмадингми жаҳолатдан кўзи намни?

Минг йилликсан, пайтлар бўлган қонлар боққан,
Разолатдан гоҳо шаҳид жонлар оққан,
Жонлар билан эътиқод, имонлар оққан.
Жабрдийдам, сувларингда ўт ёқдингми,
Бугунгидай дилга дардкаш оқдингми?

Соҳилингда алпзодалар, алплар яшар,
Сукут эмас, жаранглаган зарблар яшар,

Уртангувчи, ўртагучи қалблар яшар,
Бундайларга ҳақ бир байроқ, бир туғ бўлар,
Ҳақ деганнинг мартабаси улуғ бўлар.

Тасаввур қил, сенсиз ғариб юрагимни,
Соҳилисиз, дарёсисиз севдик кимни,
Сен бир бурчи Ўзбекистон — юрагимни,
Кўз қиймасим, сен — жон ерим, Она дарё,
Шул юракда қон томирим — Она дарё.

Энди кучга тўлаётган шул юракка,
Ўзбекистон — шул навқирон гулдиракка,
Айланмоқлик учун таянч бир тиракка,
Яшамоқ шарт ўлмасликка қасам ичиб,
Мангу қуриб қолмасликка қасам ичиб.

Сирдарёнинг соҳилида боғлар туташ...

БОБУР

Урушдан ҳеч ким ҳеч нарса ютолмаган ҳеч қачон,
Ютқазгани кўп бўлгандир, аммо, унда инсонни.
Битта мисол, Бобуршоҳ авж гуллаган чоғ беомон —
Қўшин тортиб босиб олди, дейлик, ярим жаҳонни.

Жанггоҳлардан, курашлардан топса умрбоқий шон,
Кезмас эди вужудан шоҳ, қалбан парчин, ер бўлиб,
Машварату маишатлар забт этганда бегумон
Устувор қилиб қайтгач маҳзун, тўкилмасди шеър бўлиб:

«Толе йўқи жонима балолиғ бўлди,
Не ишни-ки айладим хатолиғ бўлди.
Уз юртни қўйиб ҳинд сори юзландим,
Ераб нетайин, не юз қаролиғ бўлди».

Гарчанд, суюк, буюк инсон, гарчанд собит ирода,
Уз юрти деб ўртанмаган бирор они бўлмади.
Бу ҳолатни қайси тақдир ортиқ қилур ифода,
Ярим кўнгил ҳатто ярим жаҳон билан тўлмади.

Тожу тахтлар қутқармади қийноқдан митти жонни,
Уз кўнглида туйиб ўтди жаҳоннинг бор фироғин.
Гарчанд ақли ёритса ҳам ярим рўйи жаҳонни
Еқолмасдан ўтган каби ўз кулбасин чироғин.

Шоирнинг юбилей кечасида ўқилган

Мен ўйловдим етмиш ёшда қуйиласиз,
Етмиш йилнинг етмиш ўйи ахир бошда.
Сиз-чи бу кеч ўша Усмон туюласиз,
Йигирма беш, ё йигирма олти ёшда.

Ақлан айтса Сизни бобо демак керак,
Аммо бобо сўзи эриш туюлмасми?
Усмон Носир деганингда ўйнаб юрак,
Унга ишқий шалолалар қуйилмасми?

Усмон Носир деганингда гуллар сўраб,
Ишқ келмасми, қимтиб ҳассос лабларини.
У айтмасми кўзи билан чирмаб, ўраб,
Бир ишқибоз йигитнинг шўх гапларини.

Усмон Носир деганингда шарт кесилган —
Бошдай қуёш «ерга қулаб» кетмайдими
Ва бир юрак, ҳар бурчини туйғу тилган —
Қонлар сирқиб кўз олдиндан ўтмайдими?

То тириксан дилим боғлан шул юракка,
Фидоликда топилмагай унга тараф —
Усмон, шараф Сендек оний гулдиракка,
Она халқим, Усмон учун Сенга шараф!

«Олти-етти йил ёзди» деб кўрсатмишлар,
Қай буюк куч бул юракдан олганди жой.

Биз-чи етти йилни баъзан кўнгил хушлаб,
Етти дона шеър ёзмасдан берурмиз бой.

«Олги-етти йил ёзди» деб этурлар қайд,
Етмиш йиллик меҳнат-ку бу, ақлу ҳуш лол.
Сезганмикан тун сафосин, оқшомги пайт,
Сезганмикин, тонг, қай ёндан эсар шамол.

Йўқ, сезмаган, сезганида муқим туриб,
Улимларни ҳар лаҳзада ўлдирмасди.
Бешафқат ўз юрагига ханжар уриб,
Соб бўлгунча ҳар лаҳзада тилдирмасди.

Йўқ, сезмаган, сезмаганлар бўлсин омон —
Бу телбалик, телбаларча суйиб ўтмоқ.
Бу етуклик, унга бўлсин то абад шон,
Бу етуклик — сўнг он қадар куйиб ўтмоқ!

Куйиб, суйиб елда ўйнаб тимқора соч,
Бу кеч чақнаб ўлганидан тониб келди.
Она халқим, ичиккансан, бағрингни оч,
Усмон деган ўтинг қайта ёниб келди!

Мен ўйловдим етмиш ёшда қуйиласиз...

ОҚАР ДАРЁ

Ғафур Ғулом хотирасига

Шаҳрим, Сендан бир дарё оққан эди арслонвор,
Билмам, қачон шиддатдан, шижоатдан толди ул.
Шаҳрим, бу кеч мен Сендан сўрайдиган сўзим бор,
Айт, қачон, қай бурчингда мангу ухлаб қолди ул.

Балки ухлагани йўқ, ёдлаётир «Ёдгор»ин,
«Уғригина бола»си балки шу том устида.
«Қиз қилиқли бўлар» деб тўкиб ишқининг борин,
Балки ҳамон қалами авжи илҳом устида.

Навбаҳор, атр бўйлар урилмоқда димоққа,
Ё қай чаманда ниҳон, шеър ёзар ими-жими...
Ё қўшни қиз боғидан ўрик ўғирламоққа
Ҳамид Олимжон билан девор ошиб кетдими?

Балки, балки минбарда фашистга ўлим тилаб
Гулдираган шеърлари қайга ўқилаётир.
«Сен етим эмассан» деб ўзгалар бошин силаб
Ўз Жўрасин ғамидан тутдай тўкилаётир.

Қандоқ фиғон тортмади, лаб босиб туриб чўққа,
Қандоқ тиклолди етти ердан синган жонини.
Қим етти букилмайди ногоҳ учирса ўққа
«Бўйларига гул ўлчаб ўстирган» ўғлонини.

Балки карвон йўлида «етим бўтадек» бўзлаб,
Меросий соғинч — сўзга сўзни улаётибди.

Информбюромизнинг башоратидан сўзлаб,
Балки ғолиб, ялангтўш «Шарқдан келаётибди».

Балки мендан сўнг ҳам Сен болаларга бўл деб бош
Учирма қушларимни етказгил деб вояга,
Илк кўклам чечагини, кипригида қалқиб ёш
Қўш-қўллаб узатмоқда Муҳаррамхон аяга.

Балки «червонец» олиб белидаги чорсидан
«Қиз юракнинг қони» деб қўйиб ишқу биносин
Бугун катта тўй, тонг-ла, келтиргандир Чорсудан
Суюк Олмос опанинг қўлидаги хиносин.

Гарчанд бу кеч соғинчдан кўзимизга дунё тор,
Гарчанд бу кеч соғинчдан бўғзимизда шўру талх.
Айтинг, шундай отани қайси фарзанд унутар,
Шундай содиқ ўғлондан кўнглин узар қайси халқ?!

Ўзбекни ўз-ўзига бек деган Ғафур Ғулом,
Шеърлар ҳар хонадонга оқар экан тонг билан.
Халқим, бу кеч мен Сени қутлайин айтиб калом,
Ғафурдай мангу оқар, арслонвор дарёнг билан.

Бу катта-катта кўзлар кўзми ё катта исъён,
Дунёнинг гоҳи майда ишларидан ҳайратда.
У минглаб харсангларга урилиб синмаган жон,
У уриб турган юрак, ўзи қолдирган хатда.
Айтилмаган сўзларнинг қолмоғига офарин,
Тилсиз сўзлаб... дунёни олмоғига офарин!

Кўзлар чақнар... кўнглимга ёмғир кирар, дўл кирар,
У ўтган даҳаларга бошлайди менинг йўлим.
...Йўлчи жасади узра Шокир ота гулдирар:
«Унсин болам, қайғурма, бу жуда катта ўлим».
Катта қувонч ва катта йиғи бўлиб ўтдингиз,
Халқимнинг бошда тутган туғи бўлиб ўтдингиз.

«Кумуш ўлиб қолди» деб, қон йиғлаган Қодирий,
Гулнор ичган заҳардан сизам ичиб қўйгансиз.
Мен-ку ҳануз тушунмам ижод сирин, бахт сирин,
Сиз тушуниб суйгансиз, сиз тушуниб куйгансиз.
Куйиб кул бўлмай ўзни қай ўтларда ёқдингиз,
Улган Йўлчига қандоқ ишқ узугин тақдингиз?!

Йўлчилар, Навоийлар порлаб яшади Сизда,
Ҳақ деб чопган элчига тўлди олди, ортингиз.
Инқилобчи бир юрак асраб кўкрагингизда
Коммунистик сафларнинг энг олдида бордингиз,
Юрт юкин кўтардингиз катта жонингиз билан,
Эътиқоди тик Уктам, Анорхонингиз билан.

Бердингиз шу саф учун иккиланмай, ўртаб жон,
Бор бисот, «наъматак»дай гулингизни бердингиз.
Кейин... билмадик, бизни не бир ғафлат босган он,
Қай қабоҳатга бийрон тилингизни бердингиз.
Мунис халқимга ҳам бу бўлгай мангу сабоқ, ун,
Бошқа бийрон тилларин эҳтиёт қилмоқ учун...

Бугун ҳам Марказкомда муддао ўша-ўша,
Ки ҳар оддий инсонга эссин нажот шамоли.
Биз ҳам худди сиз каби у билан жигаргўша,
Бугун ҳам буюк орзу — кўрмоқ инсон камолин.
Шу бирликка ўргатган Сиздек ҳар шон ўлмагай.
Сиздек Даҳо ўстирган Ўзбекистон ўлмагай!

СУРУР ҚҰНФИРОҒИ

*Ҳалима Носированинг 70 йиллиги
муносабати билан*

Аввал мен ўзим суйиб кўзимнинг қаросидай,
Арзир сўнгра бу залга, десам «оёққа қалқинг».
Ҳумо қушдай чарх уриб курашлар орасида
То абад қўли баланд, кўкраги баланд халқнинг
Фурурининг боиси — шан ўти бори келди,
Ўзбекистон санъати бир байроқдори келди!

Азал тоза инжулар тўрт тарафга сочилган,
Андижонга тушгани балки Сизга теккандир.
Шундан кўксингизда эрк, кураш гули очилган,
Шундан юрак тикланиш азобларин чеккандир.
Сиз майдонга чиққансиз қувонч — доғингиз билан
Бўғзингизда яширин, қўнғироғингиз билан.

Ёраб, қўнғироқларни кўп олдилар нишонга,
Ғойиб бўлди майдондан ким севса ўз жонини.
Сиз ўз кўзингиз билан кўриб тўлдингиз қонга
Турсунойнинг муқаддас «эрк» деб тўккан қонини,
Айтинг, қандай куч Сизнинг қаддингизни эгмади,
Кўксингизни кўзлаган ўқ неча бор тегмади?

Нурхон, Турсуной тушди кетма-кет тузоқ-тузга,
Ким айтди учинчи кун Сизнинг ўлмасингизни.
Ун беш-ўн олти ёшда ким шивирлади Сизга
Осонликча бу йўлда қурбон бўлмасингизни.
«Олға» деган сўз ҳар бир ҳужайрангизга сингиб,
Кетиб бораётибсиз бу йўлда ҳамон енгиб.

Шундай, байроқларимиз гоҳ қонларга ботибди,
Аммо қуламагани олдга нигоҳ тикканлар.
Бу кеч кўзим олдидан бир-бир ўтаётди,
Бу сахнага ўртада ЖОНни қўйиб чиққанлар.
Бу сахна абад Сизнинг, бу шон абад Сизнингдир,
Халқ ишқидан қўйилган нишон абад Сизнингдир.

Мукаррама, Тамара, Лутфихон қай чоғлари
Сорахоним келадир Сиз билан пичирлашиб.
Ҳассос она халқимнинг сурур қўнғироқлари
Бул табаррук сахнадан янграгансиз бирлашиб.
Бул қўнғироқлар ҳали уйғотар кўп юракни,
Кўнгилларда чақнатиб орому гулдиракни.

«Шогирдларим кўп», дейсиз гўдакдай қувонч билан,
Бари ўт, аммо Сиздек ўт бори учрамагай.
Баланд, гарчанд шогирдлар парвози бугун баланд,
Аммо халқ Ҳалимасин такрори учрамагай.
Дўстлар, оёққа қалқинг шу ўт борлиги учун —
Ўзбек совет санъатин байроқдорлиги учун.

ЯНГИ ЙИЛ КЕЧАСИДА КЎНГЛИМДАН КЕЧИРГАНЛАРИМ

Ҳар янги йил кирар экан, жомсўз айтгали
Қадаҳига ҳар ким маҳзун бир зум тикилар.
Жомсўз асли бир баҳона, ортга қайтгали
Шу лаҳзада юрак эзгин, юрак тўкилар.

Бир йил ўтди базм янглиғ қисқа умрдан,
Тагин бир қур баргларини елга берди боғ.
Йил ўтибди... сергак тортиб қоламан бирдан:
Мен йил бўйи яшадимми ишқ билан иноқ?

Ўйлаяпман... гоҳо боис турли сабаб, сас,
Унинг менга, менинг унга маҳтал кунимиз.
Узоқмикан... ахир икков бир кунда кетмас,
Иккимизнинг сўнг кунимиз, маҳшар кунимиз.

Сиз-чи, айтинг, ул эшикдан учиб кирган он
Учиб-қўниб қучоғига отилдингизми?
«Келдингизми?» шу бир сўзни титроқларда жон,
Ҳайрат билан айтмоқликка ботиндингизми?

Келдингизми, шу бир сўздан бағри бут бўлиб,
Қўш жилғадай ул шошдим, Сиз шошдингизми?
«Келдим, келдим» ул кирганда ёниб, ўт бўлиб,
Бир ўт каби Сизам унга туташдингизми?

Шул туташув онларида жомдай тўлай денг,
Тўкилай денг, тўкилмаслик, тўлмаслик гуноҳ.

Паноҳ бўл денг, мен бир умр қарам бўлай денг,
Ишққа қарам шу лаҳзани яшаганлар — шоҳ.

Хаёлингни оппоқ қорлар ўраган тунда,
Йўқ, ҳавойи ҳавасларга ичар вақт эмас.
Минг, миллионлар яшаётган бу кенг заминда,
Ул қидириб Сизни топди — бу кам бахт эмас.

Энди эса... тагин кўп гап айтар қорли тун,
Бу бирликнинг кипригига қўнмасин деб гард.
Оралиқдан ҳижрон ўсиб чиқмасин учун,
Сиз узлуксиз туташ яшаб бормоғингиз шарт!

Чегарада солдатлармас, мен ўйлаган дам,
Чегарада эркак-аёл қад тиклаб турар.
Улар туташиб турсалар, қучишиб маҳкам,
Ёв бу юртга қай томондан йўл топиб кирар?!

Улар туташ яшаганда қучишиб маҳкам,
Шамолидан баҳра олиб ўсар гўдак, боғ.
Шу бирлик тик турганида ғамми — қолган ғам,
Шу бирлик уй, юртни ёвдан тўсар юксак тоғ!

Бу янги йил туни, йилнинг энг илк ишқ фасли,
Инсон буюк — ишқнинг буюк сирлиги учун.
Бу дунёни тутиб турган шу бирлик асли,
Қўтарингиз, эркак-аёл бирлиги учун!

Тишда дов-дарахтлар бурканар оққа,
Қорга лаб босадир ўйларим маним.
Қадрдон қаламим оппоқ вараққа
Пичирлаб тўкадир куйган, суйганим.

Куйдирган, суйдирган дўстларим, салом,
Бул кун барчангизни чорлайман бир-бир.
Бул кун оқаради куррайи олам,
Мурувват қўлини чўзади тақдир.

Тишда қор бўралар, давра қизийди,
Суҳбат кетаётир нари-беридан.
Ким шуҳрат тожини эртароқ кийди,
Кимлар силжимади турган еридан.

Тож кийган қўймасин тожин тушириб,
Тож остида бошни асрасин кўпроқ.
Туриб қолган кетсин чопиб, чарх уриб,
Қуласин елкадан босиб турган тоғ.

Кимки фарзандсизлик доғида юрса,
Рўшнолик келсину етиб куну ой,
Биби Фотимадек қўш фарзанд кўрсин,
Қўш бешик ўртаси бўлсин унга жой.

Ким айтмади битта сўзни ийманиб,
Шу сўз учун унга тилайман журъат.

Куйманган кетмасин доим куйманиб,
Енгил нафас олсин тиклай-тиклай .

Уксиган гўдакка кўзим тушган чоғ,
Садоқати буюк йил келсин дейман.
Қай бир иттифоққа солсалар нифоқ,
Сиёсати буюк йил келсин дейман.

Хаёллар чарх урар бошимда маним,
Эрта кун қолмас деб ерда доғли зоғ.
Эрта бажо бўлар менинг айтганим,
Серғавғо дунё ҳам бўлгайдир бедоғ.

Эрта кун бу дунё бўлгай деб беҳишт,
Жимжитгина боғлар қилар ишора.
Бу қор ҳам шуларни айтмоқда, эшит,
Бу қор ҳам шундай деб қилар башорат.

Мен беҳишт шамолин яшириб сўзга,
Сўзладим, сўзларим ўпсин ер шарин.
Пири бадавлатлик, Оталар, сизга,
Хотиржам бахт сизга, Онажонларим.

Жаннат жилғалари боғларда чопсин,
Йигитлар бўлсин деб Гўрўғли келбат.
Қимки танҳо, бу йил бахтини топсин,
Бемор дўст соғайиб кетсин деб албат.

Янги йил, оппоқ қор сўзлаган тунда,
Базм суронларин кузатаркан жим,
Беғам ўтсин дейман йилингиз шундай,
Суйдирган, куйдирган дўст-ёронларим.

Опангиздан ўтибди, гоҳ сархуш, гоҳ ғаш юриб,
Ниш урган гул-чечакни сезмай қолаёзибди.
Ўз-ўзи билан машғул, хаёл аралаш юриб,
Ортдаги келажакни сезмай қолаёзибди.
Балки сизга сал бефарқ боқиб кетган опангиз,
Хаёл дарёларида оқиб кетган опангиз.

Сезиб қолдим, Сиз мени таъқиб этасиз тинмай,
Яқин-йироқдан руҳим, шеърларимга мўралаб,
Чиқиб келаётибсиз кўриниб, гоҳ кўринмай,
Қишлоқ, пахса деворлар орасидан оралаб.
Келинг, айланиб келинг, юлдузим, ойларимга,
Ё мен тавобга борай туғилган жойларимга.

Ўзингизни кўрмасдан шеърингизни танидим,
Биламан, қайлардадир рақс тушяпсиз эшилиб,
Қайда бўлса ҳам ҳар хил нигоҳлардан панада,
Балки ой ёруғида қушлар билан қўшилиб,
Дарахтларнинг шоҳида ялангоёқ ўйнайсиз —
Гўдакликнинг боғида дайди, саёқ ўйнайсиз.

Ўйнай-ўйнай бир куни тонгда келаркан кириб,
Сизни жиддий нигоҳда кутиб олади шаҳар.
Кўксингизни тартибли ўтлар билан тўлдириб,
Бора-бора борингиз ютиб олади шаҳар.
Аста-аста кўникиб, сизам шуни хушлайсиз,
Тунда ҳаммадек ухлаб, кундузи тинч ишлайсиз.

Кейин севибми, севмай бир йигитга тегасиз,
Кейин... ўгил-қиз қатор... ҳар тарафдан бой бўлиб,
Бир куни қарайсиз-ки ҳамма бахтга эгасиз...
Сўнг тўлиша бошлайсиз ўн беш кунлик ой бўлиб.
Ҳайҳот, ул кун йиғларман дилимга доғ бўлди, деб,
Бу тўлишган вужуднинг руҳи ҳалок бўлди, деб.

Дейсиз, шоир ким ўзи, қандоқ шоир бўлгансиз?
Йўқ, шеър ёзай деб ёзиб кўчирмаганман оққа.
Ундан кўра сўрангиз қай ўқлардан ўлгансиз,
Қайси ўқлар қайтадан қўйган Сизни оёққа.
Сўранг, юрагингизга қачон санчилган тиглар,
Ахир азага борган ўз дардин айтиб йиғлар.

Шоир эса... йўқ, фақат ўз дардидан куймайдир,
Ўзга ғамдан сарғаймай, ўртанмаган вақти йўқ.
Токи ерда бир инсон ғам ўтида куйгайдир,
Дегайман, бу дунёда шоир зотин бахти йўқ.
Аро йўлдасиз, синглим, ё шеър денг, ё тинч бахтни,
Кўрмадим бу иккисин бирдай кўтарган тахтни.

Бургут полапонларга учмоқни ўргатган чоғ
Аямасдан ташларкан энг юксак қоялардан,
Менам сизга бор гапни айтиб турибман шундоқ,
Сиз устунсиз юмшоқ сўз, миждов ҳимоялардан.
Қоялардан тушганда қолгаймикансиз тирик,
Унда бир тишлам нонга сизу биз абад шерик.

Унда мен олдиндаги тоғлар умрин тилар чоғ
Суюниб ҳам қўяман, ортда ҳам тирик бор деб.
Хотиржам кетажакман, бир кун тоғдай қулар чоғ
Ортда мендан ортиқроқ куюнчак юрак бор деб.
Қачон етиб келдингиз Сиз ортимдан куюниб,
Қачон олақолдингиз балоғатни кийиниб?

Опангиздан ўтибди, қандоқ сезмадим Сизни...

ИЛК ХАТО

Кимдандир айб ўтди, хато сўз айтди,
Айтишдик, сўнг хато кетди қалашиб.
Биз йўлнинг ярмида айрилдик, қайтдик,
Қайтдик, йўқ нарсалар учун талашиб.

Кимдир хато қилди, эрми ё хотин —
Сўнг қўшилаверди хатолар қўш-қўш.
Сўнг ҳувиллаб қолди хонадон бир тун —
Икки юрак қолди ҳувиллаб, бўм-бўш.

Кимдир хато қилди, сўнг бошланди жанг,
Кейин ўликлардан кўтарилди тоғ.
Жаҳон урушин ҳам аслин сўрасанг,
Кимдир ўйламасдан йўл қўйган хато.

Муҳими илк хато, кейин қасдма-қасд,
Кураш мушкул уст-уст уруш қорини,
Йигирма миллион шаҳид, ҳамма ҳам билмас
Урушнинг дастлабки сабабкорини.

Илк хато, сўнг келар ҳижрон, ўлим тиг,
Бевақт бебахт қолар не бегуноҳ жон.
Балки бу дунёда улуғдан-улуғ
Ўзин илк хатодан тиёлган инсон.

УЛМАС ПУШКИН ЕНИДА...

Пушкиннинг рафиқаси Н. Н. Гончаровага

Билмам, Пушкинни севмоқ — бахтсизликми ёки бахт,
Хоним, Сизга ҳам яшаш тушмагандир осонга.
Аммо битта туйғуга инонганман ҳаммавақт,
Сизни ҳумо қушидай у кўтарган осмонга.

Наталья!

Ким яратган Сизни қўл билан чизиб.
Сиз илоҳий ҳусн билан шоирни этаркан ром.
Улкан фикр дарёсин қирғоқларини бузиб,
Офтоб келди Сиз билан, ҳам ёнма-ён келди шом.

Сизни иситмадими бериб бор дил чўғини,
Энг қайноқ туйғуларин бахш этмадими Сизга?
Порлоқ шон-шуҳратини, қанотли довруғини
Сочмадими гуллардай пойи-қадамингизга.

Турли иллат, ғамдан гоҳ куйласа ҳам ўксиниб,
Сизгача шоир ҳатто ёқарди-ку аёзни,
Нечун Сизни севгач гоҳ руҳин қаноти синиб,
«Шеър йўқ, кунлар ўтяпти. Шеър келмайди» деб ёзди.

«Майли, не ўтса ўтган, ўртада бир аср бор»
Дейман-у этолмайман бу фикрга ўзни жалб.
Кечиринг, шу ёзуғдан туюласиз гуноҳкор,
Балки, Сиз сабаб совий бошлагандир даҳо қалб.

Қандоқ нафас олгансиз устун келиб бўҳтон, кин,
Ортдан шоир номусин сотаётган пайтларда.
Ёвуз рақиб мўлжаллаб унинг дурдай юрагин
Ҳатто қўли титрамай отаётган пайтларда.

Оҳ аёл, биз аёллар ширин сўзга бунча ўч,
Гоҳ бор хушомадгўйнинг бўламиз кўнглин олмоқ.
Балки ўша лаҳзадан танҳо севгилимизнинг
Кўкрагида биз учун бошланади йўқолмоқ.

Кейин худди Сиз каби ғурур, ишқдан олисда,
Оҳлар уриб чорлармиз етим қолган ишқ, сирни,
Бир лутфига арзирми Дантес деган олифта,
Ҳатто Сиздек париваш бир шеърига арзирми?

Ул-ку ҳуснингиз куйлаб ёндирди оломонни,
Ҳалок бўлди тождор эрк, ишққа туширмай соя,
Ул худодай сиғиниб, Сизга, ишққа инонди,
Сўнг машъум он не учун ишқ қилмади ҳимоя?!

...Уйласанг келаверар шу хил турфа туйғулар,
Асли бугун Сизни ҳам олқишлаймиз туриб тик.
Ахир юз йил, минг йилда Пушкин битта туғилар —
Бахт эмасми шу улкан Даҳога ёстиқдошлик.

Сиз ҳуснин овозаси юз йиллар оша кетган,
Кибор рус оламининг санамларин бирисиз.
Йўқ, йўқ, Сизни уларга тенг қўйсам хато кетгум,
Сиз Пушкиндай инсоннинг севгиси, тақдирисиз!

Юз йилда бу типроқдан минглаб сулувлар ўтган
Беҳишт боғлари аро сим-сим саболар каби.
Нозик сарв қадларин бул кун тупроқ беркитган,
Бул кун кимлиги унут, унут наслу насаби.

**Аммо Сиз-чи, тирик ўт бор экан то қонида
Одамзод Пушкин билан тоабад айлар висол.
Демак, Сиз ҳам тоабад ўлмас Пушкин ёнида
Порлаб келаверасиз тоза, ҳарир гул мисол.**

Айтинг, Пушкинни севмоқ бахтсизликми ёки бахт?!

Бир вақтлари чарсу чапани,
Ўз сўзидан қайтмас эдинг Сен.
Капа дердинг турган капани,
Бошқачароқ айтмас эдинг Сен.

Қирраларинг ўткир туюлиб
Ўргандилар, қотирдилар бош,
Қирраларинг бир-бир ейилиб,
Бўлдинг силлиқ, юм-юмалоқ тош.

Энди уни айтмоқлик учун
Ном қидириб гоҳ очасан фол.
То ўзгариб кетмасин мазмун
Капага ҳам келмасин малол.

Энди йўлинг топиб олдинг чин
Қатнаб чўпу чўпчакларига.
Энди яшайверишинг мумкин
Кириб ҳатто чўнтакларига.

Умидим шулмиди, Сизни кўрган чоқ
 Пойингизда гулдай кўкарсам девдим.
 Кунлар ботиб, тонглар оқаргунча оқ
 Сизни қўлларимда кўтарсам девдим.
 Бўлмади, қўлларда кетдим қабрга
 Сизга кўтартириб ҳижрон юкини.
 Энди сабр берсин Сизга, САБРга
 То ечгунигизча эрнинг кўкини.
 Чунки ўшангача кетмасман бундан,
 Унгача қўнмаса кўкрагимга доғ,
 Айниқса, гапимиз қовушар тунда,
 Бағримга кирасиз ловуллаб, қувноқ...
 Йўқ, йўқ, ёри жоним, қолмассиз якка,
 Мен олдингидан-да ғамхўр бўламан.
 Яшириниб олиб уйга, бурчакка,
 Кирсангиз отилиб, қучиб оламан.
 ...Шундай, кетолмасман бесас, бенаво,
 Сиз нечун кўндингиз бу кўк тулликка?!
 Қисмат Сизга уни кўрди-ю раво
 Мени танладими қоровулликка?
 Кетолмасман. Улим бизга бўлмас ғов,
 ...Қай бир тирик мени суриб келмаса!
 Сизни қўлларида кўтариб биров,
 Қай бир тун ётоққа кириб келмаса...
 Унда дунёнинг бор йўллари билан
 Қочаман, ўликлар — ожиз, бу бор гап.
 Сизни кўтарган шу қўлларим билан
 Чувалган кафаним тортқилаб, судраб...
 Умидим шулмиди, Сизни кўрган чоқ...

Тагин қийғир, қумри ўнгир, қиёда,
 Тагин бургут юксак ўрлар зиёда,
 Тоғларга етдингиз пою пиёда,
 Ота, оппоқ тоғлар фасли бу фасл.

Дерсиз «кўп гапириб ёқмасман Сизга»,
 Угитингиз нури — тўтиё бизга,
 Саркаш фарзандларни солингиз изга,
 Она, қўнғироқлар фасли бу фасл.

Гиркўк ёли бўрон янглиғ учарак,
 Кўзларида ўт, шон янглиғ учарак,
 Омаддан бир нишон янглиғ учарак,
 Ака, учар чоғлар фасли бу фасл.

Сева-сева севилмоғинг оширдинг,
 Бекам, ўзни қай ўғлонга топширдинг,
 У не тутди, кўксинг аро яширдинг,
 Синглим, юзда доғлар фасли бу фасл.

Ишқ қирғоқдир асли топса жойини,
 Кетмоқликка қўймас Сизни ёйилиб,
 Ҳар ўтганга кўз солмассиз қайрилиб,
 Ука, ишқ-қирғоқлар фасли бу фасл.

Унда-мунда ухлаб қолган гўдаксахт,
 Чимга нақш олмалар тўкибди дарахт,

**Гўдакларни ердан кўтарадир бахт,
Юртим, тўкин боғлар фасли бу фасл.**

**Соғмисан, ишқ билан, бахт билан оғри!
Не тонг бу, кўзимга юлдузлар ёғди,
Бу фасл шоирмас, кимики соғдир,
Шоирлар, носоғлар фасли бу фасл.**

КЕЧАГИ КУН

Тинчлан, кўнгил, бўлма дилхун,
Ором топмадинг сира.
Майли, гарчанд кечаги кун
Бугунни қилар хира.

Бошқа эди кечаги кун,
Сен уними йўқлайсан.
Чақирганда бермадинг ун,
Энди нечун йиғлайсан?

Кечаги кун қуёш бошқа,
Бошқа эди, тун, майса.
Бугун бошинг уриб тошга,
Самар топмай излайсан.

Бу тунги ой ортиқ маъюс,
Қундуз қуёш ортиқ шўх.
Гуллари ҳам бошқароқ тус —
Кечагидай тортмас, йўқ.

Утган ўтди, дил, таскин топ,
Бўлса ҳамки худди туш.
Кечаги чекилган азоб,
Бугунги қувончдан хуш.

Дил, бугунги боғларга кўн,
Бўлолсанг бўл, асира.
Гарчанд, дилда кечаги кун
Бугунни қилар хира.

БУ УЙЛАР

Бу уйлар уй эмас, бирдай тўлишиб
Яшайверсанг, бир бор сўлиб чиқмасанг.
Бу майдон майдонмас, ҳар куни тушиб,
Юз тирилиб, юз бор ўлиб чиқмасанг.

Эй шоир, яшаш-ку тинмас кураш, жанг,
Майли, тинма, иқбол берсин, гурулла.
Навоийда минг дард, бирин айтмасанг,
Сен бу шоирлигинг хашакка пулла.

Йигит, мен билмайман, сенда қанча зарб,
Аммо содиқ эрсанг халқдай даҳога,
Илтижо қиламан, бошланаркан ҳарб,
Ҳеч йўқса айлангин Бобур Мирзога!

Гарчанд бугун суймоқ, куймоқ дарди кам,
Ёраб, эртага ҳам тўлиб ўтмаса,
Бу дунёда йўқ денг Ҳалимани ҳам
Камида Нодира бўлиб ўтмаса.

Бу уйлар уй эмас...

БИР ЗИНАДАЙ ҚОЛУРМАН

Мен кетаман, мен кетаман
Қай бир кеч ё эртада.
Менинг куйим бўлар тамом
Кимдир тушар ўртага.
Шул, ўртага тушгувчига
Қалам тутиб ўргатай.
Гоҳ ошкор-у гоҳ ичимга
Дардим ютиб ўргатай.
Ўргатайин, мушкул ҳаёт
Қўймасин деб тиндириб,
Четга тортиб қай жоҳил зот
Бир чўпдайин синдириб.
Ўзига йўл очиб олиб
Тўпга ўзин урмасин.
Тўпга зўрлар кирсин ғолиб,
Зўравонлар кирмасин.
Шу ўй билан шул гўдакни
Ўз елкамда опичиб,
Ўрталиққа кираяпман
Шон кечиб, гоҳ қон кечиб.
Етгунимча умр кетади
Сочим бўялар оққа,
Аммо... гўдак эр етади,
Гўдак турар оёққа.
Ўрталикда... шод бўларман
Бонг урса ул ёвқур, мард.

**Балки шул кун... мен ўларман
Кетиб армон, кетиб дард.
Ва... жон бериб қўлида мен
Тупроқдан жой олурман.
Ул юксалар, йўлида мен
Бир зинадай қоларман.**

БИР ҚАДАМ ОЛДИНГА

Хаёлим ногаҳон кетди-ю порлаб,
Елғиз кўтаролмай хаёлларимни,
Яшадим — бир қадам олдинга чорлаб
Дунёнинг қимтинган аёлларини.

Бир қадам бўлса ҳам олдинга ташланг,
Таклифми, қарорми, чама олдинга,
Қўйнинг терисини уқалаб, ошлаб,
Кунгайда ўтирган момо, олдинга!

Эркакнинг дилига йўл олган аёл,
Кўнгил эшигида туриб қолма тик.
Бол эмассан, аммо бўлаолгин бол —
Бир қадам олдинга ташла беҳадик.

Гарчанд сахий ердай бўлиқдир танинг,
Доим ҳам сочингни силамас ҳаёт.
Ёраб, хоин чиқди Сенинг туққанинг,
Бир қадам ташла-да уни ўзинг от.

Қоплаб келаверсин ерларни булут,
Етмас, туташолмас Сенинг барингга,
Индира Гандидай бир қадамга ўт
Саккизта гул қадаб кўкракларингга.

Илоҳам, ёнаркан кўксингда ўч, кек,
Қасос майдонига келаркан кириб,

**Бир қадам олдинга ўт, Тўмарисдек
Ёв бошини қонли хумга ботириб.**

**Тақдирлари лавҳин қон билан ёзса
Ёзган, хиёнатда кўнгил ёзмаган.
Бир қадам олдинга ўтганлар озса
Ақлдан озганлар, йўлдан озмаган.**

**Бугун ҳам бир қадам олдинда шу гап,
Саратон, қаҳратон ивиб қор, қонда
Ерни, гўдакларни ўқдан паналаб
Жасорат ўтирар Гренем-Коммонда.**

**Улар фидо, улар адо, эрка қул,
Қучоғингда шоҳдай шод ўсганларинг,
Ҳаёт, Сени асраб қолганлар ҳам шул;
Бир қадам олдинда қон қусганларинг!**

**Бир кун буюк ҳайрат етар бизни лол,
Мурод-манзилига етар жами халқ.
Бир қадам оллдаги қасоскор аёл —
Уз онаси билан кетар жами халқ!**

ДАРАХТ ҰЗ ЖОЙИДА

Дарахтлар доим ўз жойида муқим,
Уйламай бир қадам ташламас хато.
Дарахтлар кўтарар доим ўз юкин,
Бир мевасин ортмас бировга ҳатто.

Яхшиям дарахтга битмаган оёқ,
Тил йўқ, миннат қилмас, сақлайди тўзим.
Воҳ, бу дархтлар-ку тушунар, бироқ,
Гоҳ бу одамларга ўтмайди сўзим.

Ёраб, дарахтга ҳам оёқ битса, шан
Наҳот инсон қайтган жойдан қайтадир.
Қайда Она қолиб, қайдадир фарзанд
Ўзи ўйнаб юрар қайдадир?!

СИЗ МИХСИЗ...

Сиз отсиз, минишиб чопишар пойга,
Сиз михсиз, қоқишар истаган жойга.

Ғаддор, ғаламусга тез келасиз кор,
Бировни қилмоқчи бўлса ярадор.

Узи биров кўзин силаб қўяди,
Лек Сизнинг қўлингиз билан ўяди.

Аmmo Сизни лақма деб бўлмас кўпам,
Сизда истак бордир шуларга кам-кам.

Яъни биров айтди ёнар бир сўз, гап,
Ўйлайсиз йўл топиб, қилмоқ керак даф.

Биров бирдан тошиб, нақ денгиз келар,
Шунинг қадамини қирққингиз келар.

Буни сезиб, кимки бош кўтарса каж,
Танобин тортмоққа қидирасиз важ.

Сиздаги оғриқ ер — мана шу хуллас,
Буни чуқур билар ул ғаддор, ул кас.

Шундан қурбон излар, Сизни тиф қилиб
Ва истаган жойга қоқар мих қилиб...

Сиз отсиз.. минишиб чопишар пойга.

ҚАРИ ОТНИНГ АЙТГАНЛАРИ

Чарчадим, қоришиб кетяпти ер-кўк,
Бунчаям узайиб ётмасанг тош йўл —
Йўл бўйи миямга урилар тақ-туқ,
Бунча туёғимга ботмасанг тош йўл.
Мен нетай, мениям тинмай юргим йўқ,
Танбал аравани етаклаб, осиб.
Аравага нима, яшар кўнгли тўқ,
Ичига хўп тиқиб, бедани босиб.
Устига эгамнинг ўзиям чиқар —
Эгамга ҳам нима, ухлар донг қотиб,
Гоҳо уйқусираб кимнидир сўкар,
Гоҳ йўл бўйи кетар хаёлга ботиб.
Аммо эгамга ҳам баъзан қийиндай,
Билмам, у эгамга бошлиқми ё ёв,
Қора терга тушиб биз етсак тунда,
Ушқирар «тонггача яна бир қатнов»,
Менданам бу шўрлик эгамга азоб,
Бехавотир ўйнаб-кулган куни йўқ,
Бошлиғининг қопи — худди ўпқон қоп —
Йил бўйи гашиймиз, тўлган куни йўқ.
Эгам йигит эди, оқарди сочи,
Мен ҳам шўх той эдим бугун қари, пўк.
Кўрганамиз шу йўл — бизни кўз очиб,
Бошлиқнинг уйидан ўтганамиз йўқ.
Йўлда шамол кўзни тўлдирар қумга,
Шундоқ ўйлаб бориб, шундоқ қайтаман —
Эгам бу гапларни айтмас ҳеч кимга,
Мен ҳар қалай Сен тош йўлга айтаман.

ГОҲ ҚУНЛАР ҒАРОЙИБ...

Гоҳ кунлар ғаройиб, шарҳига йўқ сўз,
Таъми талх шаробдай жоминг тўлдирар.
Дуэлга чиқарди аввал юзма-юз,
Энди бир-бирини зимдан ўлдирар.

Аввалги ошиқлар кўзларида қон
Ишқи учун жонин қўярди гаров.
Эндиги ошиқ гоҳ чамалар имкон,
Қийинроқми, йўлдан қайтади дарров.

Аввалги ошиқлар кўкрагида оҳ,
Майдонга кирганлар ғурур, шон учун —
Бугунги ошиқлар туюлади гоҳ
От солаётгандай мансаб, нон учун.

Тағин энг қизиги, фақат пардали,
Пардали суярлар, пардада юрар.
Кўнглидаги қаҳрни ҳеч ким зардали,
Қаҳр билан айтмайди, пардага ўрар.

Парда орасида кетяпмиз ҳориб,
Йўл солаолмасдан ошкор бир ёққа.
Журъат тарк этмоқда бизларни, бориб
Дўстга «Мен соғиндим Сени» демоққа.

Журъат тарк этмоқда бизларни гоҳо,
«Пичоқ кесар, ўткир бўлса дами» деб.

Бировга бермаймиз муносиб баҳо,
Бошқаси аразлаб қоладими, деб.

Журъат тарк этмоқда бизларни баъзан,
Гарчанд гоҳ меҳрдан кўнгил ёшланар.
Сор бургут мадад сўз кутмоқда биздан,
Улуғ парвоз балки шундан бошланар.

Мадад сўзсиз бургут учса-ку учди,
Гоҳ бургут кексаяр шу сўзни кутиб.
Ожизмиз, биз қўллаб билмадик қушни,
Аянчмиз, «йилт» этган нур кетди ўтиб.

Мен ҳаммага аввал журъат тилайман,
Муқим журъат олган қалбни, қалъани.
Душман душманлигин ошкор олсин тан,
Дўстим ошкор бўлсин кўнглим малҳами.

Журъат нима, журъат ўзи асли ўқ,
Нишонни урмасдан қўймас отган дам,
Кўп раҳмим келади ошкор фикри йўқ,
«Пардали» шеър ёзган шоирларга ҳам.

Гоҳ кунлар ғаройиб, шарҳига йўқ сўз...

Қуёш жуда эрта ботди, қилади алам,
 Номозшом гулидай сўнди тез бугунги кун.
 Қасдма-қасди тунга кириб дейман «ассалом» —
 Дўстлашаман қуёш эрта кетгани учун.

Мен қуёшга қилмайдирман гарчанд хиёнат —
 Аммо усиз яшамоққа етар бардошим.
 «Бунча эрта йўқотдим?» — деб ёзар бўлсам хат,
 «Қайтарми», — деб йўлларида тўкилса ёшим.

Кўз ёшимни шамолларда қуритиб олиб,
 Ёзганимни йиргиб-йиртиб четга отурман.
 Қуйим билан ҳатто тунга ғулғула солиб,
 Унинг тундай юрагини боғлаётирман.

Туннинг сукутини бузиб, алёрлар айтиб,
 Қуйлатаман унинг ҳар бир ҳорғин онини.
 Қуёш мени қайта топмас келганда қайтиб,
 Кўзёш тўкар эслаб мени йўқотганини.

Мен тик, ўжар ғурур ҳаққи, кўтараман жом,
 Учлик билан яшаганга тилайман барор.
 Энди қуёш қуёш эмас, мен учун тамом,
 Уни тунга алмаштирдим — шу бўлди қарор.

УРТАЛИК

Хўп юксалмоқ — кетмоқлик тубан,
Хўп юксалмоқ — ерга кирмоқдир.
Омад қанча сийламасин шан —
Тақдиримиз ерда юрмоқдир.

Кўкрагимиз хоҳ ер, хоҳи тоғ,
Узилмаган ердан пойимиз.
Ер қаттиғу осмон кўп йироқ,
Урталиқдир бизнинг жойимиз.

Мунғаймагин, гап даромади,
Шўрлик, ерга кетмассан кириб.
Ҳаволанма, сен ҳам, омадли,
Кўкка бошинг олмассан уриб.

Минги келса қошиқ кўтариб,
Битта-битта олганида ҳам,
Таги кўринади қозоннинг.
Еб битиришмадими Сизни
Бугун элга урф бўлган шоир,
Синчков қаранг бисотингизга
Қолган бўлса бирор бутун шеър.
Бу минг олғир қаттиқ ишлади,
Ўзлаштирмоқ, ҳазм қилмоқ фасли,
...Бу шеърни ҳам бир чети кемтик
Қошиқ теккан унга ҳам асли.

Ҳаётнинг кўзидан ўпиб, суюниб,
Уни «Ў, ҳаёт!» деб ёзганлар ўтди.
Илк тун, у келиндай оппоқ кийиниб
Кирганда, бағрига босганлар ўтди.

Шундайлар ўтди-ки.. ўтиши енгди,
Ўтгандай боғ томон, ўтлоққа томон.
Шундайлар ўтди-ки.. қолганлар энди
Мардроқ бўлиб қарар.. ўтмоққа томон.

ТУҒОН

Қўлларинг дарёга ташланган тўғон —
Оқяпман, қўлларинг қолар-ку тутиб.
Қўрқаман, мен қўрқиб ҳовучлайман жон,
Эҳтимол, сирғалиб кетарман ўтиб.

Қўлларинг дарёга ташланган тўғон —
Оқа-оқа бир кун етаман —
Фақат қўлларингдан балиқлар йўсин —
Қўрқаман, сирпаниб чиқиб кетаман.

Қийин, билсанг менга бўлар кўп қийин,
Дунёни қорайтар фикрим тўзони.
Айт, қай дарёларда оқаман кейин,
Тутолмай қолса гар қўлинг тўғони?

ДУГОНАМ САОДАТНИНГ СЎЗИ.

Агар айтсанг, хушбахт онинг йўқ,
Агар айтсанг, хону монинг йўқ,
Айтмасликка ҳам имконинг йўқ,
Бир сўзинг бор ёруғ дунёда.

Агар айтсанг, хазон сендек гул,
Агар айтсанг, яшноқ боғинг кул,
Айтмаслик ҳам мушкулдан мушкул,
Бир сўзинг бор ёруғ дунёда.

Гарчанд у сўз Сендан кўп йироқ,
Агар айтсанг кукун тошу тоғ.
Айтмасанг, бир умр ўртар доғ,
Бир сўзинг бор ёруғ дунёда.

ШИРИНЛИК

Бу дарахтнинг меваси шакар,
Талх бир ғам йўқ, йўқ алам-ангиз.
Узингиздан кўринг Сиз агар
Нафсингизни тиёлмасангиз.

Юзингиздан шиннини қириб
Ташлолмайсиз, битмас чаласи.
... Кимни кўзлаб келар бостириб
Бу чивиннинг гала-галаси.

**Минг хил чиқит қўшилмоқда оқар сувларга,
Саёз тортиб кўринмоқда Оролнинг қуми.
Мен қўрқаман қўшилишиб дили қувларга
Юракларга чиқит-қувлик кирмаяптими?**

**Емғирлар-ку, япроқларни кетмоқда ювиб,
Бизлар уни тупроқ билан қормаяпмизми?
Биз кундалик «ур, ҳо-ур»нинг кетидан қувиб,
Меҳран тугаб, қалбан тугаб бормаяпмизми?**

**Дил тубидан туйғуларни оларкан қириб,
Бир кун тақир йўлга ўхшаб қолмасмиканмиз.
Бу талотўп, «қув-қув», «чоп-чоп» ҳолдан тойдириб,
Бир кун бўм-бўш уйдаи бўшаб қолмасмиканмиз?**

**Бу шошилинч, бу тезликда кўрмай хосият,
Мен қўрқаман, ноаниқ бир ҳислар кемирар.
Мен ойлар-ки, ўз онамни кўрмадим, уят.
Мана, шундай пайдо бўла бошлар темирлар.**

**Ойлар-ки, мен ўз онамни кўролмай карахт,
Демак, болам йиллаб яшар мени унутиб.
Мунча тансиқ тортиб қолди дийдор деган бахт,
Ютқизиқлар кўп, нимани оляпмиз ютиб?**

**Айтолмайсиз, айтолмайман менам бошим хам,
Аммо биламанки, нафас ростламоқ даркор,**

**Билмоқ керак, ёнди кимнинг юрагида шам,
Билмоқ керак, ёгди кимнинг юрагига қор?**

**Йўқса бизнинг ҳар биримиз бир улоқчи, ёт,
Шериги йўқ, йўқдир битта узангидоши.
Азал-абад кўпкарида тоқ чавандоз мот,
От остида қолиши бор ёлғизнинг боши.**

**Кечикяпмиз, бу гал аммо, Сиз шошиб келинг,
Кўзлар тўлсин ишқнинг рангин бўёқларига.
Ҳой одамлар, имилламай жипслашиб келинг,
Ёлғиз бошни бермайлик от туёқларига.**

Бу қуш нимадандир сайрар безовта,
Гўдак ҳам айтмоқчи недир, хуш эмас,
Аммо катталарнинг оёғи овдан,
Қулоғи қийқириқлардан бўшамас.

Уй ёни, ғарамга тушди лаҳча чўғ,
Ногаҳон безовта ит қолар ҳуриб,
Уйда қозон қайнар, ҳамма ғирт маст, тўқ,
Остонадан итни қуварлар, уриб.

Гўдак, Сен улгайсанг кўзинг катта оч,
Улар бўлса, бу рўйхатда бўлмагин.
Қочгин, бу тўдадан, бир амаллаб қоч,
Ит бўл, қуш бўл, бироқ катта бўлмагин.

Бу қуш нимадандир сайрар безовта...

ҚАЧОН?

Кўклам,
Сен унинг номини ёзолмайсан,
Кўклар кетар.
Ёзда журъат қилолмайсан. Ёзғирасан.
Куз куйиниб, ёзмоғингни чеклар кетар.
Қишда қийин —
Қачон ёзиб улгурасан?

Ишдан кетди, шундай оддий ҳол кечди,
Илк бор кўрди сўнги сўқмоқларини.
Ҳокимлик либосин жимгина ечди,
Четга қўйди ғазаб тўқмоқларини.

Не ҳол юз берганин ўйлаб кўрган он,
Рост, бир ҳақиқатни ўртаниб туйди:
Энди қайта тахтга чиқмас ҳеч қачон,
Бу тўқмоқлар ерда чирийди.

ЯРИМ УМР УЙЛАРИ

Оҳ, умримда яшагандан яшамаган умрим мўл,
Ўртар мени яшамаган кунларимнинг армони.
Ахир ҳаёт бошдан-оёқ тик тортилган узун йўл,
Толғин кунлар ҳам ҳисобда — қуриганда дармоним.

Ўттиз йилни яшасайдим ҳар он шуур сипқариб,
Беғам, беҳис ўтган кунлар ўчса эди ҳисобдан.
Мен уларни ўз умримдан ташлай олсам чиқариб,
Бир оз халос бўлардим бу бўғизловчи азобдан.

Бир лаҳзалик ҳордиқ учун балки бир йил олдим дам,
Бир лаҳзалик суҳбат учун балки йилни сарф этдим.
Кекса шотут соясида кўзларимга қалқар нам,
Балки бир кун қолар жойда ўн йиллаб қолиб кетдим.

Кунлар ўтди рост бахтни ҳам ёлғон деб, гумон айтиб,
Заволига қолдим балки не ифорли гулларнинг.
Гоҳ-гоҳ шеърлар ёзган бўлдим жиддий, ўтга шон айтиб,
Ўзим ўтсиз суҳбатларда ютқаздим не йилларни.

Балки кимдир зор кетгандир меҳрим, кўнгил тафтимга,
Ўлтирибман яшаб ўтган умрим қисқа туюлиб.
Ярим умр ўтди, олдим, юрак, сени кафтимга,
Ғамгин шотут бошин силаб шом келаркан қуюлиб.

Сен ўзинг-ку ичкин нурим, бошимдаги порлоқ туғ,
Ўтинаман, бутун бўлгин, бутун, бўлмагин нимта.
Юрак, айтар сўзларимга бергин ёниб турган чўғ,
Ён: беармон ёниб ўтай, қолган ярим умримда.

Оҳ, умримда яшагандан яшамаган умрим мўл..

АГАР КҰПРИК БҰЛСАНГ...

Кўприк бўлсанг менга шу бўлар нафинг;
Нариги одамга ўтиб олайин.
Кузат, мендан олдин ўтмасин гапим,
Унга аввал ўзим етиб олайин.
Айтган-у айтмаган гапларим «гуллаб»,
Кўпайиб, у ёққа ўтиб турмасин —
То мен ўтганимда ДУСТМАС, талай гап
Тиқилган ҚОП мени кутиб турмасин.

ТУРТЛИК

Қиз соллона юриб ой томон кетди,
Уғил чаппар уриб сой томон кетди.
Қўзи кўрмас ота йўл тимирскилаб,
Каловланиб, мункиб лой томон кетди.

ҚАТЪИЯТ

Бу дарахт тезгина гулга кирмайди,
Осонликча ҳосил бермас бу дарахт.
Баданлари карахт, япроғи карахт,
Зўрлаганим билан юрмайди.

Тилга киргизаман Уни бари бир,
Чунки менга ором бермайди, илинж,
Ўла-ўлгунимча мени қўймас тинч
Уни сўзлатмоқлик хуни бари бир.

* * *

Мен ҳали-бери ўлмасам керак,
Ҳар довондан минг бор ўлиб ўтаман.
Сизнинг ўйнаб-ўйнаб етган манзилга,
Мен адои тамом бўлиб етаман.

**Бир дардим бор — учмоқ, муттасил учмоқ,
Шундан фориф бўлсам, соғлик ўлдирар.
Отдай соғлиғимни лаҳза ўтмаёқ
Тўхтаб қолгандаги оғриқ ўлдирар.**

МЕН ҲАМ СЕНДАЙ...

Мен ҳам сендай япроқ қиёсли,
Титраб турган битта жоним бор,
Утавермоқ мумкин деб, босиб,
Улмайди деб бўлма, умидвор.
Мен ҳам Сендай кезарман ношод
Етмай бахтнинг баҳраларига.
Мени ҳам кўп қувади ҳаёт
Омадсизлик саҳроларига.
Порлаб қолсам қувончда, ўтда,
Сенга дунё туюлмасин тор,
Унутмагин, мени ҳам битта,
Титраб турган битта жоним бор.

СУЗЛАР ПИША БОШЛАР...

Сўзлар пиша бошлар ичимда,
Битта-битта узиб чиқаман.
Иссиқ қувонч, иссиқ ўчимдан
Дастурхонга тизиб чиқаман.
Қувончимда бир кескинлик бор,
Бир ачиқлик, ўчимда менинг,
Ширинликдан бўлманг умидвор,
Шинни пишмас ичимда менинг.

Кўп қизғанаверманг, бўлинг серҳиммат,
Шубҳа қилаверманг ҳар ҳол, ҳар кезде.
Мен дидлаган молнинг баҳоси қиммат,
Ундай тоза инжу на қилсин Сизда.
Титраманг, молингиз қолсин фойдага,
Ҳар кимни ўзимга пир қилмасман мен.
Сиздаги арзимас майда-чуйдага
Теккизиб, қўлимни кир қилмасман мен.
Лермонтов айтгандай, оҳангларни мен
Кўкдан ундираман, йўлин топиб хўп.
Қисқа умримдаги бор жангларни мен
Бир шарҳин битсам ҳам бўлгай талотўп.
Кўп қизғанаверманг...

МУНДАРИЖА

Коммунистлар, олдга

Бу Ватан	3
«Ватан Сенинг йигирма миллион...»	5
Халқимга	6
Коммунистлар, олдга	8
Рус халқига	10
Самантанинг портрети	14
Учинчи қиз	16
Муаммо	18

Ватан бахти

«Не бир гўдакларнинг...»	20
Жасоратнинг сўнгги туни	22
«Йигитлар...»	24
Қирчиллама қирқ йигит	25
Эски сандиқ	27
Қайтмайман	29
Турналар	30
Қамал кунларида	32
I. «Мен ўйлайман...»	32
II. Қамал қишида	33
III. Хато такрорланмас	35
IV. Ҳайкалнинг айтганлари	36
V. Ватан бахти	38
Ғалаба	40

Садоқат

Тилак	43
«Онажон, ўтир, бир ҳасратлашайлик»	44
Чақириқ	45

Чинни коса	47
Муқаддас аёл	49
Хавотир	51
Тўмариснинг айтгани	52
Кўкраги доғлиларга	53
«Онанг қариёлмас...»	55
Бу ўт	56
Елғиз ўғил ҳақида баллада	58
Бир аёлнинг ўтмиши	61
Илинж (баллада)	63
Иттифоқ	73
Қасос	75
Онамга	77
Онамнинг айтгани	78

Туғилиш

Туғилиш	79
Она садоқати ва ўғил армони қиссаси	81
Бахшининг тўйдаги курашда айтганлари	86
Қасам	88
Кўзи борлар тўғри йўлдан юрмаса	91
«Сўз экилган...»	93
Йўқлов	94

Муҳаббат ёзи

«Ёзда кўп ишларга...»	97
Куз	98
Шундай уй бор	99
Ишонч дарвозасида	100
Сочингизнинг ўрмонларида	101
Сизсиз	102
Мен ортингдан из босаман	103
«Сени кимлар...»	104
«Аллақачон...»	105
«Сиз билан...»	106
«Сизга ишқим...»	108
«Қайдан ҳам...»	109
«Мен сиздан сўрайман...»	110
Кириб бормоқ	111
Менга айт	112
«Уйимизда...»	113
«Кузнинг ёноқлари...»	114

«Бу эркак...»	115
Уят	116
«Енаётган бу ўт...»	117
Тик йўл	118
Севинч кечган уй	119
Уртадаги дарё	120
«Сўзамолсиз...»	121
«Бўлмагандай...»	122
Бир хато изтироби	123
Интиқом	125
Халқона оҳангларда	127
Ҳижрон ёбонларида	129
Кумушнинг ўлими	130
Қирғоқ	132
Кетма	133
Қўлингги бер	134
«Қизиқ туйғу...»	135
Йигит изтироби	136
Бир хонадонда	137
Олов сари	139
«Улар бир-биридан...»	141
«Бир вақтлар...»	142
«Бу аёлнинг...»	143
Ишқ	144
«Билмам...»	145

Назокатнинг достони

1. Ёлғизлик	146
2. Аланга	147
3. Ҳижрон кунларида	148
4. «Тегма, менинг кўнгил...»	149
5. Кетаман	150
 Бир қадам (баллада)	 151

Бир шеър керак

Бир шеър керак	156
Ҳолат	157
«Аввал ўқигандим...»	158
Тинч фонтан қошида	159
Бедилона	160

Кузги таскин	161
«Икки қуш бор...»	163
Сирдарё билан суҳбат	164
Бобур	166
Усмон Носирга	167
Оқар дарё	169
Устоз Ойбекка	171
Сурур қўнғироғи	173
Янги йил кечасида кўнглимдан кечганларим	175
Янги йил бошидаги истақлар	177
Шоира сингилларимга	179
Илк хато	181
Улмас Пушкин ёнида	182
Мослашувчан одамга	185
Марҳумнинг айтганлари	186
Куз	187
Кечаги кун	189
Бу уйлар	190
Бир зинадай қолурман	191
Бир қадам олдинга	193
Дарахт ўз жойида	195
Сиз миҳсиэ	196
Қари отнинг айтганлари	197
Гоҳ кунлар ғаройиб	198
«Қуёш жуда эрта ботди...»	200
Урталиқ	201
«Минги келса...»	202
«Ҳаётнинг...»	203
Тўғон	204
Дугонам Саодатнинг сўзи	205
Ширинлик	206
Елғиз бошни	207
«Бу қуш...»	209
Қачон?	210
«Ишдан кетди...»	211
Ярим умр ўйлари	213
Агар кўприк бўлсанг	214
Тўртлик	215
Қатъият	215
«Мен ҳали-бери...»	216
Мен ҳам сендай	217
Сўзлар пишабошлар	218
«Кўп қизғанаверманг...»	219

На узбекском языке

ХАЛИМА ХУДОЙБЕРДИЕВА

СВЯЩЕННАЯ

С т и х и

Редактор *М. Ҳайдаров*

Рассом *Б. Жалолов*

Расмлар редактори *А. Мамажонов*

Техн. редактор *М. Мирражабов*

Корректор *С. Тоҳирова*

ИБ № 3647

Босмахонага берилди 06. 01. 87. Босишга рухсат этилди 03. 12. 87.
Р 17808. Формати 70×90^{1/32}. Босмахона қоғози № 2. Адабий гарнитура.
Юқори босма. Шартли босма л 8,19. Шартли. кр.—оттиск 8,48.
Нашр л. 6,04. Тиражи 10000. Буюртма 1062. Баҳоси 90 т. Шартнома 191 — 86.

Ғафур Ғулом номидаги Алабиёт ва санъат нашриёти, 700129. Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон ССР Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси ишлари Давлат комитети «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бирлашмасининг 1-босмахонаси. Тошкент—700002. Ҳамза кўчаси, 21.